

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Opole, dnia 7 września 2022 r.

Poz. 2392

UCHWAŁA NR LXI/930/22 RADY MIEJSKIEJ W NYSIE

z dnia 31 sierpnia 2022 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2022-2025 dla Gminy Nysa”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559, 583, 1005 i 1079) w związku z art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840), po uzyskaniu pozytywnej opinii Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Miejska w Nysie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2022-2025 dla Gminy Nysa”, który stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Nysy.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

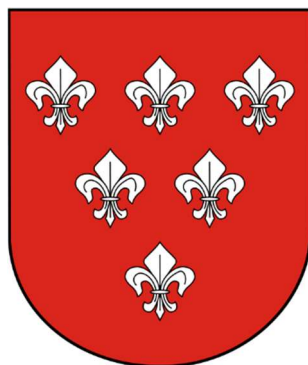
Przewodniczący Rady

Paweł Nakoneczny

Załącznik do uchwały nr LXI/930/22 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 31 sierpnia 2022 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY NYSA NA LATA 2022 – 2025

SPORZĄDZAJĄCY:

BURMISTRZ NYSY
UL. KOLEJOWA 15
48-300 NYSA

Opracowanie:

MARIAN SOLISZ ART. PRACOWNIA

IWONA SOLISZ

Spis treści

1. Wstęp	5
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	6
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	7
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	10
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.	10
Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019 - 2022.	10
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.	11
Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2030	11
Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego	12
Program opieki nad zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020 – 2023	13
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	14
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	14
5.1.1. Strategia Rozwoju Gminy Nysa na lata 2014-2023	14
5.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nysa	15
5.1.3. Wieloletni program sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Nysa na lata 2019 – 2023	18
5.1.4. Miejskowe plany zagospodarowania przestrzennego	19
5.1.5. Gminny Program Rewitalizacji Gminy Nysa	23
5.1.6. Kodeks Krajobrazowy dla Nysy	25
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	27
5.2.1. Położenie oraz zarys historii obszaru gminy	27
5.2.2. Krajobraz kulturowy	32
5.2.3. Zabytki nieruchome	33
5.2.4. Zabytki ruchome	44
5.2.5. Zabytki archeologiczne	47
5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	49
5.2.7. Dziedzictwo niematerialne	51
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	52
5.3.1. Pomnik Historii	53
5.3.2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	53
5.3.3. Parki kulturowe	54

5.3.4. Ustalania ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzjach.	54
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	55
5.5. Działania gminy w obszarze dziedzictwa kulturowego.....	56
5.5.1 Obiekty zabytkowe będące własnością gminy	56
5.5.2. Infrastruktura i działania gminy w zakresie wykorzystania dziedzictwa kulturowego do popularyzacji miasta i obszaru gminy.	57
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.	60
7. Założenia programowe	62
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.....	65
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	66
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	67
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	73
12. Część graficzna programu opieki nad zabytkami	74
13. Źródła i literatura	76
14. Aneksy:	76
14.1. Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków	77
14.2. Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w ewidencji zabytków	83
14.3. Wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków	115
14.4. Wykaz zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków	119
14.5. Wykaz zabytków archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków	120
14.6. Wykaz obiektów, które wskazuje się do włączenia do gminnej ewidencji zabytków:.....	136

1. Wstęp

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Nysa na lata 2022-2025 jest podstawowym elementem polityki gminy w obszarze dziedzictwa kulturowego. Zgodnie z przepisami program ten został opracowany na okres czterech lat, uzyskał pozytywną opinię wojewódzkiego konserwatora zabytków, a następnie został przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej w Nysie.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Nysa na lata 2022-2025 powstał w trakcie obowiązywania programu na lata 2018 -2021, w celu zachowania ciągłości działań na rzecz dziedzictwa kulturowego. Biorąc pod uwagę stan realizacji zadań oraz obowiązujące pozostałe dokumenty strategiczne przyjęto, iż uzasadniona jest kontynuacja analogicznych celów i zadań, stąd w programie na lata 2022 – 2025 podejmowane są analogiczne jak dotychczas takich jak na przykład wsparcie finansowe właścicieli zabytków poprzez dofinansowanie prac w obiektach zabytkowych czy eksponowanie walorów krajobrazu kulturowego w celu wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne i gospodarcze.

Należy zaznaczyć, że Gmina Nysa systematycznie dba o dziedzictwo kulturowe, biorąc jednak pod uwagę zasoby oraz ogromne potrzeby, a także pojawiające się nowe wyzwania w obszarze dziedzictwa kulturowego oraz ochrony środowiska naturalnego, konieczne jest wyznaczanie priorytetów, dzięki którym możliwy jest proces koordynowania zarządzania dziedzictwem, dbania o zrównoważony rozwój oraz wspieranie instytucji, organizacji pozarządowych oraz właścicieli obiektów zabytkowych działających w obszarze ochrony zabytków. Program uwzględnia także zadania związane z dziedzictwem niematerialnym jako ważnym elementem kształtowania świadomości i tożsamości regionalnej mieszkańców.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami stanowi **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (tekst jednolity, Dz. U. z 2022 r. poz. 840).

Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami określa zapis art. 87 cytowanej wyżej ustawy, w myśl którego burmistrz sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Program ten przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Następnie jest on publikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego. Z realizacji programu burmistrz sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się radzie gminy.

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Nysa na lata 2022-2025, zgodnie z zapisami art. 87 ust. 2 ustawy ma na celu:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Ponadto ustawa ta nakłada na organy administracji publicznej **obowiązek** (art. 4):

- zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowania i utrzymania;
- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałania kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględniania zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm., szczególnie art.5, art. 6 ust. 1 i art. 73 i 86).

Fundamentem systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, w myśl jej zapisów: „*Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5), (...) stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (art.6. ust. 1), a także „zapewnia wolność korzystania z dóbr kultury” (art. 73). Jednocześnie każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa (art. 86)”.*

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2022 r. poz. 559, z późn. zm.) w art. 7 ust. 1 pkt. 9 stanowi, iż „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity, Dz. U. z 2021 r. poz. 710 z późn. zm.).

Podstawowym wyróżnikiem ustawy jest rozdzielenie pojęcia „ochrony zabytków” i „opieki nad zabytkami”. Do ochrony odnoszą się wszelkie czynności władcze podejmowane w tym zakresie przez organy administracji publicznej, natomiast zadania należące do właścicieli i użytkowników zabytków, polegające na ich utrzymaniu we właściwym stanie technicznym to – opieka nad zabytkami.

Ustawa precyzuje pojęcie zabytku jako nieruchomości lub rzeczy ruchomej, ich części lub zespołu, będącego dziełem człowieka lub związanego z jego działalnością i stanowiącego świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania (art. 6):

- zabytki nieruchome – krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome – dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, wytwory sztuki ludowej, rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki archeologiczne – pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie ustawodawczej mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Zasadnicze odniesienia do obszaru działań administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków zostały przedstawione w rozdziale pierwszym, zawierającym przepisy ogólne. Przede wszystkim są to obowiązki wymienione w art. 5: zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych w celu trwałego zachowania zabytków oraz ich zagospodarowania i utrzymania; zapobieganie zagrożeniom, które mogłyby spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków czy też uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska. Natomiast opieka nad zabytkami (art. 5) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza, a więc także samorząd polega w szczególności na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości. Kolejne rozdziały istotne w kontekście działań samorządów poświęcone są takim kwestiom jak: formy i sposób ochrony zabytków, zagospodarowanie zabytków, prowadzenie badań, prac i robót oraz podejmowanie innych działań przy zabytkach, nadzór konserwatorski, zasady finansowania opieki nad zabytkami, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, organizacja organów ochrony zabytków, społeczni opiekunowie zabytków. Ustawa precyzuje zasady finansowania prac w obiektach zabytkowych, między innymi umożliwia finansowanie prac konserwatorskich i robót budowlanych przez jednostki samorządu terytorialnego nie tylko zabytków wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków, ale także ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Ustawa określa zasady działania Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków. NFOZ to państwowy fundusz celowy, którego dysponentem jest minister kultury, dziedzictwa narodowego i sportu. Zgromadzone środki mają być przeznaczone na ratowanie zniszczonych lub uszkodzonych zabytków, np. w wyniku powodzi lub pożarów

Ustawę o ochronie i opiece nad zabytkami uzupełniają akty wykonawcze – **Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego**, dotyczące poszczególnych zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, do najważniejszych należy zaliczyć:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (tekst jednolity Dz.U. 2021 poz. 56);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (tekst jednolity Dz.U. 2021 poz. 81);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. 2017 r. poz. 1674) oraz Rozporządzenie Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 16 kwietnia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów

Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. 2021 poz. 731);

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2004 r., Nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. 2004 r., Nr 124 poz. 1304);

Zadania z zakresu ochrony zabytków zawarte są również w innych ustawach, m.in. ustawy o planowaniu przestrzennym, prawa budowlanego, prawa o ochronie przyrody, przepisów o gospodarce nieruchomościami. Każda z tych ustaw normuje według swojej właściwości zasady postępowania w przypadku obiektów i stref zabytkowych. Na przykład:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. z 2022 r. poz. 503) określa zadania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, szczególnie podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy. Wymagane jest między innymi zdefiniowanie stanu zabytków, obszarów i zasad ochrony, zaś działania planistyczne muszą być uzgadniane z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2021 r. poz. 2351 z późn.zm.) odnosi się do zabytków w sposób szczególny uznając, że obiekt budowlany należy projektować i budować zapewniając: „ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską”. W ustawie wymienione są rodzaje czynności w procesie budowlanym, również w kontekście obiektów wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a także ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Odniesienia do ochrony obiektów objętych ochroną konserwatorską znajdują się także w następujących ustawach:

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1219, z późn.zm.);
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. z 2021 r. poz. 1098);
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1990, z późn.zm.);
- Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (tekst jednolity Dz. U. z 2021 r. poz. 485 z późn.zm.);
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw z związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r., poz. 774 z późn.zm.);
- Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tekst jednolity Dz. U. 2017 r., poz. 1161 z późn.zm.);
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1057, z późn. zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019 - 2022.

Cel główny Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022 to **stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami**. Został on opracowany na bazie wniosków płynących z realizacji i ewaluacji Programu 2014–2017, a także zmiany systemu ochrony zabytków wprowadzonej ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw. Trzy cele szczegółowe Programu określają poszczególne kierunki działań.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1 OPTIMALIZACJA SYSTEMU OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Kierunek działania 1.1.

Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym

1. Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
2. Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym
3. Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach
4. Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami

Kierunek działania 1.2.

Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym

1. Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych pracowników służb konserwatorskich
2. Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich
3. Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego
4. Powołanie Centrum Architektury Drewnianej

CEL SZCZEGÓŁOWY 2 WSPARCIE DZIAŁAŃ W ZAKRESIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Kierunek działania 2.1.

Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

1. Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Kierunek działania 2.2.

Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego

1. Podniesienie bezpieczeństwa zasobów ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje

CEL SZCZEGÓŁOWY 3 BUDOWANIE ŚWIADOMOŚCI SPOŁECZNEJ WARTOŚCI DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Kierunek działania 3.1.

Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości

1. Kampania społeczno – edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności zabytków dla osób z niepełnosprawnościami
2. Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Kierunek działania 3.2.

Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami

Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączenia społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.**Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2030**

(Uchwała Nr XXXIV/355/2021 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 4 października 2021 roku)

Strategia regionu ma służyć osiągnięciu następującej wizji Opolszczyzny w 2030 roku:

Opolskie w 2030 roku to region cenionej jakości życia wynikającej z unikalnego i uniwersalnego łączenia różnorodności: dynamiki i równowagi, nowoczesności i tradycji oraz otwartości i integracji.

Strategia jest realizowana w ramach trzech celów strategicznych:

Cel strategiczny 1: człowiek i relacje – mieszkańcy gotowi na wyzwania i tworzący otwartą wspólnotę

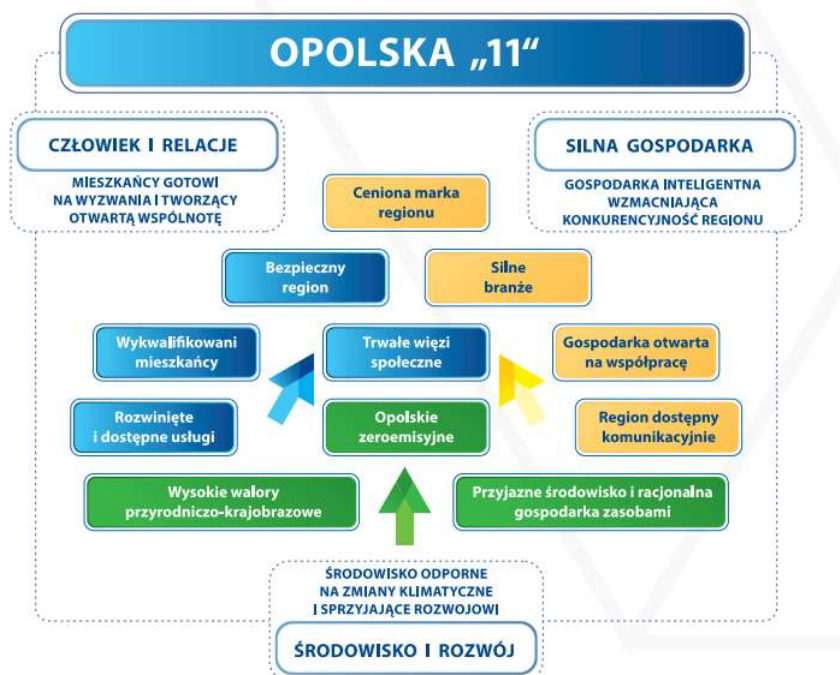
Cel strategiczny 2: środowisko i rozwój – środowisko odporne na zmiany klimatyczne i sprzyjające rozwojowi

Cel strategiczny 3: silna gospodarka – gospodarka inteligentna wzmacniająca konkurencyjność regionu

Odniesienia do dziedzictwa kulturowego zapisane są w celu strategicznym 2: *środowisko i rozwój – środowisko odporne na zmiany klimatyczne i sprzyjające rozwojowi*. W ramach tego celu przewidziany jest zrównoważony rozwój regionu, który oznacza zaspokajanie potrzeb jego mieszkańców w sposób, który nie będzie jednocześnie ograniczał możliwości rozwojowych przyszłych pokoleń. Gospodarka regionu, jego społeczeństwo i środowisko rozwijają się równolegle i harmonijnie. Taki rozwój wyraża się w szczególnej trosce o zachowanie bioróżnorodności poprzez np. ochronę zagrożonych siedlisk i gatunków oraz obszarów szczególnie cennych przyrodniczo i krajobrazowo oraz ekologicznych powiązań przestrzennych między nimi. Nie można jednocześnie zapominać o dziedzictwie kulturowym, które bez należytej ochrony nie przetrwa, a z odpowiednim wsparciem staje się kołem napędowym regionalnej kultury, edukacji i turystyki. Wiele zależy od skuteczności wdrażania audytu krajobrazowego, który zabezpiecza obszary szczególnie cenne dla społeczności regionu.

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom społecznym, władze dbają o proprzyrodnicze kształtowanie przestrzeni publicznych – poprawa ich jakości podnosi komfort życia mieszkańców. Samorządy

propagują znaczenie usług ekosystemowych – czyli korzyści o wymiernej, możliwej do wyliczenia wartości, które daje ludziom otaczająca ich przyroda, szczególnie na terenach miejskich¹.

Opolska „11” – cele operacyjne na tle celów strategicznych, za: Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego. Opolskie 2030, źródło: <https://bip.opolskie.pl/2020/11/strategia-rozwoju-wojewodztwa-opolskiego-opolskie-2030/>

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego

(Uchwała Nr VI/54/2019 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 24 kwietnia 2019 r. w sprawie uchwalenia zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego)

Plan jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionu. Aktualne kierunki polityki przestrzennej w zakresie dziedzictwa kulturowego zostały ustalone w nowym, obowiązującym od 2019 roku PZPWO i obejmują:

- 1) zachowanie ciągłości dziedzictwa regionalnego;
- 2) umiejętne zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego;
- 3) kształtowanie tożsamości regionalnej i budowanie klimatu społecznej akceptacji dla ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

Dla realizacji tych kierunków wytypowano następujące zasady i działania je uzupełniające:

1. Poszanowanie dla wartości zasobu kulturowego struktur zurbanizowanych.
2. Podporządkowanie działań inwestycyjnych w historycznych terenach zurbanizowanych i ich otoczeniu ochronie wartości zasobu i jego ekspozycji.
3. Harmonizowanie zabudowy i zagospodarowania w otoczeniu obiektów zachowanego dziedzictwa kulturowego z cechami architektoniczno-urbanistycznymi tych obiektów.
4. Porządkowanie zabytkowych struktur urbanistycznych i ruralistycznych (eliminowanie obiektów niezgodnych z charakterem obszaru zabytkowego).
5. Zwiększanie dostępności do zabytków dla mieszkańców, turystów i inwestorów.

¹ <https://bip.opolskie.pl/2020/11/strategia-rozwoju-wojewodztwa-opolskiego-opolskie-2030/> s. 34

6. Podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej.

Polityka opieki i ochrony nad zasobami dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej jest skierowana do obszarów o cennych walorach krajobrazu i dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej, miast i miejscowości z cennymi układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zabytkami, oraz pozostałych obszarów województwa.

Główne działania w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego winny powinny skupić się na następujących kwestiach:

- kontynuacji rewitalizacji historycznych zespołów staromiejskich i układów wiejskich;
- odnowie zabytkowych zespołów wraz z adaptowaniem do nowych funkcji;
- rozwoju nowych form obszarowej ochrony krajobrazu kulturowego, w tym systemu pomników historii i parków kulturowych.

Wskazane w kierunkach polityki przestrzennej województwa wymagania, zostały ujęte w niniejszym *Programie*.

Program opieki nad zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2020 – 2023

(Uchwała Nr XX/190/2020 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 lipca 2020 roku (Dz. Urz. Woj. Op. z 2020r., poz. 2185).

Program zakłada realizację dwóch celów strategicznych:

CEL STRATEGICZNY I – Skuteczna ochrona i opieka nad regionalnym dziedzictwem kulturowym.

CEL STRATEGICZNY II – Zasoby dziedzictwa kulturowego jako źródło tożsamości i wyznaczania kierunków rozwoju województwa opolskiego.

Cele strategiczne dookreślają priorytety i kierunki działań. W ramach poszczególnych kierunków zaproponowano również realizację określonych zadań, powinny one być uwzględniane na etapie realizacji niniejszego Programu opieki.

CEL STRATEGICZNY I – SKUTECZNA OCHRONA I OPIEKA NAD REGIONALNYM DZIEDZICTWEM KULTUROWYM				
	PRIORYTET 1	PRIORYTET 2	PRIORYTET 3	PRIORYTET 4
	Utrzymanie i poprawa stanu zachowania regionalnego dziedzictwa kulturowego	Badanie, dokumentowanie i monitoring zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego	Ochrona krajobrazu regionu uwzględniającego wartości kulturowe i przyrodnicze	Profesjonalna i nowoczesna ochrona i zarządzanie zasobami dziedzictwa kulturowego
	KIERUNKI:	KIERUNKI:	KIERUNKI:	KIERUNKI:
1	Zachowanie obiektów i zespołów zabytkowych i ich otoczenia w dobrym stanie technicznym i estetycznym	Weryfikacja i uzupełnienie rejestru zabytków oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków	Wdrażanie narzędzi dedykowanych ochronie krajobrazu kulturowego	Zwiększanie aktywności samorządów w obszarze dziedzictwa kulturowego
2	Systemowe działania na rzecz zabytków stanowiący wyróżnik regionu oraz obiektów zagrożonych	Zwiększanie roli środowisk naukowych w działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego	Realizacja świadomej ochrony krajobrazu kulturowego	Rozwój opieki instytucjonalnej nad dziedzictwem kulturowym
3	Działania na rzecz utrzymania tradycyjnej zabudowy oraz stosowania	Monitorowanie stanu zachowania zabytków	Integracja działań ochrony krajobrazu w	Wdrażanie nowoczesnych narzędzi ochrony zabytków

	tradycyjnych materiałów i form architektonicznych	ruchomych województwa opolskiego	obszarze dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	
4		Opracowanie listy dóbr kultury współczesnej Opolszczyzny		
CEL STRATEGICZNY II – ZASOBY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO JAKO ŹRÓDŁO TOŻSAMOŚCI I WYZNACZANIA KIERUNKÓW ROZWOJU WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO				
	PRIORYTET 1	PRIORYTET 2	PRIORYTET 3	PRIORYTET 4
	Zachowanie wielokulturowości regionu oraz tożsamości lokalnej i regionalnej	Rozwijanie współpracy regionalnej i integracji w obszarze dziedzictwa kulturowego	Edukacja na rzecz aktywnej odpowiedzialności za dziedzictwo kulturowe	Świadome wykorzystywanie walorów dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionu
	KIERUNKI:	KIERUNKI:	KIERUNKI:	KIERUNKI:
1	Wzmacnianie znaczenia dziedzictwa niematerialnego	Rozwijanie współpracy regionalnej w obszarze dziedzictwa kulturowego	Zwiększanie aktywności społecznej w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego	Rozwój oferty spędzania czasu wolnego z oparciem o wartości krajobrazu kulturowego
2	Wspieranie działalności twórców ludowych i rzemieślników	Integracja osób i środowisk związanych z ochroną i opieką nad zabytkami	Opracowanie kompleksowej oferty edukacyjnej dotyczącej dziedzictwa kulturowego	Wspieranie inicjatyw związanych z tworzeniem lokalnych usług i produktów wykorzystujących zasoby materialne i niematerialne dziedzictwa
3	Popularyzacja wielokulturowego dziedzictwa Śląska Opolskiego			Tworzenie miejsc pracy związanych z dziedzictwem kulturowym

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Nysa jest zgodny z opisanymi poniżej dokumentami strategicznymi i planistycznymi wykonanymi na poziomie gminy:

5.1.1. Strategia Rozwoju Gminy Nysa na lata 2014-2023

(Uchwała nr L/749/14 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 29 września 2014 r. w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Gminy Nysa na lata 2014-2023).

Strategia jest kluczowym dokumentem planistycznym Gminy Nysa uchwalonym przez Radę Miejską w Nysie w celu realizacji wizji rozwoju gminy, jako wyrazistego ponadregionalnego centrum aktywności gospodarczej na Śląsku, racjonalnie wykorzystującego swoje atuty związane z położeniem i dziedzictwem dla zrównoważonego rozwoju. Szczególnie istotny dla wdrożenia Gminnego programu opieki jest:

Priorytet 4.: „Atrakcyjna przestrzeń miejska i obszarów wiejskich”.

Zadania przewidziane w tym priorytecie ukierunkowane są przede wszystkim na rewitalizację Nysy, wzmacnianie funkcjonalnych połączeń pomiędzy miastem a obszarami wiejskimi gminy oraz wzmacnianie przestrzennych uwarunkowań rozwoju gminy Nysa w ramach podregionu nyskiego. Należy tu

wymienić następujące cele strategiczne i operacyjne, które dotyczą działań rewitalizacyjnych w obszarze dziedzictwa kulturowego:

Cel strategiczny 4.1.: Poprawa ładu przestrzennego i efektywnego wykorzystania przestrzeni miejskiej w Nysie

Cel operacyjny 4.1.1.: Rewitalizacja Nysy jako przestrzeni miejskiej przyjaznej do życia i wypoczynku.

1. Opracowanie planów zagospodarowania Nysy:
  - a. opracowanie i aktualizacja planów przestrzennego zagospodarowania gminy.
2. Kontynuacja procesu rewitalizacji Nysy:
  - a. kontynuacja działań rewitalizacji Rynku wraz z przyległymi ulicami,
  - b. kontynuacja działań rewitalizacji mienia powojkowego,
  - c. wspieranie rewitalizacji obszarów przemysłowych i zdegradowanych.
3. Realizacja zadań na rzecz poprawy bezpieczeństwa i jakości życia mieszkańców:
  - a. rozbudowa infrastruktury parkingowej,
  - b. budowa i modernizacja chodników,
  - c. rozwój sieci miejskich tras rowerowych,
4. (...)

Cel operacyjny 4.1.2.: Ochrona dziedzictwa kulturowego Nysy.

1. Rewitalizacja obiektów zabytkowych:
  - a. realizacja gminnego programu ochrony zabytków,
  - b. kontynuowanie zadań w zakresie obiektów zabytkowych, w tym Twierdzy Nysa.
2. Odtwarzanie zabytkowej tkanki miejskiej:
  - a. wspieranie realizacji projektów restauratorskich.

Cel strategiczny 4.2.: Rozwój przestrzenny obszarów wiejskich gminy Nysa jako funkcjonalnego zaplecza dla miasta.

Cel operacyjny 4.2.2.: Rozwój miejscowości na obszarach wiejskich jako atrakcyjnych miejsc do zamieszkania i rekreacji.

1. Poprawa jakości zagospodarowania przestrzennego sołectw:
  - a. realizacja inwestycji poprawiających jakość życia na obszarach wiejskich,
  - b. rewitalizacja centrów wsi i współdziałanie w zakresie ochrony zabytkowych układów urbanistycznych,
  - c. podniesienie jakości infrastruktury drogowej na terenach sołectw.
2. Wzmacnianie potencjału obszarów wiejskich jako terenów rekreacyjnych
  - a. promowanie obszarów wiejskich jako terenów weekendowej i letniej rekreacji.

5.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nysa

(Uchwała Nr VI/67/19 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 27 lutego 2019 r. w sprawie uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nysa).

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej ujęte są w rozdziale 24 w Kierunkach zagospodarowania przestrzennego (części III).

Zapisy studium odrębnie określają działania w odniesieniu do budynków wpisanych do rejestru i ujętych w ewidencji.

W przypadku zabytków wpisanych do rejestru zalecają:

- 1) zachowanie historycznej formy architektonicznej oraz substancji budowlanej;
  - 2) utrzymanie lub rewaloryzację formy otoczenia obiektu zabytkowego zgodnie z historycznym zagospodarowaniem.
3. W odniesieniu do założeń przestrzennych wpisanych do rejestru zabytków Studium zaleca:
- 1) zachowanie i konserwowanie zachowanych elementów historycznych układów przestrzennych oraz poszczególnych elementów tych układów, w szczególności historyczne ogrodzenia, bramy, drogi, ścieżki, a także zieleń;
  - 2) przywracanie historycznych założeń przestrzennych w przypadku braku ich zachowania;
  - 3) zachowanie historycznie ukształtowanych przestrzeni otwartych pomiędzy budynkami, takie jak dziedzińce oraz place.
4. W zasięgu parków wpisanych do rejestru zabytków zalecenia dotyczą:
- 1) prowadzenia konserwacji istniejącej zieleni i przywracanie zabytkowych założeń zieleni z zachowaniem pierwotnej kompozycji tych założeń, w tym m.in. poprzez odtwarzanie i uzupełnianie ubytków tymi samymi gatunkami drzew;
  - 2) zachowanie oraz konserwowanie istniejących elementów historycznych układów kompozycyjnych i małej architektury, przede wszystkim: ogrodzeń, bram i furt, ścieżek i placów, pawilonów, fontann, schodów terenowych, tarasów, skarp czy kaplic;
  - 3) zachowanie całego założenia w rękach jednego właściciela.
5. W odniesieniu do cmentarzy wpisanych do rejestru zabytków zalecenia dotyczą zachowania i konserwowania istniejących elementów historycznych układów przestrzennych oraz ich poszczególnych elementów takich, jak m. in.: historyczne ogrodzenia, bramy, ścieżki, obiekty sztuki sepulkralnej czy zieleni; w przypadku zachowanych nagrobków należy zabezpieczyć przed dewastacją i pozostawić na miejscu, ewentualnie tworzyć dla nich lapidaria lub zachować je w inny sposób.
- 24.2. 2. W odniesieniu do budynków ujętych w ewidencji zabytków określono następujące zalecenia:
- 1) utrzymanie lub odtworzenie ich historycznej formy architektoniczną (wysokość, bryła, kształt, geometria i pokrycie dachu, kompozycja i wystrój elewacji, formy stolarki okiennej i drzwiowej);
  - 2) przy wymianie stolarki okiennej odtwarzanie oryginalnych/zabytkowych podziałów słupków i szprosów;
  - 3) w przypadku zachowanej ozdobnej stolarki okiennej lub drzwiowej jej zachowanie lub odtworzenie;
  - 4) stosowanie jednolitej kolorystyki stolarki okiennej w obrębie jednego budynku;
  - 5) stosowanie kolorystyki elewacji: białej, pastelowej lub w kolorze naturalnej czerwieni (w przypadku wykończenia elewacji cegłą klinkierową lub płytką klinkierową imitującą cegłę), monochromatycznej w obrębie jednego budynku;
  - 6) zachowanie oryginalnego wyglądu elewacji, tj. kompozycji osi, kształtu i rozmieszczenia otworów okiennych i drzwiowych, architektonicznych detali wystroju elewacji, oryginalnych drewnianych ganków i balkonów;
  - 7) zakaz stosowania na elewacjach: paneli, sidingów i nieotynkowanych bali drewnianych;
  - 8) unikanie umieszczania elementów technicznego wyposażenia budynków na fasadach budynku widocznych od strony ulicy (klimatyzatorów, anten satelitarnych, przewodów dymowych i wentylacyjnych, reklam niezwiązanych z prowadzoną w danym obiekcie działalnością);

9) unikanie ocieplania od zewnątrz budynków posiadających architektoniczny detal wystroju elewacji lub posiadających oryginalny ozdobny materiał elewacji, np. budynki ceglane; w przypadku uzasadnionych potrzeb termomodernizacji odtwarzanie ozdobnych elementów wystroju elewacji;

10) nowa zabudowa realizowana w bezpośrednim sąsiedztwie tych obiektów nie powinna naruszać ich zabytkowych walorów, w szczególności poprzez swoją formę, gabaryty czy kolorystykę.

3. W odniesieniu do zespołów obiektów (dworskich i folwarcznych) ujętych w ewidencji zabytków zalecenia dotyczą:

1) uwzględnianie zapisów wymienionych w ust. 2;

2) zachowanie i konserwowanie zachowanych elementów historycznych układów przestrzennych oraz poszczególnych elementów tych układów, tj. historycznych ogrodzeń, bram, dróg, ścieżek, a także zieleni;

3) zachowanie historycznie ukształtowanych przestrzeni otwartych pomiędzy budynkami, tj. dziedzińcami oraz placami.

4. W odniesieniu do zabytkowych cmentarzy i miejsc pocmentarnych ujętych w ewidencji zabytków zalecenia obejmują:

1) jeżeli są nadal użytkowane, zachowanie ich dotychczasowej funkcji;

2) miejsca pocmentarne zachowane jako tereny zielone;

3) zachowanie i konserwacja istniejących elementów historycznych układów przestrzennych oraz ich poszczególnych elementów, tj. m.in.: historycznych ogrodzeń, bram, ścieżek, obiektów sztuki sepulkralnej czy zieleni; zachowane nagrobki należy zabezpieczyć przed dewastacją i pozostawić na miejscu, ewentualnie tworzyć dla nich lapidaria lub zachować je w inny sposób.

24.3. Strefy ochrony konserwatorskiej.

1. Na obszarze gminy Nysa wyznaczono następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

1) Strefa „A” – ścisłej ochrony konserwatorskiej;

2) Strefa „B” – ochrony konserwatorskiej;

3) Strefa „OW” – obserwacji archeologicznej.

2. W zasięgu strefy „A” – ścisłej ochrony konserwatorskiej i archeologicznej należy dążyć do: 1) konserwacji i rewaloryzacji historycznej zabudowy, układów przestrzennych i ich elementów,

2) eliminacji lub przekształcenia form dysharmonijnych (obiektów i urządzeń nie będących zabytkami),

3) uczytelnienia historycznych struktur przestrzennych,

4) dostosowania nowych obiektów do historycznej zabudowy, układu przestrzennego w zakresie sytuacji, skali, formy i detalu architektonicznego, materiału oraz funkcji.

3. W zasięgu strefy „B” należy dążyć do:

1) zachowania charakteru historycznej zabudowy i układów przestrzennych,

2) uczytelnienia historycznych struktur przestrzennych,

3) w miarę możliwości eliminowania elementów dysharmonijnych,

4) dostosowania nowych obiektów do charakteru historycznej zabudowy i układów przestrzennych w zakresie sytuacji, skali i formy architektonicznej.

4. Dla wsi Domaszkowice, Jędrzychów, Sękowice i Złotogłowice strefy „B” pokrywają się z granicami zabytkowych układów ruralistycznych wpisanych do ewidencji zabytków.

5. W zasięgu strefy „OW” roboty budowlane naruszające powierzchnię ziemi mogą podlegać ograniczeniom, wynikającym z przepisów o ochronie zabytków, które są związane z koniecznością przeprowadzenia badań archeologicznych. Prowadzone roboty budowlane ziemne nie mogą doprowadzić do zniszczenia potencjalnie występujących w strefie zabytków archeologicznych.

6. Proponowane zasięgi stref, o których mowa w ust. 2-5, określono także na rysunku Studium pt.: „Kierunki zagospodarowania przestrzennego”.

Studium nie ustala zasad ochrony dóbr kultury współczesnej.

24.4. Wytyczne do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

1. Dopuszcza się dokonywanie korekt zasięgu stref ochrony konserwatorskiej, jeżeli wynika to ze szczegółowych analiz przeprowadzonych w trakcie opracowania planów miejscowych.

2. Dopuszcza się wprowadzenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dodatkowych, bardziej szczegółowych zapisów służących ochronie dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

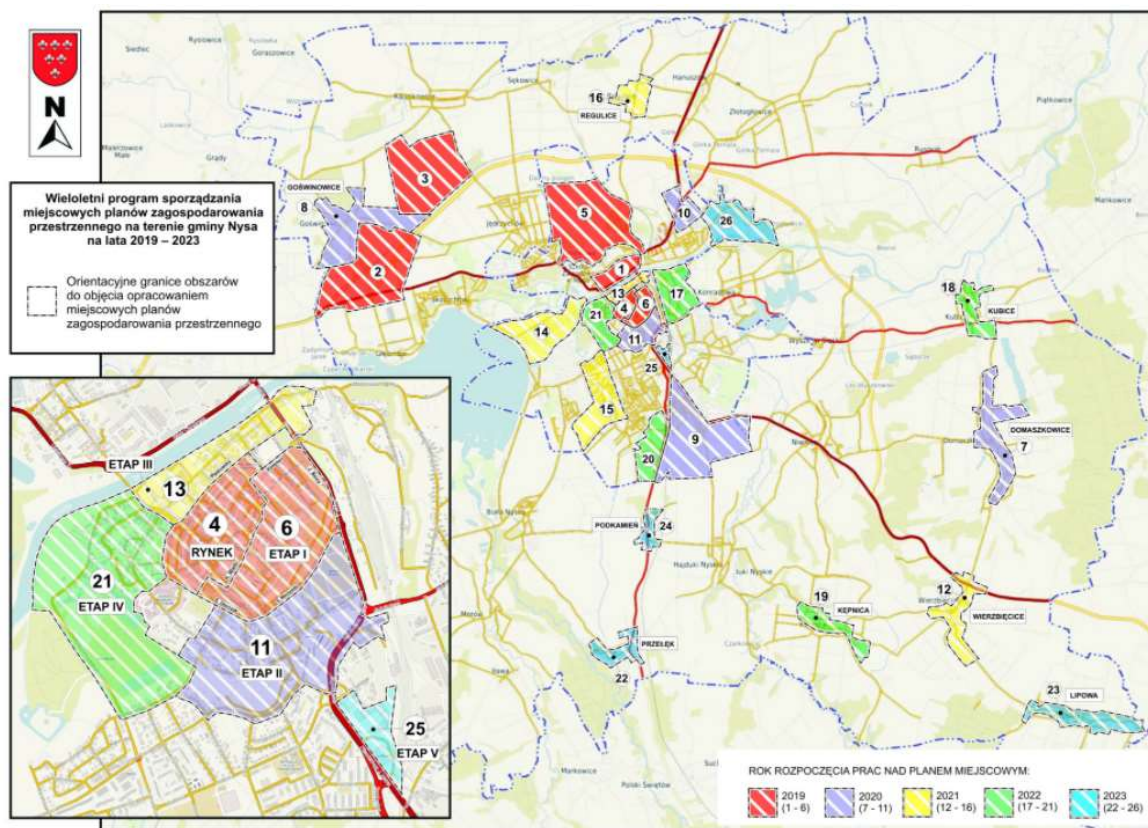
3. Do obiektów zabytkowych umieszczonych w rejestrze zabytków i w ewidencji zabytków, znajdujących się w strefach ochrony konserwatorskiej, oprócz ustaleń dla tych obiektów dodatkowo odnoszą się ustalenia dla stref ochrony konserwatorskiej.

4. Wykazy obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ewidencji zabytków mają charakter jedynie informacyjny i nie stanowią one ustaleń Studium. Wykaz ten jest sukcesywnie weryfikowany i aktualizowany, co oznacza, iż poszczególne obiekty mogą zarówno z niego zostać wykreślone, jak i do niego dodane.

5.1.3. Wieloletni program sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Nysa na lata 2019 – 2023

Gmina Nysa posiada dla znacznej ilości terenów plany miejscowe. Dokonana przez Burmistrza Nysy ocena aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nysa oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Nysa, zatwierdzona uchwałą nr LVII/861/18 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 25 września 2018 r. wskazała, iż wiele z nich zawiera nieprawidłowości w świetle obecnie obowiązujących przepisów prawa, ze względu na bardzo ogólny lub nieprecyzyjny charakter zapisów, jak również na formę lub zapisy sprzeczne z obowiązującymi przepisami prawa. Analiza pokrycia obszaru gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego oraz rozmieszczenia przestrzennego decyzji o warunkach zabudowy wskazuje na konieczność sporządzenia miejscowych planów dla sołectw gminy Nysa. Brak planów miejscowych skutkuje wydawaniem na tym terenie decyzji o warunkach zabudowy, które nie są w stanie zapewnić wystarczającej ochrony ładu przestrzennego.

W związku z powyższym powstał wieloletni program sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Nysa na lata 2019 – 2023, przyjęty zarządzeniem nr 1920/2018 Burmistrza Nysy z dnia 5 listopada 2018 r., określający orientacyjny zakres obszarowy i czasowy przyszłych prac planistycznych, uwzględniający zarówno zmieniające się potrzeby inwestorów jak i bieżące potrzeby i możliwości rozwojowe gminy.”

Wieloletni program sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenie gminy Nysa na lata 2019 – 2023, źródło: https://nysa.eu/wp-content/uploads/2020/02/Granice_obszarow-scaled.jpg

5.1.4. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Szczegółowe informacje dotyczące obowiązujących planów miejscowych zamieszczone są na stronie nysa.e-mapa.net w ramach Systemu Informacji Przestrzennej, który zawiera m.in. treść uchwał z załącznikami graficznymi oraz dane dotyczące zabytków nieruchomych i archeologicznych.

W Systemie Informacji Przestrzennej dostępna jest m.in. **Uchwała Nr XLV/672/10 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 31 marca 2010r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru miejskiego gminy Nysa obejmującego śródmieście Nysy z terenami przyległymi**, obejmuje ona stare miasto Nysa. Ustalenia szczegółowe w dziale II zawierają w rozdziale 1 wnioski dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. § 9. 1. dotyczy ochrony i opieki znajdujących się na terenie mpzp zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Natomiast w ustępie 2 wskazuje wykaz zabytków podlegających ochronie i opiece na podstawie niniejszego planu. Ustęp 3 wskazuje szczegółowe zasady ochrony i opieki nad zabytkami, jednostkowo wymienionych w ust. 1 i 2 cytowanego planu zagospodarowania przestrzennego. Zawiera on następujące zapisy:

Ust. 3. Zakres ochrony konserwatorskiej dla obiektu określonego w ust. 1 w poz.1 (zespołu staromiejskiego) obejmuje:

- 1) przywrócenie zasadniczego układu urbanistycznego z okresu sprzed 1945r.;
- 2) zachowanie i utrzymanie oryginalnych struktur przestrzennych;

- 3) dopuszczenie rozbudowy, przebudowy i zmian sposobu użytkowania budowli współczesnych, wprowadzenia zabudowy nowej, w nawiązaniu do układu zabytkowego i zachowanych zabytków;
- 4) przy projektowaniu nowej zabudowy i przebudowie istniejącej, nie będącej zabytkiem, uzyskanie od OWKZ zaleceń konserwatorskich określających sposób korzystania z zabytku obszarowego „107/54”, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku;
- 5) wprowadzenie kamiennej nawierzchni zasadniczych placów i ulic w obszarze miasta objętym zarysem średniowiecznych murów obronnych.

4. Zakres ochrony konserwatorskiej dla obiektów użyteczności publicznej (kościół, zespołu pojezuickiego, Dworu Biskupiego, muzeum, elementów systemu obronnego) wymaga:

- 1) zachowania historycznej, istniejącej, autentycznej substancji zabytkowej, historycznej formy budynków i wystroju elewacji, detalu architektonicznego, stolarki okiennej i drzwiowej, tradycyjnych materiałów oraz autentycznych elementów wyposażenia i wystroju wnętrza;
- 2) obiektów i elementów zagospodarowania otoczenia zabytku w tym historycznych ogrodzeń, układów zieleni, komunikacyjnych nawierzchni utwardzonych, obiektów i urządzeń małej architektury oraz elementów infrastruktury technicznej (lampy oświetlenia, hydranty itp.).

5. Zakres ochrony konserwatorskiej dla parku i plant miejskich wymaga w szczególności:

- 1) utrzymania istniejącej roślinności z dopuszczeniem jej przekształceń, z dopuszczeniem nowych nasadzeń, wg projektu rewaloryzacji przyrodniczo – architektonicznej opracowanego dla całości założenia uwzględniającego rozplanowanie z początku XX w (opracowanie łączne lub rozdzielne dla plant i parku);
- 2) utrzymania istniejących ciągów pieszych i pieszo-jezdnych, szczególnie wzdłuż cieków wodnych kanału dawnej fosy i kanałów zaopatrujących w wodę fortyfikacje miejskie i miasto tworząc wraz z przyległą zielenią bulwary spacerowe;
- 3) utrzymania dominującej roli nasadzeń wysokich w połączeniu z powierzchniami trawników oraz uzupełniająco zielenią okrywową (krzewy płozące, niskie i średniowysokie);
- 4) wykluczenia nasadzeń podkreślających podrzędny (wynikający z obsługi współczesnych obiektów) układ komunikacyjny oraz tworzących nowe podziały przestrzeni;
- 5) obiekty małej architektury oraz naziemne obiekty infrastruktury technicznej dostosować stylistycznie dla całości plant miejskich i parku;
- 6) utrzymania, przy lokalizacji obiektów budowlanych usług zaplecza rekreacyjnego, handlu i małej gastronomii, podporządkowania wymogom kompozycyjnym zieleni;
- 7) ograniczenia lokalizacji tymczasowych obiektów budowlanych nie połączonych trwale z gruntem takich jak pawilony sprzedaży ulicznej i wystawowe do niezbędnej ilości dla obsługi użytkowników poszczególnych terenów zieleni;
- 8) zapewnienia, przy lokalizacji obiektów budowlanych i małej architektury, utrzymania istniejących drzew wraz z zapewnieniem wokół nich nawierzchni ekologicznych umożliwiających przenikanie wody opadowej do gruntu.

6. Zakres ochrony konserwatorskiej dla budynków mieszkalnych wymaga zachowania lub restauracji historycznie ukształtowanych:

- 1) brył obiektów, w tym dachów, co do ich kształtu i materiału;

- 2) podziałów architektonicznych elewacji i wystroju detalem architektonicznym;
- 3) zachowania dotychczasowych granic działki;
- 4) kształtu i rozmieszczenia stolarki okiennej oraz historycznego układu podziałowego skrzydeł okiennych i drzwiowych;
- 5) obiektów i elementów zagospodarowania otoczenia zabytku w tym historycznych ogrodzeń, układów zieleni, komunikacyjnych nawierzchni utwardzonych, obiektów i urządzeń małej architektury oraz elementów infrastruktury technicznej (lampy oświetlenia, hydranty itp.).

7. Zakres ochrony konserwatorskiej dla zabytkowych murów wymaga zachowania ich formy i materiału.

Dodatkowo plan określa zakres ochrony konserwatorskiej dla zabytków chronionych zapisami mpzp znajdujących się w ewidencji typu kaplica, klasztor, dom, dom (willa), budynek, bank, warsztat, zespół szkół, zespół dworca kolejowego, lokomotywnia I i II, (w punkcie 8). Ochrona ta dotyczy:

- 1) bryły obiektu oraz formy dachu;
- 2) kompozycji, materiału i detalu elewacji;
- 3) kształtu stolarki.

Jednocześnie plan miejscowy wskazuje szczegółowe wytyczne dla wybranych obiektów zabytkowych:

9. Dla zespołu elektrowni wodnej, zakres ochrony konserwatorskiej wymaga zachowania:

- 1) dotychczasowych granic działki;
- 2) bryły obiektu oraz formy i pokrycia dachu;
- 3) kompozycji, materiału elewacji;
- 4) kształtu stolarki okiennej i bramy wejściowej.

10. Dla podpory niezachowanego mostu, zakres ochrony konserwatorskiej wymaga zachowania formy i materiału obiektów.

11. Dla Bastionu św. Jadwigi, zakres ochrony konserwatorskiej wymaga dodatkowo zachowania:

- 1) dotychczasowych granic działki;
- 2) formy i pokrycia;
- 3) kompozycji, materiału, detalu elewacji;
- 4) przywrócenia historycznej formy skrzydeł bram i zamknięć;
- 5) wprowadzenia nawierzchni trawiastej i częściowo nasypu nad kazamatami.

12. Dla Reduty Kardynalskiej zakres ochrony konserwatorskiej wymaga:

- 1) oczyszczenia i darniowania tarasu reduty;
- 2) zakonserwowania skrzydła bramy;
- 3) przywrócenia fosy i mostu zwodzonego;
- 4) usunięcia szpaleru topoli i substandardowych baraków i garaży;
- 5) wprowadzenia wokół reduty krajobrazowo kształtowanych terenów zieleni parkowej.

13. Dla fragmentów murów przy ul. D. Chodowieckiego zakres ochrony konserwatorskiej wymaga zachowania formy i materiału zabytkowych murów.

14. Wprowadza się postulowane granice Fortecznego Parku Kulturowego – Twierdzy Nysa.

15. Ochroną obejmuje się obszar staromiejski zawarty między ulicami S. Moniuszki, D. Chodowieckiego, Dąbrowszczaków, Piastowska, E. Gierczak, na którym znajdują się liczne stanowiska

archeologiczne, będący obszarowym stanowiskiem archeologicznym wpisanym do rejestru nr A6/65 oraz stanowisko archeologiczne (ślady osadnictwa) oznaczone na rysunku planu w rejonie Stawu Łódzkiego (...)

19. Zakres ochrony konserwatorskiej dla plant miejskich przy ul. Bema i ul. Drzymały (ust. 2 w poz.156) wymaga:

- 1) utrzymania istniejącej roślinności z dopuszczeniem jej przekształceń, z dopuszczeniem nowych nasadzeń, wg projektu rewaloryzacji przyrodniczo – architektonicznej opracowanego dla całości założenia uwzględniającego rozplanowanie z początku XX wieku (opracowanie łączne lub rozdzielne dla plant i parku);
- 2) utrzymania istniejących ciągów pieszych i pieszo-jezdnych
- 3) utrzymania dominującej roli nasadzeń wysokich w połączeniu z powierzchniami trawników oraz uzupełniająco zielenią okrywową (krzewy płozące, niskie i średniowysokie);
- 4) wykluczenia nasadzeń podkreślających podrzędny (wynikający z obsługi współczesnych obiektów) układ komunikacyjny oraz tworzących nowe podziały przestrzeni;
- 5) obiekty małej architektury oraz naziemne obiekty infrastruktury technicznej dostosować stylistycznie dla całości plant miejskich i parku;
- 6) ograniczenia lokalizacji tymczasowych obiektów budowlanych nie połączonych trwale z gruntem takich jak pawilony sprzedaży ulicznej i wystawowe do niezbędnej ilości dla obsługi użytkowników poszczególnych terenów zieleni;
- 7) zapewnienia, przy lokalizacji obiektów budowlanych i małej architektury, utrzymania istniejących drzew wraz z zapewnieniem wokół nich nawierzchni ekologicznych umożliwiających przenikanie wody opadowej do gruntu.

Jednocześnie **Rozdział 2** omawia ustalenia dotyczące **zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego**. § 10. wskazuje m.in. istotne kierunki działań niezbędne dla ochrony krajobrazu kulturowo – przyrodniczego Nysy:

(...)

- 8) nakazuje się ochronę biocenoz w parku miejskim i w strefie przykorytowej rzeki Nysy Kłodzkiej;
- 9) ochroną prawną na mocy przepisów szczególnych obejmuje się stanowiska występowania w parku miejskim trzech gatunków roślin chronionych – grążela żółtego, bluszczu pospolitego i barwinka pospolitego;
- 10) ochronie prawnej zgodnie z uchwałą RM w Nysie Nr XIV/146/95 podlega rosnący w parku miejskim przy Stawie Łąbedziowym pomnik przyrody – dąb szypułkowy;
- 11) ochronie prawnej podlega wpisany do rejestru zabytków park miejski oraz planty;
- 12) nakazuje się ochronę parku miejskiego, obniżenia fosa, w strefie między krawędzią koryta Nysy Kłodzkiej i wałami przeciwpowodziowymi stanowiących zewnętrzny pierścień zieleni publicznej o dominacji funkcji ekologicznych i dopasowanych do nich funkcji rekreacyjno-wypoczynkowych;
- 13) nakazuje się ochronę plant miejskich w ciągu ulic J. Bema, I. Kraszewskiego, S. Moniuszki, E. Gierczak, F. Szopena, Piastowskiej i pl. Kopernika stanowiących wewnętrzny pierścień zieleni publicznej o dominującej funkcji historyczno-zabytkowej i wypoczynkowo rekreacyjną z funkcją ekologiczną;

- 14) kształtowanie zieleni na obszarze określonym w pkt.11 należy podporządkować historycznym założeniom plant i systemom fortyfikacji;
- 15) ograniczenie do niezbędnego minimum prac niwelacyjnych przy realizacji obiektów budowlanych i zagospodarowaniu terenu;
- 16) utrzymanie zieleni na skarpach nad rzeką Nysą Kłodzką, fosą i innymi wodami, a w przypadkach koniecznych wprowadzenie zabiegów przeciwoerozyjnych stabilizujących skarpe;
- 17) zaleca się pozostawienie na terenach nie przewidzianych pod zabudowę terenów zieleni, szczególnie wysokiej.

5.1.5. Gminny Program Rewitalizacji Gminy Nysa

(Uchwała Nr XXXII/481/17 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 30 stycznia 2017 r. oraz Uchwała Nr XXXVI/603/21 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 31 marca 2021 r. w sprawie zmiany „Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Nysa”)

Gminny Program Rewitalizacji Nysy ma przyczyniać się między innymi do aktywizacji mieszkańców, powstania i uruchomienia nowych miejsc pracy, podejmowania działań mających na celu ochronę dziedzictwa kulturowego, a także realizację modernizacji i konserwacji obiektów czy przestrzeni służących lokalnej społeczności. Obszary objęte programem rewitalizacji posiadają istotne znaczenie dla rozwoju gminy. Centrum miasta Nysa (obszar A2), to obszar na którym koncentruje się zabytkowa zabudowa oraz mają swoją siedzibę istotne dla rozwoju gminy instytucje publiczne. Ze względu na walory kulturowe (zabytkowe obiekty budowlane) – stanowi reprezentacyjną część miasta. Ponadto istotne znaczenie dla rozwoju Gminy Nysa mają tereny przemysłowe (aktywizacja gospodarcza Gminy) jest to obszar po byłej Fabryce Samochodów Dostawczych, na którym znajdują się również obiekty zabytkowe m.in. Reduta Kapucyńska. Kolejny obszar to tereny rekreacji i wypoczynku przy ul. Ujejskiego (podnoszenie jakości życia) oraz forty w Nysie – Obwałowania Wyokie (podnoszenie atrakcyjności turystycznej miasta, a tym samym aktywizacji gospodarczej Gminy w oparciu o turystykę). Wybór obszaru rewitalizacji nawiązuje bezpośrednio do celów ujętych w Strategii Rozwoju Gminy Nysa na lata 2014-2023.

Cele rewitalizacji to:

1. Wzrost aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji w oparciu o potencjał instytucjonalny oraz społeczny Gminy Nysa.
2. Podniesienie poziomu aktywności gospodarczej obszaru rewitalizacji w oparciu o potencjał instytucjonalny oraz funkcjonalno-przestrzenny Gminy Nysa. Wybrane działania dotyczące dziedzictwa kulturowego to:
  - Wzmocnienie funkcji centrotwórczych i wybranych przestrzeni publicznych.
3. Poprawa jakości życia na obszarze rewitalizacji poprzez poprawę jakości infrastruktury technicznej, społecznej oraz podnoszenie estetyki przestrzeni miejskich. Wybrane działania dotyczące dziedzictwa kulturowego to:
  - Poprawa jakości infrastruktury technicznej, w tym modernizacja dróg chodników, tworzenie miejsc parkingowych,
  - Poprawa estetyki przestrzeni publicznych,
  - Zagospodarowanie pod funkcje rekreacyjno-wypoczynkowe terenów pofortecznych,

- Poprawa i modernizacja energochłonności tkanki architektonicznej,
- Nadanie nowych funkcji użyteczności publicznej obiektom i terenom zdewastowanym.

■ Obszary zdegradowane w Nysie
Skala mapy: 1:5 000
Źródło mapy: Starostwo Powiatowe w Nysie

Załącznik graficzny prezentujący cztery obszary ujęte w Gminnym Programie Rewitalizacji Gminy Nysa jako priorytetowe do działań rewitalizacyjnych.

Dokument ten wskazuje konkretne przedsięwzięcia rewitalizacyjne, wpisujące się w oczekiwane kierunki działań rewitalizacyjnych, które mogą być zbieżne z działaniami programu opieki np.:

Nasza Nysa, a w tle historia, zabytki i kultura → Poprawa jakości oferty instytucji i organizacji publicznych oraz społecznych, działających na rzecz aktywności społecznej, kultury oraz edukacji → Podbudzanie mieszkańców miasta do większej aktywności społecznej, zawodowej oraz związania swojego życia z miastem (powstrzymanie odpływu mieszkańców).

Rewitalizacja zabytkowego centrum Nysy poprzez stworzenie aktywizującego społecznie miejsca spotkań w zabytkowym Rynku Nysy → Poprawa estetyki przestrzeni publicznych → Poprawa

jakości i funkcjonalności przestrzeni publicznych, co pozytywnie wpłynie na wizerunek miasta, wpływać będzie na zwiększenie sprzedaży usług, a tym samym ograniczać będzie bezrobocie.

Zagospodarowanie obszaru Obwałowań Wysokich w Nysie /Rewitalizacja Magazynu prochowego zespołu Fortyfikacji Kolejowych w kompleksie Twierdzy Nysa → Zagospodarowanie pod funkcje rekreacyjno-wypoczynkowe terenów pofortecznych

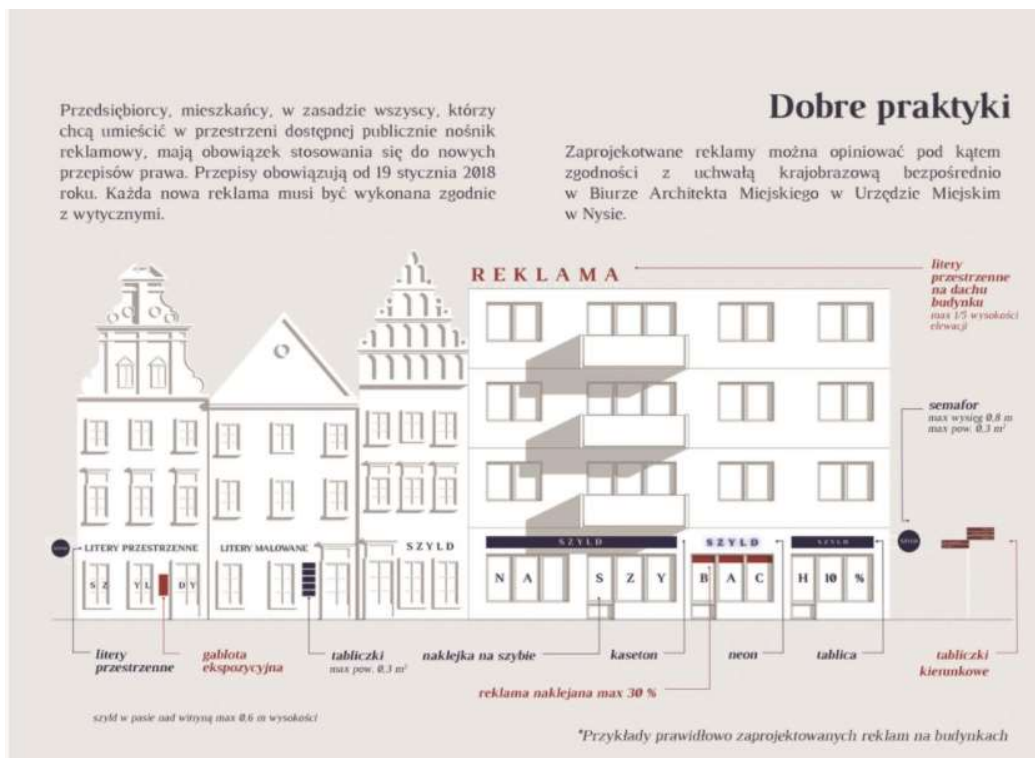
Centrum Przesiadkowe w Nysie - przebudowa ulic: Kolejowa, Wrocławska, Rynek, Celna wraz z inteligentnym systemem transportu i zakupem taboru niskoemisyjnego → Poprawa jakości infrastruktury technicznej, w tym modernizacja dróg, chodników, tworzenie miejsc parkingowych → Poprawa jakości i funkcjonalności przestrzeni publicznych oraz wzrost mobilności mieszkańców miasta, co pozytywnie wpłynie na aktywność zawodową oraz społeczną.

5.1.6. Kodeks Krajobrazowy dla Nysy

(Uchwała Nr XLVI/676/17 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 19 grudnia 2017 r. w sprawie ustalenia zasad i warunków sytuowania na terenie Gminy Nysa obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane)

W celu estetycznego uporządkowania przestrzeni w 2017 roku rozpoczęte zostały prace nad określeniem zasad ochrony krajobrazu miejskiego. Celem tych działań jest przeciwdziałanie lokalizowaniu w przestrzeni publicznej w sposób praktycznie dowolny i bez żadnych ograniczeń tablic i urządzeń reklamowych oraz ustalenie najkorzystniejszego sposobu harmonijnego współgrania współczesnych elementów z otaczającą architekturą i krajobrazem. Takie możliwości wprowadziła *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw z związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu*, która na celu ma wspieranie rozwiązań na rzecz ochrony krajobrazu, m.in. poprzez przyznanie radom gmin kompetencji do ustalania w formie samodzielnego aktu prawa miejscowego zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane na terenie Gminy Nysa.

Wprowadzenie Kodeksu Krajobrazowego ma na celu ograniczenie dotychczasowej dowolności kształtowania informacji wizualnej o prowadzonej działalności gospodarczej podmiotów działających na terenie gminy Nysa. Ograniczenie to jest nadaniem ram – spójnych i równych – dla wszystkich podmiotów, w obrębie danego obszaru. Ma ono na celu nie tylko poprawę estetyki przestrzeni publicznych i kształtowanie ładu przestrzennego, lecz również poprawę czytelności reklam różnych podmiotów – zasady i warunki ich kształtowania prowadzą do uporządkowania ich treści, walczą ze zjawiskiem „przekrzykiwania się reklam” formatem i formą, dając podmiotom równiejsze szanse na zaprezentowanie swojej oferty. Kodeks Krajobrazowy wspiera również dbałość o eksponowanie istniejących na terenie Nysy zabytków. Należy podkreślić, iż mimo obowiązujących wcześniej wytycznych dotyczących kształtowania form reklam i szyldów na zabytkach, zawartych w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, nie były one respektowane tym samym panowała dowolność zarówno w ich formie jak i montażu. Można stwierdzić, iż uchwalenie kodeksu oraz powołanie niezależnego biura ds. Kodeksu Krajobrazowego na terenie gminy Nysa, przyczyniło się w pewnej części do usunięcia i ujednolicenia urządzeń reklamowych.

Kodeks Krajobrazowy Nysy. Opracowanie Bartosz Poniatowski na zlecenie Gminy Nysa, źródło: <https://nysa.eu/dla-mieszkanca/kodeks-krajobrazowy/>

Od 2018 r. dostosowano do zgodności z zapisami Kodeksu Krajobrazowego urządzenia reklamowe między innymi w centrum miasta tj. przy ulicach Celnej, Rynek, Wrocławskiej, Kolejowej, Piastowskiej, Krzywoustego. Usunięto bądź dostosowano urządzenia reklamowe znajdujące się na zabytkowych kamienicach sytuowanych w centrum miasta w tym: z kamienic mieszkańskich przy ul. Brackiej, Prudnickiej, Moniuszki, Rynek przy budynku Starej Wagi Miejskiej, przy ul. Szopena. Podkreślenia wymaga fakt, iż w toku prowadzonych czynności okazało się, że 95% urządzeń reklamowych sytuowanych na zabytkach nie miało zgody konserwatora zabytków na ich montaż jak również nie dokonano ich zgłoszenia w Powiatowym Nadzorze Budowlanym, mimo iż taki obowiązek wynika z obowiązujących przepisów. Usunięto nielegalnie sytuowane urządzenia typu billboard z głównych dróg wjazdowych do miasta, odsłaniając wjeżdżającym widok na piękną tkankę urbanistyczną na tle okolicznych gór, co niewątpliwie podkreśla walory turystyczne miasta.

Obecnie prowadzone są dalsze czynności mające na celu usuwanie szpecących reklam z budynków przy ul. Bohaterów Warszawy, Wyspiańskiego i Armii Krajowej. Natomiast nowo powstałe podmioty montują urządzenia reklamowe już zgodnie z wytycznymi uchwały np. Galeria Nyska i Galeria Dekada, prowadzony jest ciągły monitoring nowo powstających podmiotów handlowo – usługowych, reklamujących się na terenie gminy Nysa. Biuro prowadzi ciągłe konsultacje z agencjami reklamowymi, administratorami budynków i przedsiębiorcami.

Kodeks Krajobrazowy nie odnosi się tylko do urządzeń reklamowych, wprowadza również wytyczne dot. obiektów małej architektury, co pozwoliło na usunięcie kilku jak do tej pory, szpecących przestrzeń miejską w centrum miasta obiektów tzw. szczęki, kioski itp.

Opracowanie koncepcji K. Kowalski, B. Poniatowski, pod nazdorem Architekta Miejskiego R. Jabłońskiego, Nysa 2017

Konkludując, z wyżej wymienionych miejsc blisko 100 podmiotów usunęło niezgodnych z zapisami uchwały krajobrazowej, nieaktualnych urządzeń reklamowych. Z dziesięciu zabytkowych budynków znajdujących się w ścisłym centrum, usunięto urządzenia reklamowe których stan techniczny jak i gabaryty nie spełniały przyjętych norm. Jednocześnie doprowadzając do tego, iż nowe urządzenia reklamowe, które zostały zamontowane są estetyczne i podkreślają tkankę zabytkowych budynków. Należy dodać, iż wszystkie te urządzenia były projektowane i montowane po konsultacjach z OWKZ. Natomiast w kilku przypadkach powiadomiono prokuraturę lub inne organy nadzorcze o możliwości popełnienia przestępstwa lub wykroczenia przy montażu urządzeń reklamowych.

Biuro ds. Kodeksu Krajobrazowego swoim działaniem stara się wspierać w tworzeniu nowych obiektów małej architektury. Podkreślenia wymaga fakt, iż biuro to, prowadząc swoje działania ze względu na zabytkowy charakter miasta, wspiera się bardzo mocno zapisami o ochronie zabytków.

Niestety, tempo realizacji zapisów Uchwały Krajobrazowej jest mocno spowolnione. Wpływ na to ma przewlekłość procedur i znacząca ilość urządzeń reklamowych zamontowanych na terenie miasta i gminy².

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Położenie oraz zarys historii obszaru gminy

Gmina miejsko – wiejska Nysa położona jest w południowo - zachodniej części województwa opolskiego. Jej powierzchnia wynosi 218 km², w tym miasto 27 km², co stanowi 2,31% powierzchni województwa opolskiego i powoduje, że jest trzecią pod względem wielkości gminą w województwie i największą gminą w powiecie nyskim. Gmina sąsiaduje:

- od północy z gminą Pakosławice (powiat nyski);
- od południa z gminą Głuchołazy (powiat nyski);
- od wschodu z gminami Łambinowice, Korfantów (powiat nyski) i Prudnik (powiat prudnicki);
- od zachodu z gminą Otmuchów (powiat nyski).

Miasto Nysa jest siedzibą władz powiatowych i głównym ośrodkiem administracyjnym i handlowo-usługowym całego regionu. Gminę zamieszkuje ponad 53 tys. mieszkańców, w tym miasto 40 322 osoby, gęstość zaludnienia wynosi 245,70/km² (dane Urzędu Miejskiego w Nysie)³. Cały obszar gminy przynależy do dwóch makroregionów: Niziny Śląskiej i Przedgórze Sudeckiego. Istotnym walorem położenia Gminy jest bliskie sąsiedztwo Republiki Czeskiej, co sprawia, że przez teren

² Na podstawie danych Biura ds. Kodeksu Krajobrazowego.

³ W stosunku do roku 2015 nastąpił spadek mieszkańców gminy, wówczas obszar zamieszkiwało ponad 57 tys. mieszkańców, a gęstość zaludnienia wynosiła nieco ponad 265 osób/km² (dane Urzędu Statystycznego w Opolu).

gminy przebiegają transgraniczne korytarze transportowe. Miasto Nysa powiązane jest siecią dróg ze stolicą województwa (miasto Opole) oddaloną o ok. 55 km oraz z autostradą A-4 oddaloną o ok. 30 km. Druga co do wielkości rzeka w województwie opolskim - Nysa Kłodzka, przepływa bezpośrednio przez tereny zabudowane miasta Nysa, co wymusza wprowadzanie odpowiednich zabezpieczeń przeciwpowodziowych. Miasto Nysa graniczy również ze zbiornikiem retencyjnym „Jezioro Nyskie” pełniącym funkcje turystyczno-rekreacyjne oraz funkcje ostoi przyrodniczej. W strukturze użytkowania gruntów zdecydowanie dominują użytki rolne, udział powierzchni leśnych i zainwestowania pozarolniczego jest nieznaczny.

Historia ziemi nyskiej związana z funkcjonowaniem na tych terenach ludzi sięga epoki kamiennej, którzy dotarli tu prawdopodobnie z południa, przekraczając łańcuch górski przez Bramę Morawską lub Kłodzką. W okresie wczesnośredniowiecznym obszary wokół Nysy zamieszkiwał lud należący do plemienia Opolan. Z tego okresu pochodzą pierwsze informacje o Nysie. Obronne położenie osady stało się przyczyną założenia nowego grodu, który powstał tu w XI w., a pierwsza wzmianka o nim pochodzi z 1155 r.

Według Jana Długosza Nysę jako gród miał założyć Bolesław Krzywousty. Jednak nie odgrywał on wówczas większej roli, gdyż nadgraniczna kasztelania znajdowała się w pobliskim Otmuchowie. Sytuacja zmieniła się, gdy książę Bolesław I Wysoki ofiarował swemu synowi Jarosławowi kasztelanię otmuchowską wraz z przylegającymi do niej dobrami. Jarosław, który w latach 1198-1201 był biskupem wrocławskim, przekazał w testamencie swoim następcom na stolicy biskupiej Nysę i kilkanaście wsi. Z czasem na tej bazie utworzono biskupie księstwo nysko-otmuchowskie, które sukcesywnie powiększało się, a Nysa stała się jego stolicą.

Nysa, już jako miasto, pojawia się na początku XIII wieku. W dokumencie pochodzącym z 1223 roku wzmiankowane jest istnienie Starego i Nowego Miasta; wspomina się w nim także o urzędzie wójtowskim. Po lokacji Nysy jej znaczenie znacznie wzrosło. Stała się ona głównym ośrodkiem miejskim nad Nysą Kłodzką. Data 1223 jest dziś traktowana jako historyczny początek istnienia miasta.

Dalsza historia miasta jest ściśle związana z biskupstwem wrocławskim. Dokładna data przekazania Nysy na własność dostojnikom kościelnym nie jest znana. Mogło się to stać już w 1138 r. Mimo, iż duchowni czerpali korzyści finansowe z posiadania ziemi nyskiej, nie mogli sprawować nad nią władzy. Było to powodem wielu konfliktów pomiędzy biskupami a książętami śląskimi. Jeden z nich zakończył się najazdem Henryka IV Probusa na Nysę (1284). Miasto po raz kolejny zostało zniszczone. Dopiero śmierć księcia kładzie kres zatargom. Na mocy jego testamentu kasztelania nysko-otmuchowska przechodzi w pełni pod zwierzchnictwo biskupa wrocławskiego Tomasza II. Na obszarze 1600 km² powstaje biskupie Księstwo Nyskie.

Nowi władcy przyczyniają się do rozkwitu miasta. W tym czasie Nysa otrzymuje wiele przywilejów ekonomicznych. W takich warunkach staje się z czasem liczącym się ośrodkiem handlowo-rzemieślniczym w skali Polski, czego dowodem jest gęsta sieć szlaków handlowych. Obok Wrocławia to drugi ważny węzeł komunikacyjny na Śląsku. Wiek XIV przynosi również zmiany polityczne. Za sprawą pokoju namysłowskiego (1348) Śląsk, a z nim także Nysa przechodzi pod panowanie czeskie.

Pomimo zmiany państwowości, Nysa a wraz z nią całe Księstwo doskonale się rozwija. Biskupi bardzo dbają o swoją posiadłość. Za ich przyczyną powstają nowe klasztory, powołują do życia

szkoły. Rodzi się w ten sposób drugi obok Wrocławia ośrodek edukacji i kultury. Stąd będą wywodzić się przyszli prekursorzy śląskiego humanizmu i renesansu.

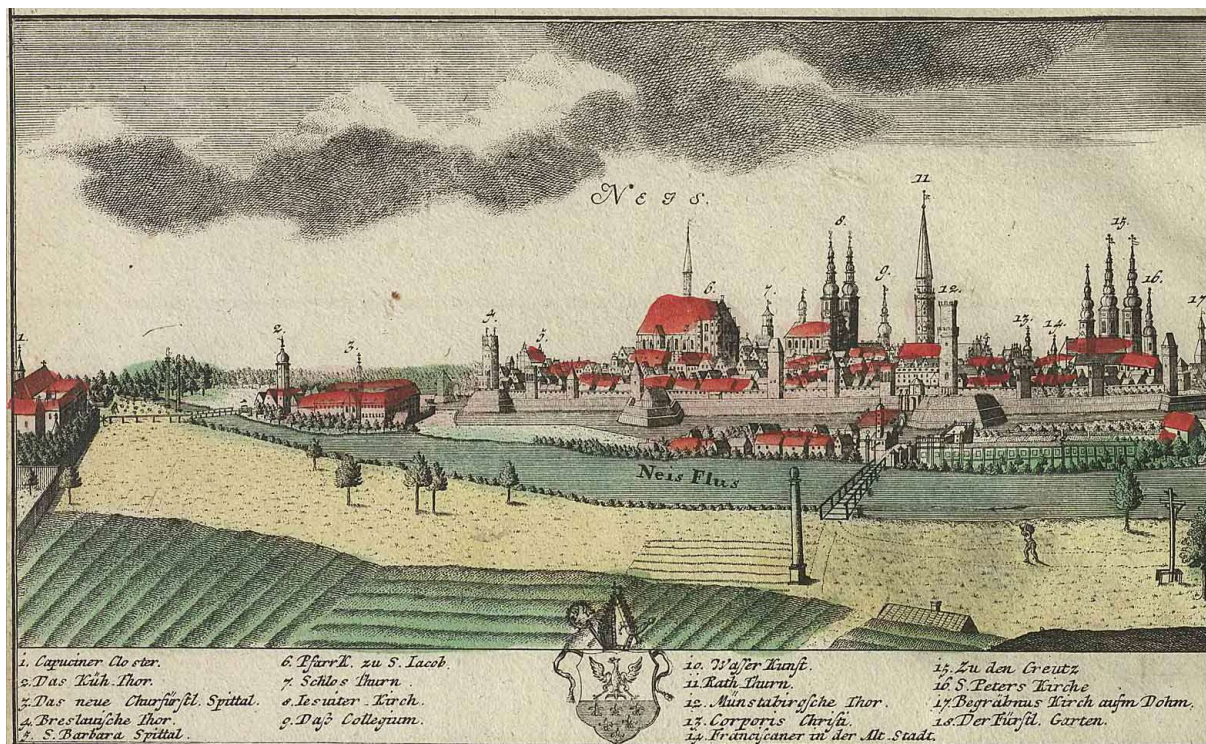
W okresie renesansu, reformacji i początków kontrreformacji, miasta śląskie przeżywały wielkie ożywienie gospodarcze. Procesowi temu sprzyjał okres długotrwałego pokoju, jaki zapanał na Śląsku po zakończeniu wojen husyckich. Owa pomyślna koniunktura nie ominęła również Nysy. W jej przypadku jednak obok czynników ekonomicznych znaczącą rolę odgrywała pomoc i opieka biskupów wrocławskich. To dzięki ich nowym przywilejom miasto przez dłuższy czas było regionalnym monopolistą handlowym, usługowym i przemysłowym. Najwięcej dochodów płynęło z dostaw węgierskiego wina na rynek polski, handlu solą, a przez pewien okres czasu także miedzią. Warunki te przyczyniły się do rozwoju przestrzennego Nysy. Na przełomie XV i XVI powstaje wiele domów i budynków użyteczności publicznej, jak np. monumentalny kościół św. Jakuba i Agnieszki czy ratusz z 90-metrową wieżą.

XVI wiek obfituje w ważne dla Nysy wydarzenia historyczne. Po wystąpieniu Lutra w 1517 roku reformacja dociera na Śląsk, jednak dzięki stałej obecności duchownych, mimo szerzącego się protestantyzmu, miasto pozostaje autentyczną ostoją śląskiego katolicyzmu. Rok 1526 przynosi zmiany na mapie politycznej tej części Europy. Po śmierci Ludwika Jagiellończyka Czechy, a wraz z nimi Księstwo Nyskie, na mocy porozumienia wiedeńskiego przechodzą we władanie Habsburgów.

Okres ten mimo zawirowań politycznych i religijnych można uznać za „złoty wiek” w historii Nysy. Stała obecność biskupów przyczyniała się do jej intensywnego rozwoju. Za sprawą wielu nowych szkół miasto wyrosło na jeden z najważniejszych ośrodków kulturalnych i edukacyjnych Śląska.

Wiek XVII obfitował w niekorzystne wydarzenia w historii Nysy. Z okresem wojny trzydziestoletniej wiązały się stały pobyt lub przemarsz różnych wojsk - wrogich lub sprzymierzonych. Każdy niósł za sobą mniejsze lub większe straty, zwłaszcza dla zwykłych mieszczan, których obowiązkiem było zapewnienie żołnierzom właściwego utrzymania. W latach 1639-1642 Nysa była oblegana przez wojska szwedzkie. W końcowej fazie tego okresu zdana wyłącznie na siebie załoga broniąca Nysy, po krótkich rokowaniach poddała miasto. Pobyt okupanta, mimo iż krótki, Nysa odczuła poważnymi stratami (nałożona kontrybucja, dodatkowo pożar miasta w wyniku podpalenia przez Szwedów systemu obronnego).

Odbudowa Nysy odmieniła miasto, szczególnie za rządów biskupa Franciszka Ludwika (1683-1732), który dość często przebywał w Nysie. Zauroczony stylem barokowym, zamierzał taką architekturą upiększyć miasto. W 1696 roku nakazał budować w domach wyłącznie szczyty murowane. W 1729 roku powstała nowa rezydencja biskupa. W stylu barokowym przebudowano częściowo dawny dwór biskupi. Sprowadzeni przez biskupa Karola Jezuici wybudowali przy Placu Solnym w latach 1641-1692 seminarium i kościół Wniebowzięcia NMP, a w 1709 roku kolegium i w 1722 roku gimnazjum. Bożogrobcy w 1708 roku wybudowali dla siebie klasztor, a w 1730 roku nowy kościół św. Piotra i Pawła. W 1700 roku ukończono prace przy modernizacji nyskich fortyfikacji. Wzniesiono wówczas urządzenia wodne umożliwiające zalanie przedpola twierdzy.

Widok Nysy z lat 1732 – 1738 z zaznaczonymi najważniejszymi budowlami miasta, wykonany przez F.B. Wernera Scenographia Urbium Silesiae, Norymberga 1738 r.

W roku 1740 wybuchły wojny austriacko-pruskie. Na mocy traktatu podpisanego we Wrocławiu w czerwcu 1742 roku, Nysa a wraz z nią większa część księstwa biskupiego przeszła pod panowanie pruskie. Od chwili przejścia w posiadanie Nysy, król pruski przystąpił do rozbudowy umocnień wokół miasta. Nadal miała ona stanowić przygraniczny punkt obrony na wypadek najazdu. Budowa fortyfikacji była skoncentrowana na lewym brzegu rzeki, gdzie na wzgórzach powstają nowoczesne budowle obronne wg projektu Corneliusa von Walrawe. Dotychczasowe nyskie przedmieścia zostały zrównane z ziemią tworząc miejsce dla nowych umocnień ziemnych przedpoła. Pruskie rządy uczyniły z miasta klasztorów i kościołów miasto twierdzę z koszarami i tysiącami żołnierzy. Klęska wojsk pruskich pod Jeną w 1806 roku spowodowała, że kontratakująca armia Napoleona bardzo szybko opanowała Śląsk, a także Nysę. Mimo ogromnego poświęcenia i ofiarności, nie doczekawszy się posiłków Nysa skapitulowała. Oblężenie trwało cztery miesiące i doprowadziło miasto do ruiny (ogromna kwota kontrybucji oraz obowiązkowy kwaterunek stacjonujących i przechodzących żołnierzy napoleońskich). Stan ten trwał do listopada 1808 roku, kiedy to decyzją Napoleona Francuzi opuścili miasto.

Ostatecznym końcem dla biskupiej stolicy stała się sekularyzacja księstwa biskupiego, dóbr kościelnych i klasztornych w 1810 roku. Wraz z tym rokiem definitywnie skończyła się w Nysie kilkuletnia historia mecenatu, opieki i rządów biskupów wrocławskich.

Po zwycięstwie koalicji europejskiej nad Napoleonem przez długi czas Nysa była miastem powiatowym utworzonej w 1815 r. rejencji opolskiej, gdzie panowała przede wszystkim wytwórczość rzemieślnicza. W pierwszej połowie XIX wieku powstała tu fabryka karabinów, przędzalnia oraz jedna z dwóch pruskich fabryk prochu. Również wtedy tworzone nowe szlaki komunikacyjne (doprowadzenie pierwszej linii kolejowej z Brzegu) co przyczyniło się do umiarkowanego ożywienia gospodarczego.

Koniec XIX i początek XX wieku to okres zmniejszania się roli twierdzy ograniczającej rozbudowę miasta. W 1873 roku przesunięto linię fortów na południe i w związku z tym miasto mogło rozbudować się na terenach między wałami i fortami. W 1877 roku władze wojskowe wydały zgodę na usunięcie wałów wewnętrznych i dawnych murów średniowiecznych (z tych ostatnich zachowały się wieże bram: Ziębickiej i Wrocławskiej). Przed bramami powstały nowe dzielnice zabudowane głównie kamienicami czynszowymi,

Koniec XIX i początek XX wieku to także rozwój budownictwa użyteczności publicznej i realizowanie szeregu inwestycji komunalnych mających poprawić życie w mieście. W 1852 roku powstał Teatr Miejski, w 1855 roku szpital miejski. W 1860 roku powstała gazownia i miasto otrzymuje oświetlenie gazowe. W tym roku powstała także rzeźnia. W 1876 roku wybudowano nowy ratusz (magistrat). W roku 1878 założono linię kolejową przebiegającą przez Nysę. Tym samym miasto miało już połączenia komunikacyjne, które sprzyjały jego rozwojowi. W latach 1878-80 powstały: starostwo, szpital garnizonowy i nowe wodociągi. W 1894 roku założono duży park miejski, w 1888 roku uruchomiono kanalizację, w 1895 roku zbudowano pocztę i dworzec kolejowy, w 1907 roku miasto otrzymało energię elektryczną. Ważnym wydarzeniem stało się zlikwidowanie na stałe twierdzy nyskiej w 1887 roku. Na przełomie XIX i XX wieku powstało także kilka obiektów sakralnych: w 1888 roku neogotycki kościół garnizonowy na Wyspie Młyńskiej, w latach 1902-11 kościół św. Rocha, w 1913 roku kościół i klasztor franciszkanów na Podzamczu oraz kościół i klasztor werbistów na Górnej Wsi.

W okresie międzywojennym Nysa należała do niezłe prosperujących miast śląskich. W 20-leciu międzywojennym dotarła także do Nisy idea miasta ogrodu, która została częściowo zrealizowana na terenie na zachód od śródmieścia za Kanałem Fortecznym pod nazwą Gartenstadt (Zwierzyniec).

Największą tragedią w dziejach kilkusetletniej Nisy stały się zniszczenia II wojny światowej. Mimo, iż miasto zostało oddane przez Niemców prawie bez walki, żołnierze Armii Czerwonej prowadzili ostrzał artyleryjski pustych budowli, wzniecane były pożary. Spowodowało to zniszczenia centrum Nisy, które dopełniła powojenna już rozbiórka budynków w celu pozyskania materiału budulcowego. Ustalenie właściwego wskaźnika zniszczeń dla Nisy nie było możliwe. W zależności od zastosowanych kryteriów podaje się rozbieżne wyniki, mieszczące się jednakże w granicach 55-80%, co nakazuje zaliczyć Nysę do grupy tych miast na terytorium Polski, które najmocniej ucierpiały w wyniku II wojny światowej. Równocześnie z budynkami mieszkalnymi zniszczeniu wojennemu uległo również większość zakładów przemysłowych, placówek handlowych i rzemieślniczych. Także większość zakładów użyteczności publicznej: szpitale, gmachy szkolne, elektrownia, gazownia, zakłady wodociągowo-kanalizacyjne, rzeźnia miejska, wymagało gruntownego remontu.

Nowi mieszkańcy przybyli po wojnie do Nisy, byli to w większości Polacy wypędzeni z Kresów Wschodnich oraz w mniejszym stopniu ludność napływowa z innych regionów Polski. Na terenie miasta zaczęły powstawać kolejne zakłady, rozwijało się budownictwo, które nie uwzględniało historycznej przestrzeni i architektury Nisy, a zachowane jeszcze fragmenty budowli były ostatecznie poddawane rozbiórkom, m.in. wysadzone w powietrze zostają, mimo sprzeciwu konserwatora zabytków pozostałości ratusza.

Lata 60-te i 70-te to czas największej eksplozji demograficznej i przestrzennej Nisy.

Lata 80-te XX w. są dla Nysy czasem powolnej stagnacji i kryzysu. Fabryki i zakłady produkujące w większości deficytowe towary popadają w kłopoty finansowe. Dopiero transformacja ustrojowa powoduje, że w mieście odżywa prywatna inicjatywa gospodarcza. Ponownie powstają prywatne firmy, które przed wojną stanowiły jego podstawową siłę rozwojową. Spadek znaczenia nyskiego węzła kolejowego i niekorzystna lokalizacja względem ważnych dróg krajowych powoduje, że Nysa coraz bardziej staje się miastem prowincjonalnym. Sytuację pogarsza rosnące bezrobocie. Mimo tych problemów, po reformie administracyjnej z 1999 roku Nysa staje się siedzibą powiatu nyskiego, wchodzącego w skład województwa opolskiego, rozpoczyna się nowy okres rozwoju miasta. Obecnie miasto stanowi ważne lokalne centrum administracyjne, handlowe i usługowe.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy gminy tworzy przede wszystkim układ przestrzenny miasta Nysy o średniowiecznym rodowodzie. Mimo poważnych zniszczeń związanych z II wojną światową oraz działaniami powojennymi związanymi z likwidacją zabudowy historycznej jest tu nadal czytelny historyczny układ urbanistyczny o wczesnośredniowiecznej metryce, o nietypowym jak dla miast śląskich XIII-wiecznym układzie. Charakterystycznym elementem formy miasta jest sierpowato zarysowana zachodnia część z prowadzonymi po łuku głównymi ulicami i zbliżoną do prostokąta „szachownicową” częścią południową – wschodnią. W ten nietypowy kształt wpisuje się również układ samego rynku w kształcie wydłużonego prostokąta, którego południowo – zachodni bok poprowadzony został po łuku (efekt przebiegu rzek i przedlokacyjnego układu komunikacyjnego).

Kolejnymi ważnymi elementami struktury przestrzennej a zarazem kulturowej miasta Nysy są tereny fortyfikacji miejskich położone na północ od centrum, a później tereny przemysłowe, położone przede wszystkim na wschód oraz południowy – wschód od centrum. Konsekwencją rozwijania funkcji przemysłowej, zarówno w okresie przedwojennym jak i powojennym, była budowa osiedli mieszkaniowych, zlokalizowanych głównie na południe od centrum. Zabudowę miasta otacza system terenów otwartych, na który składają się zespoły zabudowy jednorodzinnej i zagrodowej, tereny rolnicze oraz rozległa przestrzeń Jeziora Nyskiego. Wpisują się one w wieloprzestrzenne wnętrze krajobrazowe doliny rzeki Nysy Kłodzkiej.

Należy również podkreślić, iż szereg wsi zachowało czytelne, historyczne układy przestrzennego rozplanowania, na ogół o charakterze ulicowym i owalnicowym, których lokacje w wielu przypadkach miały miejsce w XIII wieku. Do najlepiej zachowanych należą układy ruralistyczne miejscowości: Domaszkowice, Sękowice, Kępnicza, Jędrzychowice i Złotogłowice.

Strukturę funkcjonalno-przestrzenną miasta o wartościach kulturowych tworzą dzisiaj różnorodne elementy odmienne w swojej formie zagospodarowania, różniące się stopniem wykorzystania przestrzeni i standardami. Wśród podstawowych elementów tej struktury wymienić należy:

- Jezioro Nyskie (sztuczny zbiornik retencyjny) położony na zachód od miasta;
- dolinę rzeki Nysy Kłodzkiej rozszerzającą się wyraźnie na wschód od terenów śródmiejskich z charakterystycznym przewężeniem pomiędzy ulicami: Szlak Chrobrego i Armii Krajowej;
- rynek i jego najbliższe okolice z historycznie ukształtowanym, zabytkowym układem urbanistycznym, ze skoncentrowanymi tu usługami ogólnomiejskimi oraz zróżnicowanymi co do jakości architektonicznej zespołami zabudowy.

5.2.3. Zabytki nieruchome

Ze względu na niezwykle bogatą historię region nyski obfituje w cenne obiekty zabytkowe, w której ważną grupę stanowią obiekty sakralne, z najcenniejszym zespołem o znaczeniu ponadregionalnym kościołem św. Jakuba wraz z dzwonnica. Przeważającą część obiektów wpisanych do rejestru zabytków stanowią budynki mieszkalne, ale najbardziej charakterystycznymi dla Nysy są budynki użyteczności publicznej (Carolinum, Pałac Biskupi, Dom Starej Wagi) oraz fortyfikacje. Najwięcej zabytków nieruchomych znajduje się w mieście. Do rejestru zabytków są tu wpisane obiekty budowane od czasów średniowiecza, poprzez wszystkie style epoki nowożytnej aż do lat 30-tych XX wieku. Niestety, zasób ten jest tylko częścią pierwotnej, historycznej zabudowy Nysy, istniejącej tu do II wojny światowej. Szczególne zniszczenia dotyczą zabudowy przyrynkowej oraz ulicy Celnej. Stan zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków jest zróżnicowany.

Architektura sakralna

Bazylika św. Jakuba i św. Agnieszki – Pomnik Historii

Kościół istniał według miejscowej tradycji już w XI wieku. W 1198 r. biskup wrocławski Jarosław (1198-1201) konsekrował nową świątynię murowaną. To wydarzenie uznano za początek istnienia kościoła. Odkrycia archeologiczne z 1938r. rzuciły trochę światła na początki nyskiej fary. Wielka powódź, która nawiedziła wtedy miasto zrujnowała posadzkę świątyni, pod którą odkryto szczątki murów dawniejszego romańskiego kościoła. Mogły to być resztki jednej lub dwóch kolejnych budowli. Obecny późnogotycki kształt nadał mu mistrz Piotr z Ząbkowic w latach 1424-30. W świątyni znajduje się m.in. najcenniejszy na Śląsku zespół rzeźby nagrobnej oraz barokowe baptysterium. W XVII i XVIII w. dobudowano do kościoła szereg kaplic. Lata 1677-79 to czas barokizacji świątyni: Jan Baptysta de Angelis z Mediolanu gruntownie odnowił wnętrze, usuwając przy tym wiele ołtarzy, rzeźb, witraży gotyckich oraz ukrywając znaczną część dawnych malowideł pod warstwą tynku. Odbudowa kościoła po zniszczeniach ostatniej wojny w 1945 r. trwała do 1961 r. (założono dach, odnowiono wnętrze usuwając tynki w celu regotyżacji kościoła, wzniesiono zniszczone kopuły nad kaplicami barokowymi, odnowiono wnętrza kaplic).

Świątynia posiada jeden z najbardziej spadzistych dachów w Europie o powierzchni 4 tysięcy metrów kwadratowych oraz jeden z najniżej zawieszonych, liczący ponad 400 lat żyrandol. Wsparte na smukłych 27-metrowych filarach sklepienie, tworzy wyrafinowany efekt przestrzenny, nadając wnętrzu monumentalny wygląd.

Kościół św. Jakuba i św. Agnieszki to obiekt halowy, dziewięcioprzęsłowy, o trzech nawach równej wysokości, orientowany, zbudowany z piaskowca i cegły. Na zewnątrz budynek świątyni opięty jest uskokowymi przyporami, między które wbudowane zostały w XV i XVI wieku niskie kaplice. Powyżej znajdują się duże okna ostrołukowe z maswerkami. Szczyt zachodni (w górnej części zrekonstruowany w 1957 roku), podzielony jest dwoma przyporami i lizenami z ostrołukowymi blendami. Kościół nakryty został dachem dwuspadowym z wieżyczką sygnaturkową na kalenicy. Główny korpus budynku otoczony jest przez wieniec 16 gotyckich kaplic oraz dwóch barokowych. Od północy do prezbiterium przylega zamknięta trójbocznie stara zakrystia, a od północnego wschodu dobudowane jest ośmioboczne baptysterium. Do korpusu od zachodu dostawiona jest zamknięta dwubocznie, neogotycka kruchta o szerokości nawy głównej, wykonana z wapienia francuskiego i

jasnego piaskowca. Na osi trzeciego przęsła korpusu dobudowano dwie symetryczne kruchty od południa i północy.

W kościele znajdują się 24 potężne filary (dwukrotność liczby 12). Każdy z nich jest podzielony przez 12 kamiennych opasek, pomiędzy którymi znajduje się przeważnie 12 warstw cegieł. Ta symbolika architektoniczna odnosi się m.in. do patrona – św. Jakuba Starszego, jednego z dwunastu apostołów.

23 sierpnia 2009 r. papież Benedykt XVI podniósł kościół do rangi bazyliki mniejszej. Rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 28 lutego 2011 bazylika wraz z dzwonnica została uznana za Pomnik Historii. Kościół po kompleksowych pracach konserwatorskich i remontowych.

Dzwonnica kościoła św. Jakuba

Dzwonnica przy bazylice pod wezwaniem św. Jakuba i św. Agnieszki to późnogotycka, monumentalna, czterokondygnacyjna wieża o charakterze włoskiej kampanili. Usytuowana jest w sąsiedztwie północno-zachodniego narożnika kościoła, w odległości około 20 metrów od niego. Jedna z nielicznych ocalałych średniowiecznych wolnostojących dzwonnicy w Polsce. Budynek o wysokości 43 metrów, wzorowany częściowo na wieżach kościelnych katedry wrocławskiej, został zbudowany na planie kwadratu, z cegły obłożonej kamienną okładziną. Przy narożach silnie wzmocniony czterema parami wydatnych, uskokowych skarp.

Od strony południowo-zachodniej bryłę budynku urozmaica wielobocznie występująca wieżyczka z kamienną klatką schodową, sięgająca aż na taras dzwonnicy.

Uwagę zwraca misterna dekoracja rzeźbiarska, na zachodniej ścianie wmurowano płytę kamienną z datą „1512 r.” W dzwonnicy od 2005 roku znajduje się galeria wystawiennicza nyskiego złotnictwa - Skarbiec św. Jakuba.

Bazylika św. Jakuba i św. Agnieszki wraz z dzwonnica, kościół śś. Piotra i Pawła, fot. I. Solisz.

Kościół p.w. śś. Piotra i Pawła

Najwspanialsza barokowa świątynia nyska z lat 1720 – 1727, perła śląskiego baroku. Jej dzieje związane są z zakonem kanoników regularnych – strażników Grobu Świętego w Jerozolimie,

zwanych Bożogrobcami. W 1622 roku biskup Karol Habsburg, arcyksiążę austriacki przekazał im stary kościół pod wezwaniem św. Piotra oraz dom narożny przy ulicy Brackiej. W 1710 r. wybudowano murowany budynek klasztorny. Konwent nyski prowadził w nim szpital. Budowa nowego kościoła rozpoczęła się w roku 1720. Zaprojektował ją budowniczy Michał Klein, a po jego śmierci w 1725 roku wykonywał Feliks A. Hammerschidt. W latach 1730 – 1731 bracia Tomasz i Feliks Antoni Scheflerowie wykonali polichromię iluzjonistyczną wnętrza. Stan elewacji kościoła pogarsza się, wykonano na razie prace przy portalu od strony południowej, jednak całość wymaga wykonania prac restauratorskich.

Kościół p.w. św. Barbary

Gotycki kościół św. Barbary, zbudowany został staraniem biskupa Jana Romki już w 1341 roku i jest wzmiankowany jako kościół szpitalny. Po pożarze, odbudowany w 1544 roku, otrzymał wystrój wczesnorenansowy nad południową ścianą prezbiterium, a po objęciu przez franciszkanów w 1732 roku otrzymał okna i wnętrze barokowe. Przedsiwzięcie z wieżyczką powstało w 1818r., kiedy obiekt pełnił już funkcję kościoła ewangelickiego.

Kościół Wniebowzięcia Najświętszej Panny Marii:

Barokowy kościół Wniebowzięcia NPM przy Rynku Solnym jest pierwszą budowlą jezuicką na Śląsku. Wzniesiony przy jezuickim klasztorze, wybudowanym w latach 1669 – 73. O budowie kościoła zdecydowała inicjatywa i fundacja biskupa Karola Ferdynanda Wazy, królewicza polskiego. Wzniesiono go w latach 1688 – 92 już po śmierci fundatora. Na elewacji frontowej drewnie posągi świętych związanych z Jezuitami: Karola Boromeusza, Franciszka Ksawerego, Igancego Loyoli, Ferdynanda Kastylijskiego (obecnie dwie rzeźby wyeksponowane są w muzeum w związku ze zrealizowanymi pracami konserwatorskimi).

Do cennych obiektów sztuki sakralnej miasta należy także zaliczyć:

- Kościół p.w. Zwiastowania NMP przy ulicy Celnej, pierwotnie gotycka kaplica z 1372 r.;
- Kościół pw. Św. Jana Chrzciciela zbudowany w 1770 r. w stylu barokowym;
- zespoły klasztorne: kościół p.w. Matki Bożej Bolesnej z klasztorem oo. Werbistów (neogotycki z przełomu XIX i XX wieku), kościół p.w. św. Elżbiety z klasztorem oo. Franciszkanów (neoromański wybudowany w latach 1902-1911), kościół św. Dominika z budynkami poklasztornymi (1784-1788 w stylu barokowym); zespół kościelno – klasztorny pokapucyński pw. św. Franciszka z Asyżu (kościół i klasztor wybudowany w latach 1659-1660);
- kościoły cmentarne pw. Św. Krzyża – wybudowany w 1633 roku, późnorenansowy, utrzymany w tradycji gotyckiej i św. Rocha, wzniesiony w 1637 roku, wczesnobarokowy.

Ważnymi zabytkami gminy Nysa są także kościoły położone na terenach wiejskich szczególnie w Hajdukach Nyskich i Kępnicy. **Kościół św. Jerzego w Hajdukach Nyskich** to świątynia wzniesiona około 1300 roku w stylu romańsko – gotyckim. Kościół o zwartej bryle, z szerszą i nieznacznie wyższą od prezbiterium trójprzęślową nawą. Dominującym elementem bryły jest masywna wieża z krenelażem zwieńczona czworobocznym ostrosłupem. Wnętrze nakryte sklepieniami, w nawie zachowane cenne polichromie gotyckie. **Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Kępnicy** powstał w drugiej ćwierci XIII wieku. To obiekt późnromański, z cechami gotyckimi a także barokowymi i neoklasycznymi, związanymi z kolejnymi przebudowami. Jest to świątynia orientowana, z nawą prostokątną o dwóch przęsłach z dodatkowym trzecim przęsłem obejmującym chór muzyczny w części zachodniej i

podbudowę wieży na rzucie kwadratu. Wnętrze nakryte jest sklepieniami. Zachowane są m.in. dwa kamienne portale gotyckie z XIV wieku. W roku 2007 odkryto w świątyni cenne relikty późnoromańskie w absydzie i prezbiterium kościoła.

Architektura obronna

Fortyfikacje miejskie

Pierwsze wzmianki o obwarowaniach drewniano-ziemnych Nysy pochodzą z 1259 r. W połowie XIV w. otoczono miasto kamienno-ceglanymi murami wysokości 8-10 m z czterema bramami: Ziębicką, Wrocławską, Bracką i Celną oraz 28 basztami. Naszych czasów dotrwały szczątki średniowiecznych murów obronnych (m.in. przy Dworze Biskupim, kościele śś. Piotra i Pawła, przy odnodze rzeki Białej i obok wieży Bramy Wrocławskiej), a także dwie wieże bramne: Ziębicka i Wrocławska, przebudowane i znacznie podwyższone na przełomie XVI i XVII w. Wieża Wrocławska otrzymała wtedy manierystyczne zwieńczenie.

Wieża Ziębicka. Fot. I. Solisz.

Wieża Wrocławska poddana została pracom konserwatorskim, za które została doceniona w konkursie Generalnego Konserwatora Zabytków „Zabytek Zadbane” (finalista konkursu w roku 2013).

Stan zachowania Wieży Ziębickiej można uznać za stabilny, przy czym przygotowano stosowaną dokumentację w celu przeprowadzenia kompleksowych prac konserwatorskich dotyczących elewacji, jednak do tej pory nie udało się pozyskać stosownych środków finansowych. Pozostają także fragmenty murów miejskich wymagające podjęcia pilnych działań ze względu na zły stan zachowania (np. w sąsiedztwie kościoła śś. Piotra i Pawła i Dworu Biskupiego).

Twierdza Nysa

Zespół ten stanowi, obok Kłodzka i Srebrnej Góry, jedną z lepiej zachowanych pruskich twierdz na Śląsku. Obecnie pozostałości umocnień można ocenić na około 50-60% stanu z pocz. XX wieku, obejmują obszar ok. 60 ha. Długi okres rozwoju twierdzy oraz urozmaiczone ukształtowanie terenu wpłynęło na duże bogactwo różnorodnych budowli warownych wspaniale wkomponowanych w krajobraz. Twierdza łącząca dzieła szkoły staro- i nowopruskiej powstawała i rozwijała się w latach 1742-1888, wykorzystując dodatkowo znajdujące się w centralnej jej części wcześniejsze XVI i XVII wieczne umocnienia bastionowe szkoły włoskiej i holenderskiej.

Najstarsze, nowożytnie fortyfikacje Nysy zostały zaprojektowane przez Schneidera von Lindau w 1594 r. Dzieła te realizowano do początku XVII wieku, a następnie przebudowano w okresie od 1643 r. do początków wieku XVIII-ego już w narysach szkoły staroholenderskiej. Ten pierwszy dziesięciobastionowy pierścień fortyfikacji z rawelinem przed bramą Wrocławską, otoczony był

pojedynczą fosą i drogą ukrytą biegnącą nad przeciwskałą (z tego okresu zachował się bastion św. Jadwigi).

Po zajęciu Nysy, Fryderyk II zlecił rozbudowę jej fortyfikacji, tworząc twierdzę - obóz warowny, strzegącą granicy nowozdobyczej prowincji śląskiej na wschodnim odcinku gór Sudeckich rozciągającym się od bramy Morawskiej do gór Żłoty. Wielka rozbudowa twierdzy trwała od 1742 do 1888r. Najstarszą z tego okresu część obwałowań Fryderyk II nie tylko zlecił, ale również przedstawiał osobiste wskazówki do modernizacji umocnień i budowy nowych elementów twierdzy. Na tej podstawie i wykorzystując własne, nowatorskie pomysły Cornelius von Walrawe – holenderski inżynier, stworzył m.in. fortyfikacje po drugiej stronie rzeki, nazwane górnymi. W ich skład wszedł zbudowany Fort Prusy z dwoma pasami obwałowań. W połowie lewych utworzono redan, przebudowany następnie na Redutę Jerozolimską. Linia tych obwałowań przechodziła w wały przeciwpowodziowe, tworzyły one trzy kleszcze, zakończone przy rzece jazem głównym. Umocnienia te po drugiej stronie rzeki zabezpieczała Reduta Kardynalska. Drugie ramię obwałowań, biegnące od fortu Prusy do rzeki poprzez fort pomocniczy Bombardier, nazwano kapucyńskim. W sumie rozbudowa twierdzy składała się z kilku etapów projektowanych i wykonywanych przez fortyfikatorów różnych narodowości jak wspomniany Cornelius von Walrawe, a także Rothengatter, von Wrede, Lefevre, von Castillon, Freund, von Harroy.

Po utracie militarnego znaczenia twierdzy, na początku XX w. (od 1903 r.) rozpoczęła się jej likwidacja. W wyniku prac wyburzeniowych do chwili obecnej zachowało się około 60% stanu fortyfikacji w różnym stanie zachowania. Na zachowane obecnie dzieła i zespoły składają się:

- Fort Prusy (1743-45) z pasmem wałów łącznikowych, fortem Bombardier i redutami Kardynalską, Jerozolimską, Kapucyńską wraz Obwałowaniami Jerozolimskimi Wewnętrznymi;
- Obwałowania Jerozolimskie Zewnętrzne (1767-74) z Wysoką Baterią, Wysokim Redanem, Wysokim Trawerssem i oraz Redutą Króliczą;
- Obwałowania Wysokie (1774-91) z Bastionem Kaplicznym, Bastionem Regulice, Bastionem Morawskim,
- zespół wysuniętych fortów artyleryjskich nr I, II, III (1865-66) oraz Fort Wodny (zwany też Fortem na Bielawce) i Flesza Nowa;
- oraz Obwałowania Kolejowe powstałe w roku 1875, po przedłużeniu linii kolejowej do miasta.

Stan zachowania fortów i poszczególnych elementów dawnej twierdzy jest zróżnicowany zarówno pod względem prawnym i jak i stanu zachowania. Część obiektów została wpisana indywidualnie do rejestru zabytków (Bastion Św. Jadwigi, Fort Prusy, Fort Wodny, Fort II Regulicki, Reduta Kapucyńska, Reduta Kardynalska). Brakuje jednak jednolitej, kompleksowej ochrony tego zespołu, czy to poprzez wpisanie do rejestru zabytków czy też objęcie inną formą ochroną np. jako parku kulturowego. Jest to istotne ze względu na stan zachowania poszczególnych budowli, niektóre poddane zostały pracom konserwatorskim i adaptacyjnym (Bastion św. Jadwigi) oraz rewitalizacyjnym (Fort Wodny), konieczne są dalsze intensywne działania w celu zahamowania procesu degradacji pozostałych elementów i utrzymania charakterystycznego krajobrazu kulturowego miasta. Działania te wymagają koordynacji i współpracy w przypadku niektórych fragmentów twierdzy, m.in. przy udziale konserwatora zabytków – konserwatora przyrody, gdyż nakładające się tu

odmienne priorytety wynikające z ustawowych zasad ochrony, prowadzą obecnie do utraty wartości kulturowych na rzecz wartości przyrodniczych np. Fortu Prusy:

Fort Prusy, Stan fortu w 2017 roku, fot. I. Solisz, oraz stan obecny po wykonanych pracach rewaloryzacyjnych
źródło: <https://www.facebook.com/401831400197225/photos/a>.

Budynki użyteczności publicznej

Dom Wagi Miejskiej

Pozostał jako jedyny z budynków dawnych instytucji publicznych. Dom Wagi został zbudowany z inicjatywy biskupa Jana Stischa w 1604 roku. Jego nazwa nawiązuje do znajdującej się w przyziemiu wagi, która służyła do egzekwowania opłaty z tytułu prawa wagowego. Tę okazałą budowlę z 1604 r. wykonaną w stylu renesansu północnego, kiedyś bogato zdobity malowidłami i rzeźbami. Po zniszczeniach 1945 r. dokonano odbudowy budynku z przeprowadzeniem prac konserwatorskich zachowanych elementów (fragmenty polichromii, figura Justitii). W ostatnich latach obiekt poddany pracom konserwatorskim z rekonstrukcją stolarki i wystroju rzeźbiarskiego. Obecnie siedziba Miejskiej i Gminnej Biblioteki Publicznej.

Dom Wagi Miejskiej w Nysie, fot. I. Solisz

Kompleks Jezuicki

Na Rynku Solnym, znajduje się najstarszy na Śląsku Zespół Jezuicki, na który składa się: Seminarium św. Anny, Kolegium i Gimnazjum Jezuickie oraz kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. Jezuitów sprowadził do Nysy w 1622 roku biskup Karol arcyksiążę Habsburg. **Seminarium św. Anny** to pierwszy z obecnie stojących budynków jezuickich, powstał w 1630 roku. W czasie wojny trzydziestoletniej budynek seminarium został zniszczony i dopiero w 1656 r. Jezuici odbudowali seminarium we wczesnobarokowym stylu wzorowanym na włoskich pałacach miejskich. Następnie zbudowano w latach 1669-1681 budynek kolegium. Wewnątrz znajduje się pięknie malowana i zdobiona dekoracja stiukowa z 1677 roku, wykonana przez włoskiego sztukatora Franciszka Signo. W latach 1722-25 dobudowano skrzydło zachodnie (gimnazjum) i połączono je ze starym skrzydłem wschodnim wspólną barokową bramą. W kolegium uczył się między innymi Michał

Korybut Wiśniowiecki, przyszły król polski. Mieściła się tu również jedna z pierwszych aptek prowadzona przez zakonników. Gimnazjum w 1924r. otrzymało nazwę Carolinum na cześć założyciela bpa Karola Habsburga. Obecnie budynek jest siedzibą Liceum Ogólnokształcącego "Carolinum".

Architektura rezydencjonalna

Pałac Biskupi

Barokowy pałac o trzech kondygnacjach w kształcie czworoboku wokół dziedzińca powstawał w dwóch etapach: przyjmuje się, że około 1660 roku rozpoczęto pierwszy etap budowy pałacu, który zakończono w 1680r. Z tego okresu pochodzą trzy wczesnobarokowe skrzydła pałacu i prawdopodobnie tak miał on ostatecznie wyglądać. W późniejszym czasie powstało czwarte, późnobarokowe skrzydło (ukończone ok. 1729r.), w jego elewacji znajduje się przelotowa sień na niewielki dziedziniec wewnętrzny, gdzie można zobaczyć trzy zegary słoneczne. Po sekularyzacji w 1810 r. pałac był siedzibą Sądu Grodzkiego. W 1945 r. uległ pożarowi, po tych zniszczeniach został odbudowany. Obecnie w pałacu mieści się Muzeum Powiatowe w Nysie.

Dwór Biskupi

Dwór Biskupi w Nysie stanowiący największy z zachowanych elementów nieistniejącego już nyskiego zamku biskupów wrocławskich. Znajduje się tuż obok Pałacu Biskupiego, z którym był w przeszłości połączony gankiem przebiegającym ponad ulicą i fosą. W miejscu pomiędzy dzisiejszymi ulicami Grodzką i Lompy w 1260 roku wzniesiono ufortyfikowany dwór biskupi, zwany też zamkiem. Rezydencja ta była wielokrotnie przebudowywana, a w 1459 roku otoczono ją ponadto zabudowaniami gospodarczymi opartymi o południowo-wschodni odcinek murów obronnych.

Zamek zburzono prawie całkowicie w roku 1842, część pomieszczeń zmieniono wówczas w warsztaty artyleryjskie lub przeznaczono na inne cele wojskowe. Zachowała się jedynie wieża mieszkalna oraz gotycka baszta z fragmentem murów obronnych.

Piętrowy, barokowy budynek nazywany obecnie dworem zbudowano pod koniec XVII wieku. Został zniszczony w czasie II wojny światowej, ale w 1950 odbudowany. Mieściła się tu przez długie lata siedziba Spółdzielni Inwalidów „Pokój”. Przy bramie, za zwodzonym mostkiem, nad fosą zaznaczone są na murze poziomy wody podczas powodzi, które przez wieki nawiedzały Nysę, w tym także ostatnia z 1997 roku. Obiekt przez wiele lat zagrożony, stanowiący poważny problem, obecnie poddany zabiegom restauratorskim, wykorzystywany na cele usługowe.

W przypadku architektury rezydencjonalnej warto zwrócić uwagę na położony poza Nysą **pałac w Siostrzechowicach**. Jest to obiekt renesansowy, częściowo przebudowany około 1700 r. i w II połowie XIX w. Pierwotnie budowla trzyskrzydłowa na planie podkowy, powiększona w dziewiętnastym stuleciu o czwarte skrzydło, które zamknęło wewnętrzny prostokątny dziedziniec. Dziedziniec wokół trzech starszych skrzydeł otaczają krużganki, na parterze wykonane z kamienia i cegły, na piętrze drewniane. Skrzydło frontowe dwutraktowe, z sienią przejazdową na osi, na zachód od niej mieści się dawna kaplica p.w. św. Uldaryka, ozdobiona cennymi polichromiami.

Zabytki techniczne

Ze względu na szczególną historię Nysy, ograniczenia w rozwoju miasta wynikające z funkcji twierdzy, spowodowały, że nie ma tu licznych przykładów obiektów przemysłowych

powstałych w XIX i na początku XX wieku, charakterystycznych dla innych miast Opolszczyzny, zaliczanych obecnie do zabytków techniki.

Z cennych obiektów do rejestru zabytków wpisana jest jedynie **Wodociągowa Wieża Ciśnień** wybudowana na wzniesieniu, w pobliżu Fortu Prusy. Nyska wieża jest pionierską budowlą na terenie Śląska wykonaną w technologii żelbetowej monolitycznej. Wysokość wieży wynosi 33 m, zbudowano ją w 1907 roku jako wieżę widokową, prawdopodobnie od początku miała pełnić funkcję wieży ciśnień. W 1878 roku, w Nysie powstał nowy wodociąg, do którego należał także specjalny zbiornik na wodę zlokalizowany nieopodal Fortu Prusy. Z tego istniejącego do dziś zbiornika mającego pojemność około 1500m³ tłoczono wodę do miasta. Jest wysoce prawdopodobne, że dawni władarze Nysy przewidzieli rozwój miasta i zwiększone zapotrzebowanie na wodę. Dlatego można przypuszczać, że budując w tym miejscu wieżę uwzględniono przy tym jej dodatkową rolę. W efekcie w 1924 roku na najwyższej kondygnacji zbudowano zbiornik wieżowy. Wieżę pierwotnie traktowano nie tylko jako widokową, ale także pomnik narodowy. Nazwano na cześć kanclerza Otto Bismarcka – Bismarkturm. Na pierwszym wewnętrznym poziomie utworzono salę pamięci poległych w I wojnie światowej, a sam teren wokół wieży służył organizowaniu uroczystości narodowo – patriotycznych. Obecnie dzięki pracom konserwatorskim i adaptacyjnym, wykonanym dzięki dotacji z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, wieża ciśnień jest dodatkową atrakcją turystyczną Nysy.

Zespół młyna przy ul. Mostowej 1 składa się z trzech budynków przylegających do siebie. Dwa pierwsze 2- piętrowe z dachami siodłowymi o bardzo niskim spadku, trzeci 3 – piętrowy z dachem płaskim, wszystkie o uproszczonych w stosunku do XIX – wiecznego wystroju elewacji. O ich znaczeniu świadczy dawna nazwa Wielki Młyn oraz zachowane w zewnętrznej elewacji pierwszego budynku kamienne płyty: erekcyjna bpa. Jana von Sitsch z datą 1602r., z herbem biskupa Filipa v. Sinzendorf i datą 1746 (dotyczy odbudowy młyna) oraz kartusz herbowy Langendorfów z 1868 r. Obiekt poddany pracom konserwatorskim oraz adaptacji i rozbudowie do nowej funkcji (w trakcie realizacji).

Zespół młyna przy ul. Mostowej po adaptacji i przebudowie. Płyta biskupa Jana v. Sitsch po konserwacji (elewacja południowa), fot. I. Solisz

Parki i zabytkowa zieleń

Park miejski w Nysie to zabytkowy park, który posiada powierzchnię ok. 42 ha, zlokalizowany jest w prawobrzeżnej części Nysy. Do połowy XVIII wieku w miejscu dzisiejszego parku, po południowej stronie Młynówki, obok ówczesnego ogrodu biskupiego, znajdowały się podmokłe, niemal

bagienne łąki nadrzeczne. Teren ten był stopniowo osuszany, rzeczkę Białkę uregulowano, powstał kanał odwadniający z licznymi rozgałęzieniami (Kanał Bielawski).

Park zaprojektowany został na wzór angielskiego ogrodu krajobrazowego. Drzewostan rozmieszczony jest w sposób swobodny, w niewielkich grupach i skupieniach jedno lub wielogatunkowych. Starsza i bardziej zagospodarowana część parku położona jest po wschodniej stronie ulicy Powstańców Śląskich. Tutaj znajduje się główne wejście (przy ulicy Bohaterów Warszawy, obok szpitala) oraz najstarsza promenada nad Kanałem Bielawskim. Boczne alejki, usytuowane nad kanałami i brzegami stawów oraz wśród drzewostanu parkowego, mają kształt łagodnych łuków. Część leśna - zwana Parkiem Wilsona to część parku po zachodniej stronie ulicy Powstańców Śląskich bardziej przypomina las, jej drzewostan stanowi głównie olsza czarna, w sumie jest tu reprezentowanych 21 gatunków, w tym 16 liściastych. Najstarsze fragmenty parku porasta wielogatunkowy liściasty starodrzew w wieku 150-170 lat o charakterze zbliżonym do naturalnego łegu, rośnie tu ponad 1200 sztuk drzew w 25 gatunkach liściastych i 9 iglastych. Powstał on głównie z rzędowych nasadzeń lipy drobnolistnej, jesionu wyniosłego, dębu szypułkowego, klonu pospolitego, jaworu, grabu i topoli czarnej. Spośród gatunków aklimatyzowanych występują: skrzydłoorzech kaukaski, cyprysik groszkowy, daglezwia zielona i choina kanadyjska.

Park posiada bardzo rozbudowany system wodny. Tworzy go Kanał Bielawski, kanał Młynówka, sieć mniejszych rozgałęzionych kanałów oraz dwa rozległe stawy parkowe - Staw Łabędzi i Staw Gondolowy. Park połączony jest także z nyskimi plantami poprzez wejście główne - prowadzi stąd alejka na plac Paderewskiego.

Została wykonana dokumentacja mająca na celu rewaloryzację założenia parkowego oraz podjęto prace wykonawcze w tym zakresie.

Krajobrazowy park miejski z elementami systemu wodnego, fot. I. Solisz.

Cmentarze

Ważnym dziedzictwem kulturowym są cmentarze, zarówno istniejące jak i zamknięte oraz tereny zieleni pocmentarnej, usytuowane przeważnie w otoczeniu zespołów kościelnych w

miejsowościach: Biała Nyska, Domaszkowice, Hajduki Nyskie, Koperniki, Kubice, Niwnica, Nysa (cmentarz garnizonowy i cmentarz wielowyznaniowy przy ul. Wojska Polskiego) oraz Przełęk.

Obszary przyrodnicze

Na terenie gminy występują również obszary podlegające ochronie na podstawie przepisów Ustawy o ochronie przyrody, są to:

1. Rezerwat Przyrody PRZYŁĘK
2. Otmuchowsko Nyski Obszar Chronionego Krajobrazu.
3. Obszary Natura 2000: Zbiornik Nyski, Forty Nyskie, Przyłęk nad Białą Głuchołaską,
4. Pomniki Przyrody (22 drzewa z gatunku dąb szypułkowy, dąb bezszypułkowy, buk pospolity, miłorząb, grusza domowa, sosna pospolita, buk zwyczajny).

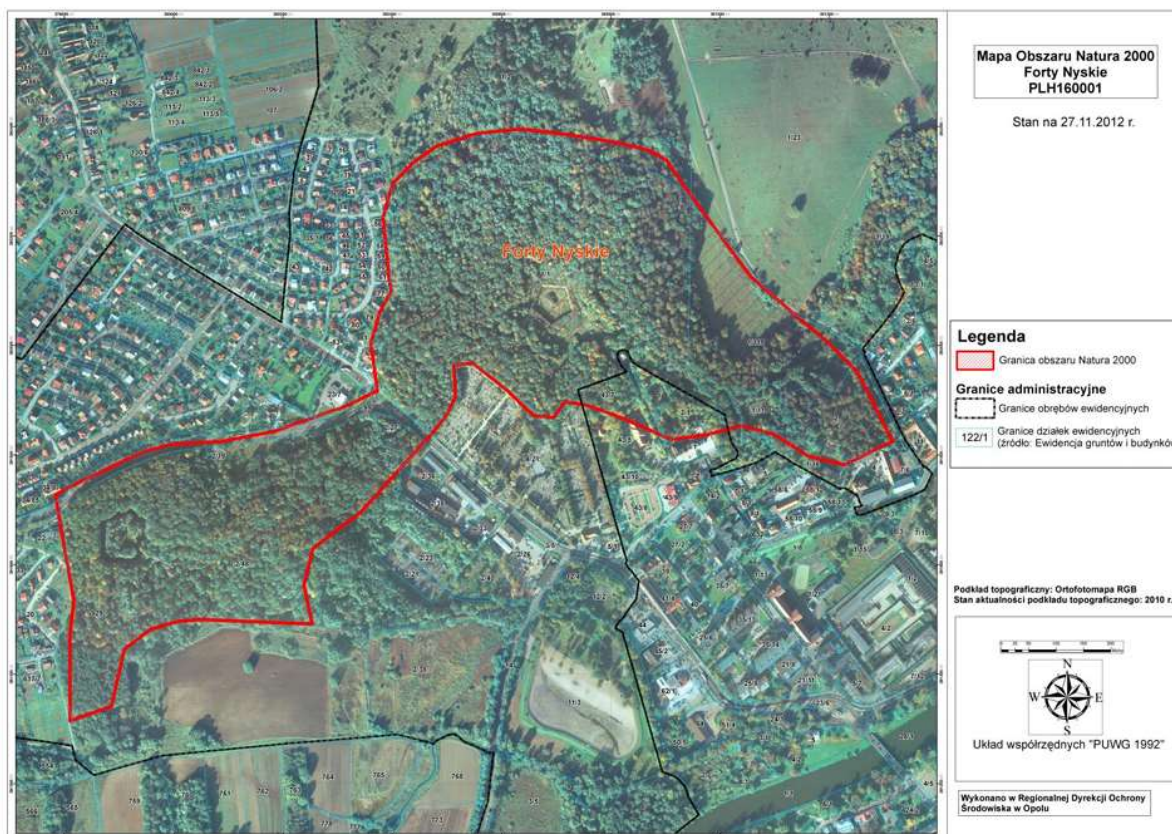
Obszary te są elementem krajobrazu kulturowego gminy to znaczy, przestrzeni, zawierającej elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowane w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka. Szczególnie widoczne jest to w obszarze:

Obszar Natura 2000 Forty Nyskie

Forty Nyskie stanowią Obszar Natura 2000 głównie ze względu na populację zimujących tam nietoperzy. Miejszem ich przebywania są fortyfikacje. Po tym, jak uznano je za wojskowo nieprzydatne na przełomie XIX i XX wieku, teren fortów zaczął w naturalny sposób zarastać, czego rezultatem jest samorzutnie powstały drzewostan grądowy w wieku do 100 lat, stanowiący również przedmiot ochrony. Obszar podziemi fortów, z wyjątkiem chodników kontrminowych, jest wychłodzony i stosunkowo przewiewny, wskutek tego licznie zimują tu tylko gatunki zimnolubne, w sumie miejscach tych zimuje 12 gatunków nietoperzy.

Dominującym typem użytkowania gruntów jest typ leśnoparkowy. Obszar ostoi porasta za drzewienie o charakterze parkowym na siedlisku lasu grądowego zajmującego 70% powierzchni Obszaru. Występuje tu kilka gatunków roślin podlegających ochronie prawnej lub uznanych za zagrożone w skali regionalnej. Obszar nie styka się bezpośrednio z innymi obszarami zwartych drzewostanów, jednak z południa i zachodu poprzez zadrzewienia (zielen miejską) ma styczność z rzeką Nysą Kłodzką oraz ze zbiornikiem retencyjnym (Zbiornik Wodny Nysa). Obszar Natura 2000 zajmuje powierzchnię 55,4 ha, obejmuje nie tylko same obiekty fortyfikacyjne z zimującymi nietoperzami (Fort Prusy i Obwałowania Jerozolimskie Zewnętrzne), ale również teren otaczającego je lasu, który potencjalnie jest miejscem letniego występowania nietoperzy. Plan zadań ochronnych dla obszaru został określony w Zarządzeniu Nr 2/2013 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 21 stycznia 2013 r.

Załącznik nr 2 do Zarządzenia Nr 2/2013 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu z dnia 21 stycznia 2013 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Forty Nyskie PLH160001 – granica Obszaru Natura 2000 zaznaczona czerwoną linią, źródło: http://duwo.opole.uw.gov.pl/WDU_O/2013/254/Oryginal/akt.pdf

Układy ruralistyczne

Na ochronę konserwatorską zasługują charakterystyczne dla tego regionu układy ulicowe wsi z zachowanymi zagrodami gospodarczymi, z frontowymi budynkami szczytowymi, często o bogatym wystroju architektonicznym, budynkami wycugowymi z okazałymi bramami wjazdowymi. W części miejscowości zachowały się również wyjątkowe obiekty, wskazujące na wielowiekową historię i rangę tych miejscowości w przeszłości.

Domaszkowice:

Domaszkowice to wieś ulicówka, charakteryzująca się zwartą zabudową, przede wszystkim o układzie szczytowym, zwłaszcza wzdłuż głównej drogi. Przez wieś przepływa potok tworząc typowy dla wsi śląskiej krajobraz. Zachowało się kilka ozdobnych bram lub słupów bramnych. Z obiektów zabytkowych należy wymienić kościół p.w. św. Jerzego, którego wieża stanowi charakterystyczną dominantę.

Jędrzychów:

Jędrzychów to wieś o układzie owalnicowym, z zabudową wzdłuż wrzecionowato schodzących się dróg. Budynki mieszkalne murowane o układzie szczytowym, regularnych dwuspadowych dachach uzupełnione zwartą zabudową zagrodową z wycugami. Reliktowo zachowane również ogrodzenia z bramami i furtami oraz spichlerzykami.

Sękowice:

Sękowice to wieś o układzie ulicówki, charakteryzująca się czytelnym, uporządkowanym schematem zabudowy z zachowanymi wewnętrznymi osiami kompozycyjnymi. Zagrody składające się z budynków mieszkalnych i gospodarczych według schematu litery U uzupełnione są ogrodami warzywnymi. Zabytków warto wymienić kaplicę, obecnie kościół filialny p.w. św. Wniebowzięcia NMP, zbudowany w XIX w.

Złotogłowice:

Pierwsza wzmianka o Złotogłowicach pochodzi z 1300 r. kiedy to nazwa wsi brzmiała Jakobsdorf. Jest to jedna z najlepiej zachowanych wsi województwa opolskiego o wysokich wartościach historycznego układu ruralistycznego sięgającego średniowiecza i ostatecznie ukształtowanego w XVIII wieku, z zachowanymi przykładami zabudowy zagrodowej typu frankońskiego i czytelnymi rozłogami pól uzupełniającymi historyczny zespół ruralistyczny. Obecny układ miejscowości tworzą pierwotnie dwie odrębne jednostki osadnicze, większa typowa wieś ulicowa z wąskimi działkami umożliwiającymi właścicielom zabudowę szczytową o okazałych, często dwukondygnacyjnych budynkach mieszkalnych krytych dachówką lub łupkiem oraz mniejsza wieś, pierwotnie owalnicowo – ulicowa. Na terenie nawsia znajdował się tu staw oraz kuźnia i gospoda. Całość układu uzupełnia dominanta zabytkowego kościoła, bogaty detal architektoniczny budynków, liczne obiekty małej architektury, charakterystyczne budynki gospodarcze (lamusy, spichlerzyki), przedogródki, fragmentarycznie zachowane kamienne nawierzchnie dróg i wewnętrznych zagród.

1. Jędrzychów, zabytkowy układ ruralistyczny, 2. Złotogłowice, budynek mieszkalny nr 178 (fot. I. Solisz, 2017r.)

5.2.4. Zabytki ruchome

Zgodnie z art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisaniu zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę

zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na terenie Gminy Nysa do szczególnie wartościowych obiektów należą wyposażenia kościołów oraz placówek muzealnych. Historia ziemi nyskiej związana przede wszystkim z mecenatem biskupów wrocławskich przyczyniła się do powstania niezwykle cennych dzieł rzeźby, malarstwa czy też rzemiosła artystycznego. W znacznej części zabytki te związane są z dziełami architektury powstałymi w Nysie np. w bazylice św. Jakuba i Agnieszki, wystrojem kościoła śś. Piotra i Pawła, ale także na obszarach wiejskich, do których należy zaliczyć cenne polichromie gotyckie w kościołach w Hajdukach Nyskich czy renesansowe malowidła pałacu w Siestrzechowicach. Gmina Nysa jest również właścicielem nietypowego dla gminy zabytku tj. parowozu Ty-140, który wymaga podjęcia prac konserwatorskich. Miasto Nysa może się poszczycić unikalnymi w skali województwa zabytkami ruchomymi, będącymi wolnostojącymi elementami uzupełniającymi przestrzeń miasta.

Piękna Studnia

Ufundowana przez burmistrza nyskiego Kaspra Naasa. Piękna studnia powstała w 1686 roku w stylu barokowym. Jej piękną kratę wykuł w żelazie Wilhelm Helleweg. Boki studni wypełnione są motywami wici ze złączonymi z nią główkami aniołków, postaciami smoków, groteskowych stworów. W połowie obrotu znajduje się napis fundacyjny. Piękna studnia ma głębokość 7 metrów (2 metry wody), krata jest wysoka na 5 metrów i waży 2600 kg, jej średnica wynosi 1.86m. W 1999 r. podczas konserwacji zrekonstruowano na szczycie Pięknej Studni orła habsburskiego. W 2021 roku zrealizowano ponownie kompleksowe prace konserwatorskie przy tym zabytku.

Piękna Studnia (fragment kraty) fot. I. Solisz.

Fontanna Trytona

Zbudowana w latach 1700-1701 na wzór znajdującej się w Rzymie fontanny Berniniego-Fontanna del Tritone na Piazza del Tritone. Wykuta jest w marmurze sławniowickim. Fontanna składa się z dużej i małej sadzawki. Na środku znajdują się cztery delfiny zwrócone w cztery strony świata i podtrzymujące muszlę z Trytonem. Obok delfinów umieszczona jest tarcza z herbem Nysy i datą powstania fontanny. W 2021 roku zrealizowano prace konserwatorskie przy tym zabytku.

Wyposażenie kościoła śś. Piotra i Pawła

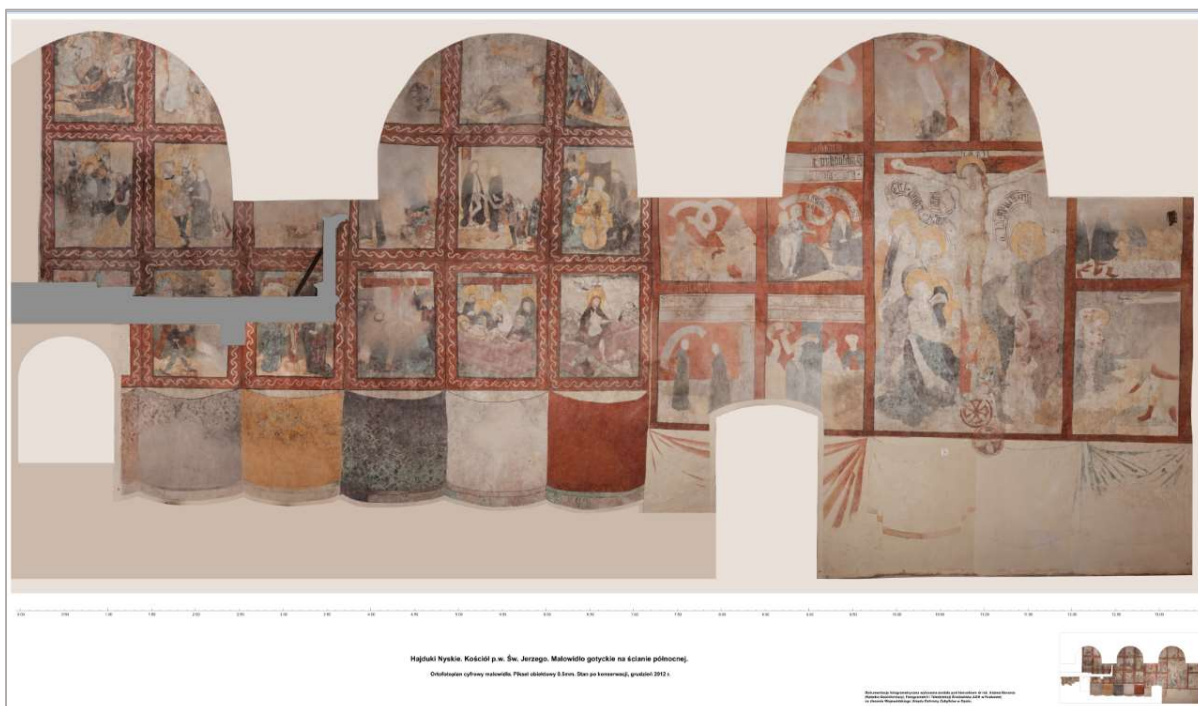
Barokowy kościół Bożogrobców to nie tylko ważny architektonicznie w przestrzeni miejskiej, ale także bardzo cenny obiekt ze względu na wystrój i wyposażenie wnętrza zachowane niemalże w całości. Wszystkie sklepienie ozdobione są iluzjonistycznymi freskami Tomasza i Feliksa Antoniego Schefflerów. Późnobarokowe, ekspresyjne malowidła ukazują Apoteozę Chrystusa Świętego i historię zbawienia. Istotną wartość zabytkową ma rzeźbiona ambona, ołtarze, obrazy i rzeźby. Najbardziej ozdobiona jest rokokowa Kaplica Bożego Grobu, znajdująca się w tylnej części kościoła. Znajduje się

w niej rokokowy ołtarz z figurą Chrystusa wraz z repliką Grobu Bożego – charakterystyczny element świątyń zakonu Bożogrobców.

Polichromie i wyposażenie kościoła w Hajdukach Nyskich

Kościół jest interesującym zabytkiem architektury sakralnej, reprezentującym połączenie elementów stylu późnoromańskiego i gotyckiego. Do najcenniejszych zabytków należą tu polichromie gotyckie z trzech różnych okresów historycznych pokrywające ściany północną, południową, łuk tęczowy oraz szczerkowo ścianę zachodnią nawy. Do najstarszego etapu zalicza się scenę z Pannami mądrymi i głupimi (ok. 1430-40) na ścianie południowej. Po przeciwnej stronie występuje szereg scen o tematyce pasyjnej oraz alegorycznych lub moralizatorskich przedstawionych w poszczególnych kwaterach, z których największą jest scena Ukrzyżowania.

Fotogrametryczna inwentaryzacja polichromii gotyckich z kościoła p.w. Św. Jerzego w Hajdukach Nyskich – ściana północna. Ortofotoplany wykonane w 2012 r. na zlecenie WUOZ w Opolu, autor dr inż. A. Boroń, zbiory Archiwum WUOZ w Opolu

W trakcie prac konserwatorskich prowadzonych w latach 2011-2012 odsłonięto malowidła gotyckie po obu stronach łuku tęczowego, jedną scenę po lewej stronie tworzy przedstawienie Mszy św. Grzegorza, zaś po stronie prawej łuku najprawdopodobniej przedstawiony jest św. Krzysztof. Do zabytkowego wyposażenia świątyni należy m.in.: rokokowy ołtarz główny z rzeźbami świętych Piotra i Pawła, tabernakulum rokokowe z rzeźbioną grupą koronowanej Matki Boskiej, dwa ołtarze boczne z około 1800 r., ambona klasyczna z przełomu XVIII i XIX w., chrzcielnica marmurowa z XVIII w. z drewnianą pokrywą z ludową rzeźbą św. Jana Nepomucena oraz konfesjonał rokokowo-klasyczny oraz dzwon gotycki z 1501 r. W 2018 r. w kościele doszło do katastrofy budowlanej – zawalenia się dachu i ściany szczytowej, które poważnie uszkodziły wnętrze świątyni, w tym zagraziły gotyckim polichromiom. Kościół jest w trakcie prac przywracających mu dawną świetność, oprócz niezbędnych funduszy pomocna może być dokumentacja zgromadzona przez Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, np. ortofotoplany gotyckich polichromii.

W gminie Nysa w sumie są 84 decyzje o wpisie do rejestru zabytków ruchomych (aneks nr 3), jednak należy pamiętać, że w ramach jednej decyzji wpisywane są wyposażenia obiektów, w przypadku kościoła może to być np. ołtarz główny i ołtarze boczne, ambona, konfesjonał, sprzęty

Pomnik upamiętniający poległych w wojnie prusko – francuskiej 1870-1871, ul. Otmuchowska. Fot. I. Solisz

liturgiczne, poszczególne rzeźby, malowidła czy organy i prospekt organowy oraz inne. Stale przybywa zabytków wpisanych do rejestru zabytków, latach 2019 – 2021 wojewódzki konserwator zabytków wydał cztery decyzje, w ramach których ścisłą ochroną konserwatorską zostało objęte kolejne wyposażenie bazyliki św. Jakuba i Agnieszki w Nysie (organy i ławki) prospekt organowy wraz z instrumentem w kościele Matki Bożej Bolesnej w Nysie oraz kartusz herbowy w pałacu w Siostrzechowicach. Nadal konieczne jest opracowanie aktualnego wykazu zabytków ruchomych ujętych jedynie w ewidencji, gdyż w zbiorze tym są również cenne obiekty zabytkowe. Taki wykaz nie jest prowadzony przez wojewódzkiego konserwatora zabytków (który ewidencję prowadzi w formie zbioru kart poszczególnych zabytków), w efekcie informacji takich nie posiada również gmina. Wiedza samorządu o tych zabytkach jest istotna, między innymi ze względu na wymagający systematycznych aktualizacji gminny plan ochrony zabytków na wy-

padek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (art. 88 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego Ziemi Nyskiej i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach Nysy i okolic. W obszarze Gminy zlokalizowane są stanowiska archeologiczne datowane od epoki kamienia do czasów nowożytnych. Znane obecnie stanowiska ewidencjonowano w ramach programu badawczego pn. Archeologiczne Zdjęcie Polski. Obecnie w rejestrze zabytków znajduje się 46 stanowisk (aneks nr 4). Wykaz stanowisk archeologicznych znajduje się na stronie internetowej wojewódzkiego konserwatora zabytków, a bardziej szczegółowe informacje o typie stanowiska i lokalizacji można odnaleźć na portalu poświęconym informacji przestrzennej Gminy Nysa – www.nysa.e-mapa.net. Należy podkreślić, że ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnictwa pradziejowego lub średniowiecznego.

W celu ochrony zasobu stanowisk archeologicznych zlokalizowanych na terenie Gminy Nysa konieczne jest podjęcie następujących działań:

1. Zapisanie w tekstach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego informacji o stanowiskach archeologicznych zlokalizowanych w obszarze Gminy Nysa i wrysowanie ich lokalizacji na załącznikach graficznych mpzp,

2. W przypadku kolizji stanowiska archeologicznego z planowanymi zadaniami inwestycyjnymi należy przeprowadzić wyprzedzające, ratownicze badania wykopaliskowe (zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zapisanymi w art. 31 i art. 36).
3. Rozważenie możliwości sfinansowania w kolejnych latach badań stanowisk archeologicznych niszczonych głęboką orką, bądź zagrożonych zniszczeniem poprzez erozję stokową gleby.

Stanowiska archeologiczne, które szczególnie zagrożone są naruszeniem lub zniszczeniem:

- Biała Nyska stanowisko nr 2,
- Głębinów stanowisko nr 14, 13,
- Goświnowice stanowiska nr: 2, 6, 7, 8, 9, 23, 27, 12, 24,
- Hajduki Nyskie stanowiska nr: 3, 4, 7, 8, 10, 11,
- Ława stanowiska nr: 7, 8, 13, 15,
- Konradowa stanowisko nr 2,
- Koperniki stanowiska nr: 19, 20, 21, 16, 23,
- Przełęk stanowiska nr: 1, 2,
- Radzikowice stanowiska nr: 1, 2, 3, 36, 37, 38, 5, 6, 16, 20, 32, 41,
- Sękowice stanowiska nr: 2, 3, 8, 9, 13, 14,
- Regulice stanowiska nr: 3, 4, 5, 6, 7,
- Wyszków stanowisko nr 2.
- Nysa miasto stanowisko nr 1,
- Nysa stanowiska nr: 4, 6, 10, 12, 13, 14, 15, 16.

Wymienione wyżej stanowiska archeologiczne zagrożone są systematyczną destrukcją przez człowieka z powodu prowadzenia głębokiej orki, oraz w związku z lokalizacją na bardzo pofalowanych obszarach polodowcowych, destrukcją naturalną, związaną z procesami erozji gleby (spływy stokowe gleby). Pożądanym byłoby prowadzenie systematycznych, inspekcji stanowisk archeologicznych celem bieżącego monitorowania stanu ich zachowania.

Ponadto, w przyszłości może dochodzić do możliwości wystąpienia zagrożeń wobec poszczególnych stanowisk archeologicznych przy okazji realizowania różnego rodzaju zadań inwestycyjnych, związanych z prowadzeniem robót ziemnych. Dlatego też wszelkie tego typu działania muszą być analizowane pod kątem możliwości naruszenia i zniszczenia substancji zabytkowej stanowiska archeologicznego. Gmina oraz inwestorzy winni nawiązać ścisłą współpracę z WUOZ w Opolu, a przede wszystkim przedstawiać do analizy i uzgodnienia planowane zamierzenia inwestycyjne zlokalizowane na obszarach, które zgodnie z mpzp objęte są archeologiczną ochroną konserwatorską. Działania te winny być dokonywane zgodnie z przepisami ustaw o ochronie zabytków i ustawie o planowaniu przestrzennym i zagospodarowaniu przestrzennym.

W wypadku zaistnienia kolizji zadania inwestycyjnego ze znanym stanowiskiem archeologicznym, konieczne jest przeprowadzenie ratowniczych badań wykopaliskowych, wg zasad przewidzianych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W przypadku odkrycia podczas prac ziemnych inwestycji nowego, nieznanego stanowiska archeologicznego, należy postępować wg zasad przewidzianych w ustawie o ochronie w art. 32 cytowanej wyżej ustawy. Takie podejście do ochrony dziedzictwa archeologicznego przynosi wymierne efekty, w trakcie inwestycji budowlanych realizowanych w śródmieściu Nysy, podczas prac archeologicznych odkryty został skarb. Są to w

większości monety srebrne z okresu Cesarstwa Niemieckiego i III Rzeszy. Zbiór składa się z niemal tysiąca monet z lat 1873-1939, o nominałach: 5 - 3 - 2 - 1 - ½ Marki. Zaś w trakcie prowadzonych badań archeologicznych przy zbiegu ulic Karola Miarki i Tkackiej, odkryto kilkanaście pomieszczeń piwnicznych, związanych ze zniszczonymi w 1945 r. i wyburzonymi w latach 50. kamienicami. Zabudowa murowana istniała tu od czasów późnego średniowiecza i tak datowane są wstępnie przez archeologów odkryte najstarsze relikty zachowanych piwnic. Najistotniejsze z punktu widzenia archeologii i historii architektury są piwnice 5 kamienic szczytowych, skierowanych frontami do dawnej Krammerstrasse (ul. Kramarskiej), datowane na 1350–1400 r. Poza architekturą murowaną, odkryto kilkanaście obiektów określonych jako kloaki–studnie, z których jak na razie wydobyto kilkadziesiąt całych naczyń ceramicznych, wyroby metalowe (sprzączki, sygnety, łyżeczki, elementy pasa itp.), wyroby ze skóry i tkaniny oraz fragmenty naczyń drewnianych. Znaleziska datowane są na XIV–XVII wiek⁴.

Odkrycia archeologiczne z 2021 roku w Nysie: skarb monet z lat 1873-1939 oraz piwnice dawnych kamienic przy ulicy Kramarskiej, fot. Muzeum Powiatowe w Nysie.

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Muzeum Powiatowe w Nysie

Muzeum Powiatowe w Nysie jest najstarszą instytucją muzealną na Opolszczyźnie. Powstało w 1897 roku z inicjatywy Towarzystwa Sztuki i Starożytności w Nysie. Obecnie Muzeum posiada bogate zbiory malarstwa, rzeźby i grafiki, gdzie na szczególną uwagę zasługuje **Galeria malarstwa zachodnioeuropejskiego od XVI do XIX wieku**. Kolekcja malarstwa reprezentowana jest przez wybitne dzieła mistrzów europejskich, są to dzieła mistrzów holenderskich i flamandzkich, m.in. Otto van Vena (jednego z nauczycieli Pawła Rubensa), Anthoniusa Palamedesa, Bartholomeusa van der Helsta. Obszerną kolekcję tworzy malarstwo niemieckie z cenną „Judytą z głową Holofernesa” z warsztatu Łukasza Cranacha Starszego (XVI w.) oraz malarstwo włoskie. Wartościową kolekcję stanowi także rzemiosło artystyczne w postaci mebli, wyrobów z cyny, fajansu i kamionki, a także kowalstwo, militaria oraz rękopisy i starodruki.

Warto zwrócić uwagę na wystawy związane z badaniami archeologicznymi realizowanymi na terenie ziemi nyskiej, wystawy stałe **Pradzieje ziemi nyskiej** na której zgromadzone są zabytki gromadzone od ponad 100 lat, reprezentujące poszczególne epoki pradziejowe, począwszy od

⁴ Źródło: <http://www.muzeum.nysa.pl/web.n4?go=884>

najstarszej – paleolitu (90-40 tys. lat p.n.e.), poprzez mezolit, neolit, epokę brązu i żelaza z kulturą łużycką, aż po wczesne średniowiecze (do X w. n.e.) oraz **Kultura materialna średniowiecznej Nisy**, na której dominują zabytki z okresu późnego średniowiecza, pochodzące z badań wykopaliskowych prowadzonych na terenie Nisy. Ilustrują one produkcję rzemieślniczą, budownictwo miejskie, sprzęty, narzędzia i ozdoby używane przez mieszkańców miasta w okresie XIII – XVI w. Na uwagę zasługują fragmenty drewnianej zabudowy mieszkalnej oraz zespoły wyrobów ceramicznych, drewnianych, kościanych i żelaznych, a w szczególności bogata kolekcja naczyń szklanych (XIII–XVII w.). Poza wyżej wymienionymi ekspozycje stałe dotyczą następujących tematów:

- Kresy w pamięci mieszkańców powiatu nyskiego
- Historia tradycji muzealnej w Nysie. Dyrektorzy: Stanisław Kramarczyk i Franciszek Piкуła
- Za progiem domu mieszczkańskiego w Nysie 1860-1960
- Nyskie rzemiosło artystyczne i pamiątki miejskie
- Militaria - sala im. Bazylego Rogowskiego
- Sztuka i rzemiosło artystyczne XVI - XIX w.
- Procesy o czary na pograniczu nysko-jesenickim

W muzeum, oprócz ekspozycji stałych, prezentowane są wystawy czasowe artystów z kraju i zagranicy, wystawy historyczne i inne tematy. Ponadto placówka prowadzi w szerokim zakresie działalność edukacyjną i naukową w postaci lekcji muzealnych, konferencji, wydawnictw naukowych, konkursów. Instytucja bierze czynny udział w życiu artystycznym i kulturalnym miasta organizując koncerty, spektakle, spotkania autorskie, wieczory muzealne.

Muzeum czynnie uczestniczy w cyklicznych imprezach o zasięgu lokalnym, ogólnopolskim i europejskim, m.in.:

- Europejskie Dni Dziedzictwa – koordynowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa,
- Noc Muzeów – ogólnoeuropejska impreza kulturalna.

Skarbiec św. Jakuba w Nysie – galeria wystawiennicza dzieł sztuki sakralnej,

Na trzech piętach galerii, w specjalnie zaprojektowanym na ten cel wnętrzu gotyckiej dzwonnicy, prezentowane są dzieła sztuki złotniczej nyskich złotników. Nysa była centrum sztuki złotniczej. Zamawiającymi i pierwszymi odbiorcami dzieł nyskich złotników byli przede wszystkim biskupi wrocławscy, rezydujący w stolicy swego księstwa, Nysie, członkowie dworu biskupiego, wyższe duchowieństwo, kanonicy kapituły kolegiackiej św. Mikołaja oraz bogaty patrycjat nyski i różne bractwa. Do najcenniejszych eksponatów należą: krzyż relikwiarzowy z 1652 r. wykonany przez Christophera Waltenbergera, pacyfikały z roku ok. 1490, pozłacana ampuła z sercem biskupa wrocławskiego Karola Habsburga, gotycki kielich mszalny z pierwszej połowy XV wieku, barokowa monstrancja z 1740 r. wysadzana ponad dwustoma diamentami, barokowy, XVIII wieczny kielich mszalny z Wiednia.

Artefakty związane z dziedzictwem kulturowym i religijnym gromadzone są także w innych obiektach sakralnych. Dom Macierzysty Sióstr Elżbietanek prezentuje **Izbę Pamięci Marii Luizy Merkert**, zaś w **Domu Misyjnym Dobrego Pasterza oo. Werbistów** w Nysie zgromadzone są pamiątki z działalności misyjnej werbistów.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

Ratyfikowana przez Polskę Konwencja w sprawie ochrony dziedzictwa niematerialnego została uchwalona przez UNESCO w 2003r. Nakłada ona na Państwa – Strony obowiązek inwentaryzacji przejawów tego dziedzictwa zgodnie z zaleceniami i standardami Konwencji.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu Konwencji UNESCO obejmuje:

- tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne,
- praktyki społeczno – kulturowe: zwyczaje, obrzędy w tym m.in. rodzinne, sposoby świętowania,
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata,
- umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym i rękodziełem,
- oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki.

Niematerialnym dziedzictwem kulturowym zajmuje się Narodowy Instytut Dziedzictwa. Na specjalnie przygotowanej stronie internetowej (niematerialne.nid.pl) odnaleźć można informacje nt. domen dziedzictwa niematerialnego, trybu zgłaszania wniosków oraz krajową listę, a także zapoznać się z zagrożeniami i metodami przeciwdziałania zanikaniu tych elementów dziedzictwa.

Na terenie gminy działają twórcy ludowi, zespoły regionalne, działają Stowarzyszenia Rozwoju Wsi. Twórczyni ludowa Wanda Klocek w Pracowni Rękodzieła Ludowego i Artystycznego – zajmuje się ręcznie malowaną porcelaną z wzorem opolskim – wpisanym na Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego (<http://niematerialne.nid.pl>).

Wśród zespołów popularyzujących tańce ludowe szczególnie znany jest Zespół pieśni i tańca „Nysa”, a także w niektórych wsiach działają zespoły skupiające mieszkańców zajmująca się między innymi śpiewem.

Najczęstszą spotykaną formą kultywowania dziedzictwa niematerialnego w gminie Nysa są ogólnie przyjęte zwyczaje związane z dożynkami oraz obrzędami religijnymi, szczególnie powiązane z okresem świąt Bożego Narodzenia i Wielkanocy, to tradycyjne dekorowanie domów, stołów, przygotowywanie charakterystycznych potraw.

Ważnym wydarzeniem na terenie gminy jest świętowanie dożynek, z wyborem starostów, Mszą Św., zdobieniem posesji, barwnym korowodem i przede wszystkim wykonywaniem koron żniwnych, formowanych misternie z kłosów zbóż i innych płodów rolnych. W 2021 korona żniwna z Kępnicy zajęła trzecie miejsce w konkursie wojewódzkim na „Koronę żniwną”. Poszczególne sołectwa pielęgnują i promują swoje tradycje, systematycznie odbywają się imprezy integrujące społeczność lokalną wokół charakterystycznych dla poszczególnych wsi wyróżników, np. Wierzbice – święto pieczonego ziemniaka, Hajduki Nyskie - święto gruszy, Kępnica - święto słonecznika czy festyn czereśniowy w Złotogłowicach.

Uroczystości dożynkowe, charakterystyczne zwyczaje: strojenie posesji (Hajduki Nyskie), korowody (Kępnica), korony (Kępnica), źródło: <https://www.facebook.com/Stowarzyszenie-Rozwoju-Wsi-Hajduki-Nyskie>, <https://business.facebook.com/Kepnica/>

Gmina Nysa wspiera działania mające na celu kultywowanie tradycji między innymi poprzez dofinansowanie zadań związanych z ochroną dóbr kultury i dziedzictwa narodowego oraz upowszechnianiem kultury i sztuki np. w 2019 roku takie wsparcie otrzymała Ochotnicza Straż Pożarna w Wierzbęcicach, która w ramach projektu "Żyjemy z tradycją i kulturą" zorganizowała szkolenie z zakresu wykonywania korony dożynkowej techniką ziarnkową. Wykonana podczas warsztatów korona była prezentowana podczas dożynek gminnych. Zostały także uszyte stroje ludowe oraz odbyły się warsztaty kulinarne.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

To, w jaki sposób poszczególne zabytki są chronione, wynika przed wszystkim z form ochrony, które wskazuje Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określa je w sposób następujący:

1. wpis do rejestru zabytków – podstawowa forma polegająca na objęciu ochroną prawną zabytku, poprzez wydanie przez wojewódzkiego konserwatora zabytków decyzji administracyjnej;
  - 1a. wpis na listę Skarbów Dziedzictwa;
2. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (...) – szczególną ochroną muszą być objęte zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków oraz ich otoczenia, inne zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków;
3. utworzenie parku kulturowego;
4. uznanie za pomnik historii dotyczy zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury.

W zasadzie podstawowym instrumentem ochronnym jest wpis do rejestru zabytków – pozostałe formy ochrony konserwatorskiej są w niewielkim stopniu wykorzystywane. Wpis do rejestru jest jedyną pozostającą w dyspozycji wojewódzkiego konserwatora zabytków formą ochrony, uchwalenie planu miejscowego oraz powołanie parku kulturowego pozostaje w kompetencjach gminy, zaś pomniki historii w drodze rozporządzenia ustanawia Prezydent RP. Natomiast Lista

Skarbów Dziedzictwa jest nową formą ochrony konserwatorskiej zarezerwowaną dla zabytków ruchomych, prowadzoną przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

5.3.1. Pomnik Historii

Logo Pomnika Historii po raz pierwszy zaprezentowane w 2011 roku za: Narodowy Instytut Dziedzictwa

Pomniki historii to miejsca, które ze względu na szczególną wartość i znaczenie dla kultury narodowej, z uwagi na swoją historię, klasę architektury oraz piękno otaczającego je krajobrazu, zasługują na szczególną uwagę i ochronę. Lista Pomników Historii została zapoczątkowana w 1994 r. Obecnie liczy 114 zespołów i obiektów położonych na obszarze całego kraju. Na terenie województwa opolskiego obecnie jest sześć Pomników Historii. Wśród nich znajduje się bazylika św. Jakuba i św. Agnieszki w Nysie wraz z dzwonnica, która w dniu 28 lutego 2011 Prezydent RP Rozporządzeniem uznał za Pomnik Historii (Dz.U. 2011 Nr 54 poz. 279). Celem ochrony wskazanym w § 2 Rozporządzenia w sprawie uznania za pomnik historii „Nysy – zespołu farnego pod wezwaniem św. Jakuba Starszego i św. Agnieszki Dziewicy i Męczennicy” jest zachowanie unikatowych wartości historycznych, artystycznych, materialnych i niematerialnych kościoła farnego w

Nysie – dawnej stolicy biskupów wrocławskich – należącego do najbardziej oryginalnych na terenie Europy Środkowej halowych świątyń gotyckich z obejściem, będącego jednocześnie nekropolią książąt – biskupów oraz elity świeckiej mieszczącą wybitne przykłady rzeźby sepulkralnej.

5.3.2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków (art. 8 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Rejestr ten prowadzi się w formie odrębnych ksiąg dla zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych.

Wpis do rejestru zabytku nieruchomego może nastąpić z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (art. 9 ust. 1). Przedmiotowego wpisu dokonuje wojewódzki konserwator zabytków wydając decyzję administracyjną. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku (art. 9 ust. 2).

W załączniku (aneks nr 1) tabeli przedstawiono wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego położonych w granicach administracyjnych gminy, uszeregowany wg miejscowości, jest to stan aktualny na dzień 30 czerwca 2017 roku. Obecnie do rejestru zabytków wpisanych jest ponad 120 zabytków nieruchomych reprezentujących różnorodne typy zabytków nieruchomych: jest to układ urbanistyczny miasta Nysy, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, formy zaprojektowanej zieleni – parki, planty miejskie, cmentarze.

5.3.3. Parki kulturowe

Parki kulturowe są tworzone w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Zgodnie z art. 16 ust. 1 park tworzy rada gminy na podstawie uchwały po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia dotyczące:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
- 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
- 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 3a) zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;
- 4) składowania lub magazynowania odpadów.

Tego typu forma ochrony jest szczególnie polecana dla form krajobrazowych i mogłaby być pomocna przy opracowaniu długofalowej strategii działania dla jednego z najcenniejszych zabytkowych wyróżników Nysy, jakim jest zespół fortyfikacji.

5.3.4. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzjach.

Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego są formą ochrony zabytków realizowaną przez samorząd gminny.

Ustawa o ochronie zabytków w art. 18 i 19 wskazuje niezbędne elementy przy sporządzaniu i aktualizacji studiów oraz planów miejscowych, są to:

1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
2. Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami, w przypadku gdy gmina posiada program.
3. Określenie zasobów podlegających ochronie:
  - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
  - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
  - parków kulturowych.
4. Ustalenia, w zależności od potrzeb, stref ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.
5. Ustalenia przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.
6. Określenie rozwiązań niezbędnych do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;

Realizowaną przez samorząd gminny ochronę i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego,

miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzji o warunkach zabudowy.

W planach miejscowych oraz studium określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu. W zależności od potrzeb ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. Ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami w szczególności ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomości znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. Powyższe dokumenty winny uwzględniać krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz gminny program opieki nad zabytkami – jeśli gmina taki posiada.

Zgodnie z art. 11 i 17 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2021 r. poz. 741, ze zm.) burmistrz zawiadamia o przystąpieniu do sporządzenia studium i planów miejscowych ustawowo określone instytucje i organy, informując o możliwości składania wniosków. Jednym z powyższych organów jest wojewódzki konserwator zabytków, który po otrzymaniu zawiadomienia o podjęciu uchwały intencyjnej składa wnioski konserwatorskie, a w późniejszym etapie uzgadnia projekt planu⁵, zaś projekt studium opiniuje na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków (Dz. U. z 2021 r. poz. 710, ze zm.).

Na terenie gminy Nysa obowiązuje 80 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wraz ze zmianami o łącznej powierzchni ok. 4535 ha, co stanowi około 21 % powierzchni gminy. Przeważająca część miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego została sporządzona dla miasta Nysa – które pokryte jest planami w 65%⁶.

Dla inwestycji planowanych do realizacji na obszarze, dla którego gmina nie posiada miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, burmistrz wydaje decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego lub decyzje o warunkach zabudowy. Zgodnie z art. 53 i 60 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym burmistrz wydaje ww. decyzje po uprzednim ich uzgodnieniu z ustawowo określonymi instytucjami i organami. Jednym z powyższych organów jest wojewódzki konserwator zabytków, który uzgadnia projekty decyzji w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Ewidencja zabytków nie jest formą ochrony zabytków, stanowi natomiast zbiór wszystkich obiektów i obszarów o wartościach zabytkowych. W skład ewidencji zabytków wchodzi:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków,
- 2) zabytki nieruchome nie wpisane do rejestru zabytków,
- 3) parki kulturowe.

Ewidencję zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków w formie kart ewidencyjnych (art. 22 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece

⁵ Uzgodnienie odbywa się w trybie art. 106 Kpa, w związku z art. 20 ustawy o ochronie zabytków.

⁶ Na podstawie informacji Wydziału Architektury Urzędu Miejskiego w Nysie

nad zabytkami), zaś ewidencję z terenu gmin prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta) w formie zbioru kart adresowych zabytków, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4).

Obok zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz parków kulturowych ochronę zabytków objętych gminną ewidencją uwzględnia się w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Ewidencja zabytków jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Rozpoznanie zasobów, stanu zachowania obiektów zabytków pozwala na wskazanie zagrożeń oraz sposobów reagowania w celu ochrony i powstrzymania degradacji zewidencjonowanych zabytków oraz ich otoczenia. Dlatego obiekty te ujęte zostają w programach opieki oraz wskazane są do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Na terenie gminy w ewidencji ujętych jest ponad 600 obiektów i obszarów (gminna ewidencja zabytków – aneks nr 2). Dane te wymagają stałego monitoringu, jest on realizowany w gminie Nysa poprzez kontrolę i uzupełnianie ewidencji – na stronie www.nysa.eu na bieżąco są zamieszczane zarządzenia burmistrza dotyczące uzupełniania bądź wyłączenia zabytków z ewidencji. W przypadku kilku miejscowości niezbędna jest jednak weryfikacja zasobów, gdyż analiza historii miejscowości, układu przestrzennego i zabudowy wskazuje na występowanie zabytków, tymczasem np. we wsiach Hajduki Nyskie czy Koperniki ujęto w ewidencji jedynie wpisane do rejestru zabytków kościoły oraz cmentarz (Koperniki). Jednocześnie występują rozbieżności w wykazach obiektów wpisanych do rejestru a włączonych do ewidencji np. wpisana do rejestru zabytków zagroda nr 18 w Jędrzychowie (wpis do rejestru nr 1676/67) to istniejąca zagroda przy ul. Wiejskiej 26 nie ujęta w ewidencji. Rozbieżności dotyczą także wykazu obiektów ujętych w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

5.5. Działania gminy w obszarze dziedzictwa kulturowego

5.5.1 Obiekty zabytkowe będące własnością gminy

W celu realizacji obowiązków wynikających z ustawy o ochronie zabytków niezbędne jest podanie informacji nt. zasobów gminnych wpisanych do rejestru zabytków. Zgodnie bowiem z art. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami właściciel zabytku jest zobowiązany do:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków pozostające we władaniu gminy to elementy dawnego systemu obrony – reliktury murów miejskich wraz z wieżami bramnymi Ziębicką i Wrocławską, oraz poszczególne elementy fortyfikacji: Fort Prusy, Fort II Regulicki oraz Reduta Kardynalska. Własnością miasta pozostają także planty oraz park miejski. Gmina jest również współwłaścicielem innych budynków np. szkoły parafialnej w zespole kościoła parafialnego p.w. św. Jana Chrzciciela przy ul. Księdza Ściegiennego oraz kamienic przy ul. Brackiej nr 14, ul. Celnej nr 4 i nr 6, ulicy Grodzkiej nr 3 i nr 5 oraz domów w Rynku (nr 31, 38, 39).

W latach ubiegłych zostały podjęte działania w celu poprawy stanu technicznego części z tych obiektów, np. przeprowadzono prace konserwatorskie przy Forcie Wodnym, przy Wieży Wrocławskiej oraz opracowano dokumentację projektową mającą na celu wyremontowanie Wieży Ziębickiej, jednak ze względu na brak środków prace nie zostały zrealizowane. Zostały również wykonane prace remontowe kamienicy przy ul. Rynek 38, 39.

Zagospodarowano obszar Obwałowań Wysokich w Nysie na centrum ochrony różnorodności biologicznej i edukacji ekologicznej. W ramach dotychczasowych prac m.in. wybudowano pieszo – rowerową ścieżkę edukacyjną o długości ok. 1200 m wewnątrz tzw. „Suchej Fosy” wraz z infrastrukturą towarzyszącą (ławki, kosze na śmieci, oświetlenie) z tablicami informacyjnymi na przebiegu ścieżki.

Rozpoczęto remont Rynku, otoczenia Fortu Prusy, kaponiery czołowej Fortu II oraz parku miejskiego. Odrestaurowano Plac Jana Pawła II oraz wykonano prace konserwatorskie przy zabytkach ruchomych: krzyża pokutnego w Domaszkowicach, pomnika św. Jana Nepomucena przy ul. Ks. Piotra Ściegiennego, Pięknej Studni i Fontanny Trytona.

W trakcie obowiązywania programu opieki w latach 2022-25 zakłada się podjęcie działań rewitalizacyjnych dotyczących następujących obiektów:

- Dalsze zagospodarowanie obszaru Obwałowań Wysokich w Nysie. Planowane jest stworzenie miejsc rekreacji i placów zabaw, budowa arboretum, muszli koncertowej, budowa parkingu, budowa wieży widokowo-obszernacyjnej oraz kładki, budowa i remont bram wjazdowych.
- **Kontynuacja rewitalizacji zabytkowego centrum Nysy.** W ramach tego projektu planuje się dokonać przebudowy nawierzchni Rynku na powierzchni ok. 8 000 m² z wykonaniem prac archeologicznych. Elementem uzupełniającym mają być prace związane z wymianą oświetlenia i małej architektury tej przestrzeni. W ramach prac pod powierzchnią rynku uporządkowana zostanie podziemna infrastruktura techniczna. Poprawi się również estetyka centrum oraz jego rozwiązania komunikacyjne nadające priorytet dla ruchu pieszego co przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa jak również zwiększenia liczby odwiedzających to miejsce.
- **Remont Wieży Ziębickiej w Nysie.** Planowany zakres dotyczy przede wszystkim wykonania prac konserwatorskich elewacji zewnętrznej i remontu ścian wewnętrznych wraz z ciągami pieszymi oraz wykonanie izolacji wodochronnych.
- **Rewitalizacja Reduty Kardynalskiej** – obiekt nie użytkowany w bardzo złym stanie technicznym. Celem rewitalizacji obiektu jest przywrócenie jego pierwotnego wyglądu, zabezpieczenie i udostępnienie go turystom, zwiedzającym i mieszkańcom.
- **Kontynuacja rewitalizacji parku miejskiego**
- **Rewitalizacja zabytkowej lokomotywy Ty2 – 140 wraz z tendrem** i jej wyeksponowanie na terenie realizowanego obecnie centrum przesiadkowego w Nysie.

5.5.2. Infrastruktura i działania gminy w zakresie wykorzystania dziedzictwa kulturowego do popularyzacji miasta i obszaru gminy.

Gmina Nysa od lat podejmuje oraz kontynuuje liczne zadania na rzecz popularyzacji Nysy i okolic jako miejsca przyjaznego mieszkańcom i turystom, oferującego ciekawą i bogatą ofertę spędzania wolnego czasu. To wydarzenia i atrakcje kulturalne oraz propozycje aktywnego spędzania

czasu m.in. poprzez korzystanie z tras turystycznych o różnym stopniu trudności, długości i różnorodnych tematach.

W mieście i gminie Nysa organizowane są liczne imprezy kulturalno-rekreacyjne o randze nie tylko lokalnej, ale i regionalnej oraz międzynarodowej. Organizatorami tych imprez jest Urząd Miejski w Nysie, podległe jednostki organizacyjne oraz stowarzyszenia działające na terenie gminy. Do najważniejszych cyklicznych imprez kulturalno – rekreacyjnych w Gminie Nysa zaliczyć można m.in.: Uroczystą Galę wręczenia Trytona Nyskiego, Dni Nysy, Salon Nyski – wystawa artystów plastyków zrzeszonych w Nyskiej Grupie Artystycznej, Widowisko Plenerowe „Noc Świętojańska”, Otwarcie Sezonu Turystycznego, Dni Twierdzy Nysa, Festiwal Ognia i Wody, Festiwal Muzyczny „Muzyka w zabytkowych kościołach i wnętrzach Księstwa Nyskiego”, Turniej Poetycki „Orzech” im. Jerzego Kozańskiego.

„Perły Nysy” to konkurs architektoniczny, którego celem jest poprawa estetyki miasta poprzez promowanie najlepszych realizacji prac konserwatorskich przy zabytkach oraz remontów budynków (także współczesnych). Nagrodą główną jest 10 000 złotych przeznaczone dla właścicieli nagrodzonych obiektów oraz statuetka i pamiątkowa tabliczka „Perły Nysy (rok)”. Konkurs realizowany jest w cyklu dwuletnim. W 2020 roku odbyła się jego siódma edycja.

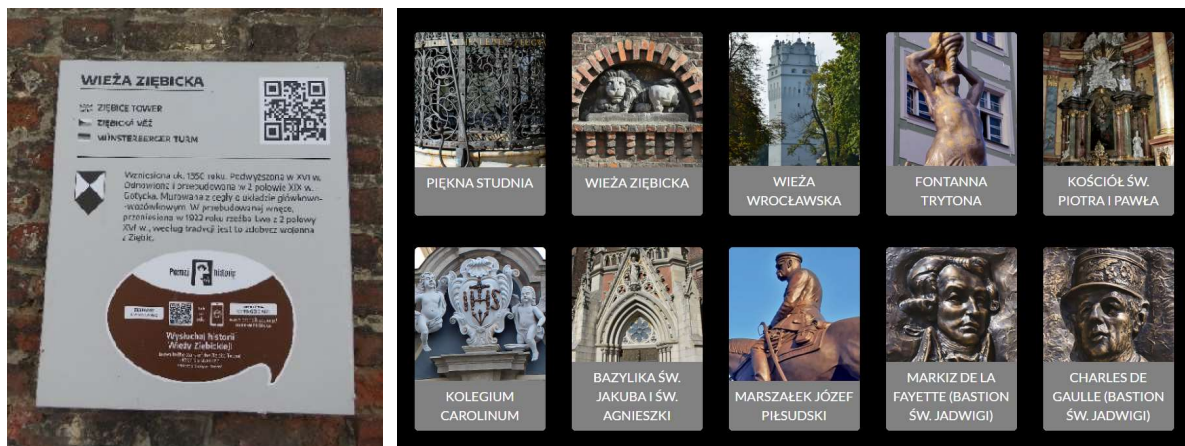
Kamienica przy ul. Dąbrowskiego 2 i Marcinkowskiego 3 - laureat VII edycji Nyskiego Konkursu Architektonicznego „Perły Nysy 2020”, źródło fot.: <https://nysainfo.pl/>

Nyski Dom Kultury realizuje spacer edukacyjny w obszarze Fortyfikacji Nyskich oraz gminnych szlaków turystycznych, które przyczyniają się do zwiększenia świadomości mieszkańców i turystów o dziedzictwie kulturowym Gminy Nysa.

Na terenie Gminy Nysa występują liczne szlaki piesze i rowerowe. Szczególnie interesujące mogą być oznakowane szlaki tematyczne prezentujące zabytki i ciekawą historię oraz wybitne postaci związane z Nysą tj.: szlak Josepha von Eichendorffa, błogosławionej Marii Luizy Merkert czy Miejski Szlak Forteczny. Ponadto na stronach internetowych (np.: i.nysa.pl) występują szlaki nieoznakowane w przestrzeni tj.: szlak romański, szlak Sakralnej Sztuki Barokowej im. Michaela

Willmanna (odcinek wschodni), szlak świątyni Śląskiego Rzymu, szlak miary jerozolimskiej, szlak Pamięci i Wdzięczności, forty artyleryjskie w Nysie, w dawnej cytadeli, poznajemy Obwałowania Wysokie, szlak Obwałowań Jerozolimskich Zewnętrznych, wodny szlak, szlak zabytków, szlak nyskich grodów, zamków i twierdz.

Systematycznie powstają nowe propozycje poznawania historii i zabytków miasta w atrakcyjny sposób, np. Nysa przyłączyła się do projektu „Poznaj historię” – między innymi przy Bastionie św. Jadwigi, Wieży Wrocławskiej, Pięknej Studni czy Fontannie Trytona pojawiły się tabliczki informacyjne, po zeskanowaniu kodu za pomocą telefonu komórkowego, można wysłuchać opowieści o historii bądź ciekawostkach związanych z danym obiektem.

Tabliczka zamontowana na elewacji Wieży Ziębickiej, fot. I. Solisz, prezentacja zabytków i ciekawostek dostępna także: <https://www.poznajhistorie.pl/monument/nysa>

Uzupełnieniem są inne oznakowane szlaki turystyczne piesze:

- Nyska Droga św. Jakuba – szlak pielgrzymkowy (oznakowany żółtą muszlą, 106 km, Głuchołazy-Skorogoszcz) – na terenie Gminy Nysa – 24 km
- Szlak Kopernikowski – (oznakowany kolorem niebieskim, 46 km, pętla wokół Jeziora Nyskiego)
- Miejski Szlak Turystyczny w Nysie – (oznakowany żółto – czerwonymi rąbami, 13 km)

oraz szlaki rowerowe przebiegające przez Gminę Nysa:

- Szlakiem czarownic po czesko-polskim pograniczu – długość 95 km po polskiej stronie (Paczków – Głuchołazy), 138 km po stronie czeskiej, (na terenie Gminy Nysa – 35 km)
- Trasa R-9 – EuroVelo 9 – długość odcinka na terenie Powiatu Nyskiego 67,9 km (Głuchołazy - Paczków) - na terenie Gminy Nysa – 16 km
- Trasa R-16 – długość 69,6 km (Lipniki – Pleśnica) - na terenie Gminy Nysa – 19 km
- Trasa R-17 – długość 74,8 km (Wilemowice – Rzymkowice) - na terenie Gminy Nysa – 21 km
- Trasa R-57 – długość 24,4 km (Nysa – Chróścina Nyska) - na terenie Gminy Nysa – 7 km.

Sieć szlaków pieszych i rowerowych uzupełniają jeszcze oznakowane samochodowe szlaki turystyczne:

- Pogranicza Nysko-Jesenickiego,
- Opolski Szlak Cysterski,

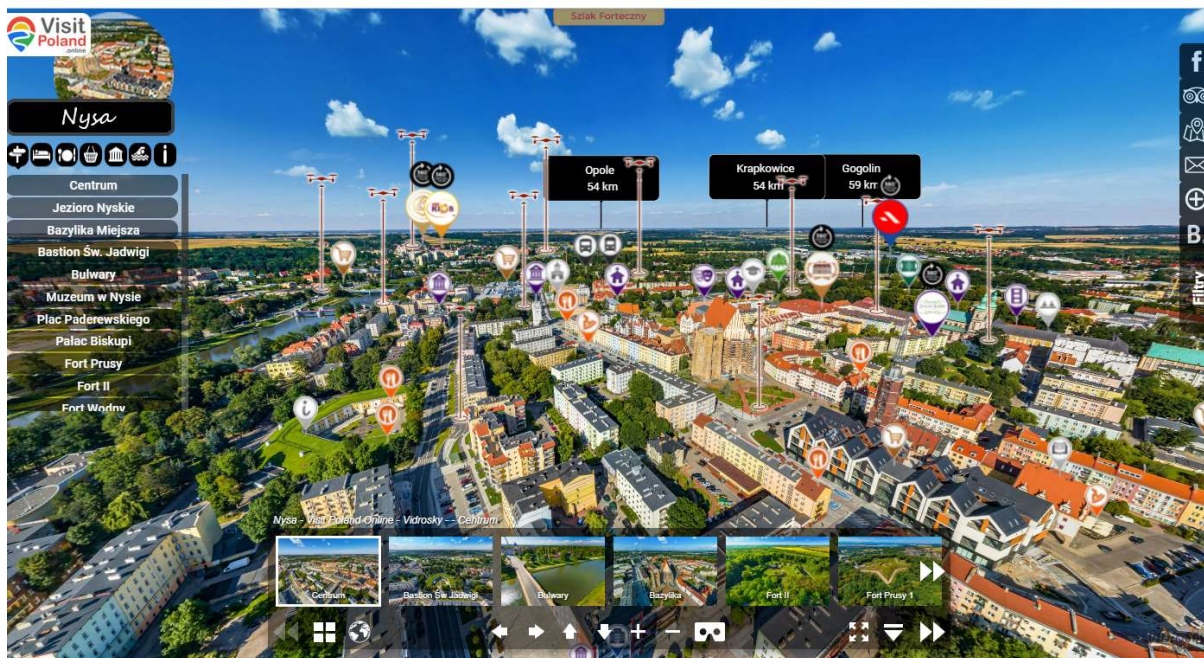
oraz ścieżki przyrodniczo-dydaktyczne:

- ścieżka ornitologiczna im. Paula Kollibaya w Nysie,
- ścieżka w Siostrzechowicach,

– ścieżka „Las Kubice”.

Tak duża ilość szlaków wymaga ich dobrego zorganizowania i przemyślanej, systemowej popularyzacji, obecnie na stronie internetowej dostępny jest przewodnik panoramiczny, który porządkuje i ułatwia zdobycie informacji przez turystów, w obszarze nie tylko dziedzictwa kulturowego, ale także dostępnego zaplecza turystycznego. Przewodniki panoramiczne to nowa, rozwijająca się forma prezentacji miast i obiektów w Polsce.

Przewodnik panoramiczny po Nysie, <https://visitpoland.online/nysa/>

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

Poniższe zestawienie jest podstawą do opracowania celów programu opieki.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bogaty i różnorodny zasób zabytków powstałych w różnych odstępach czasowych; ▪ Rola i znaczenie miasta, szczególnie w południowej części województwa ▪ zachowana duża ilość obiektów fortecznych; ▪ znane produkty turystyczne: Twierdza Nysa, Śląski Rzym ▪ uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w gminnych dokumentach strategicznych i planistycznych; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozdrobniona własność w budynkach zabytkowych wpływająca na słabą mobilność decyzyjną mieszkańców oraz cząstkowe prowadzenie prac; ▪ wtórne, niezgodne z pierwotną funkcją użytkowanie obiektów zabytkowych, powodujące niewłaściwe podziały wewnątrz oraz własności; ▪ niewystarczające w stosunku do potrzeb fundusze na prace remontowe zabytków ▪ zły stan zachowania części obiektów zabytkowych, zwłaszcza prywatnych z podziałem na różne powody takiego stanu rzeczy:

<ul style="list-style-type: none"> ▪ podejmowane przez władze miasta działania na rzecz poprawy walorów środowiska kulturowego miasta; ▪ istniejący system dotacji prac - konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z budżetu gminy; ▪ położenie miasta nad Jeziorem Nyskim w obszarze transgranicznym, w efekcie wysokie walory i atrakcyjność dziedzictwa kulturowego dla turystyki; ▪ wkomponowanie obiektów i zespołów zabytkowych w cenną przyrodniczo zieleni; ▪ bardzo dobrze zachowane historyczne układy ruralistyczne; ▪ gęsta sieć różnorodnych szlaków turystycznych; ▪ atrakcyjna i na bieżąco aktualizowana strona internetowa; ▪ odbywające się regularnie imprezy kulturalne; ▪ działalność instytucji kultury; ▪ w obszarach wiejskich - aktywne, zorganizowane społeczności lokalne działające m.in. w obszarze dziedzictwa kulturowego; ▪ obecność regionalistów i znawców lokalnej historii. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. brak zrozumienia dla wartości zabytkowych obiektów, 2. niewystarczające środki finansowe właścicieli obiektów zabytkowych na ich konserwację i rewaloryzację; <ul style="list-style-type: none"> ▪ zły stan bezpośredniego otoczenia niektórych obiektów zabytkowych; ▪ braki w infrastrukturze turystycznej i noclegowej (zwłaszcza na terenach wiejskich); ▪ niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego; ▪ intensywny ruch samochodowy prowadzony ulicami centrum miasta; ▪ niepełne rozpoznanie zasobu zabytkowego, szczególnie na obszarach wiejskich; ▪ niekorzystne prawo podatkowe, wpływające na rozbiórki historycznej zabudowy gospodarczej na obszarach wiejskich.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ SZANSE 	<p>ZAGROŻENIA</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rosnąca rola samorządu gminnego poprzez włączenie ochrony zabytków w sferę rozwoju miasta; ▪ wzrost zainteresowania właścicieli obiektów zabytkowych pracami konserwatorskimi; ▪ działania na rzecz uporządkowania przestrzeni publicznej miasta, poprzez opracowanie i wdrożenie zasad estetycznych w zakresie małej architektury, ogrodzeń i reklam (Kodeks krajobrazowy dla 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Powszechny trend niewłaściwego stosowania nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych, co prowadzi do degradacji ich wartości zabytkowych; ▪ niewystarczające przepisy prawne skutkujące degradacją krajobrazu kulturowego, m.in. poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie

<p>Nisy), jako uzupełnienie realizowanego systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ możliwość pozyskania dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł: samorządowe, państwowe, środki UE i in.; ▪ rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego; ▪ promocja przykładów dobrych praktyk opieki nad zabytkami; ▪ utworzenie kierunku związanego z konserwacją zabytków architektury na PWSZ w Nysie; ▪ tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby; ▪ przygotowane konkretne zadania związane z rewitalizacją obiektów i obszarów zabytkowych; ▪ współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk); ▪ współpraca z mieszkańcami (konsultacje społeczne, konkursy, działalność Rady Kultury itp.) angażowanie społeczności lokalnej w działania. 	<p>nawiązujących do historycznego charakteru miasta i obszarów wiejskich;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska; ▪ częściowy zanik tradycji, związany ze zmianami stylu życia, wpływający na zmiany otoczenia, w tym likwidacja tradycyjnej roślinności ogródków i sadów, alei i zadrzewień wiejskich; ▪ zanikanie tradycji związanych z tzw. dziedzictwem niematerialnym ▪ niska aktywność kulturalna mieszkańców⁷.
---	---

7. Założenia programowe

Realizacja programu opieki odbywa się w oparciu o trzy priorytety, w ramach których ustalono kierunki oraz typy działań. W ich ramach szeroko pojęta ochrona i opieka nad zabytkami Gminy Nysa ma zmierzać do:

⁷ Liczba uczestników wydarzeń kulturalnych (ogółem) w liczbach bezwzględnych w województwie opolskim zmniejszyła się z 2,23 mln osób w 2009 r. do 2,17 mln osób w 2018 r. przy jednoczesnym wzroście liczby uczestników wydarzeń kulturalnych (ogółem) dla Polski z 105,58 mln osób w 2009 r. do 151,68mln osób w 2018 r. (Województwo Opolskie – stany i trendy rozwojowe, s. 52)

- Konsekwentnego realizowania kompetencji samorządu w obszarze lokalnego dziedzictwa kulturowego poprzez wdrożenie programu opieki.
- Dbałości o krajobraz kulturowy miasta oraz obszarów wiejskich, zachowania charakterystycznych elementów zabytkowych i przyrodniczych.
- Umożliwienia i wspierania racjonalnego wykorzystania środków finansowych na działania w obszarze ochrony zabytków, szczególnie na finansowanie prac w obiektach zabytkowych.
- Wspierania aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa.
- Rewitalizacji obszarów zdegradowanych i zaniedbanych.
- Wspierania działań na rzecz projektów edukacyjnych mających na celu zwiększenie wiedzy i świadomości mieszkańców o zasobach kulturowych gminy.
- Wzbogacania oferty turystycznej Gminy Nysa m.in. poprzez działania na rzecz dziedzictwa kulturowego.

Priorytet 1

Ochrona i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego jako elementu rozwoju społeczno – ekonomicznego gminy.

Kierunki działań	Zadania
Zahamowanie procesu niszczenia zabytków wraz z wdrożeniem działań na rzecz poprawy ich stanu	Realizacja systematycznych kontroli stanu zachowania zabytków oraz prowadzenie prac remontowo – konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy
	Dofinansowanie w ramach środków pochodzących z budżetu gminy prac konserwatorskich przy zabytkach nie stanowiących własności gminy
	Rewitalizacja obszarów i obiektów przemysłowych z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji
Eksponowanie zabytków jako wyróżników gminy w rozwoju ekonomicznym i społecznym gminy	Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych (Konkurs Perły Nysy) oraz ustalenie innych form eksponowania działań w obszarze dziedzictwa, przyczyniających się do rozwoju społecznego i ekonomicznego gminy
	Rewitalizacja przestrzeni miejskiej w obrębie zabytkowego śródmieścia w zakresie kształtowania historycznych nawierzchni i ciągów pieszych
	Opracowywanie i wdrażanie rewitalizacji zabytkowych układów ruralistycznych w obszarach przestrzeni publicznych
	Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach oferujących wypoczynek i rozrywkę
Specjalistyczne rozpoznanie badawcze zasobu kulturowego gminy wraz z rozszerzeniem jego ochrony	Prowadzenie monitoringu i weryfikacja obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków wraz z opracowaniem kompleksowej informacji nt. tych zasobów w komputerowej bazie danych
	Opracowanie kart adresowych dla obiektów wskazanych w programie do włączenia do gminnej ewidencji zabytków oraz włączenie ich Zarządzeniem Burmistrza do GEZ
	Przeprowadzenie kompleksowego rozpoznania i inwentaryzacji zasobów zabytkowych nie ujętych w GEZ,

	w tym związanych ze szczególną historią Nysy (siedziby Biskupów, twierdzy i in.)
	Współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie wpisania do rejestru zabytków cennych obszarów i obiektów zabytkowych

Priorytet 2

Integracja działań dotyczących dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazowego w celu realizacji spójnej i efektywnej strategii rozwoju gminy.

Kierunki działań	Zadania
Zintegrowana ochrona dziedzictwa	Opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ze szczególnym uwzględnieniem wartości zabytkowych
	Wdrażanie programów rewitalizacji, strategii, programów związanych z ochroną zabytków oraz ochroną przyrody
	Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną w tym systemowa realizacja Kodeksu Krajobrazowego dla Nysy
Działania zwiększające atrakcyjność dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	Kontynuacja opracowywania i wdrażania projektów dotyczących rewaloryzacji zieleni miejskiej, nawierzchni czy elementów małej architektury wpływających na jakość przestrzeni publicznej
	Prowadzenie prac przy zabytkowych zespołach zieleni: gminnych parkach, cmentarzach (także nieczynnych), dawnych parkach dworskich
	Opracowanie zasad i metod ochrony nyskich fortyfikacji wraz z kontynuacją rewaloryzacji
Ochrona układów ruralistycznych	Poprawa ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa m.in. poprzez zapisy w mpzp dotyczące ochrony historycznych układów, gabarytów zabudowy, formy architektonicznej, ścisłego określenia zasad kontynuacji historycznych siedlisk dla nowej zabudowy
	Realizacja projektów wspierających zachowanie i odtworzenia tradycyjnej roślinności ogródków przydomowych i sadów oraz charakterystycznych alei i zadrzewień wiejskich
	Wspieranie programów działających na rzecz edukacji i popularyzacji dziedzictwa wiejskiego zarówno materialnego jak i niematerialnego

Priorytet 3

Promocja i edukacja dziedzictwa kulturowego jako elementu budowania lokalnej tożsamości w celu tworzenia warunków dla skutecznej ochrony zabytków.

Kierunki działań	Zadania
	Kontynuacja projektów związanych z systemem informacji i promocji środowiska kulturowego Nysy

Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	Kontynuacja udostępniania wraz z bieżącym uzupełnianiem informacji o zabytkach gminy na stronie internetowej
	Kontynuacja organizacji imprez promujących ponadlokalnie zasoby dziedzictwa kulturowego gminy
	Promocja gminnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej
	Kontynuacja współpracy transgranicznej wraz z realizacją ofert (w tym opracowań) dla turystów obcojęzycznych mającej na celu poszerzenie promocji międzynarodowej Gminy Nysa
Edukacja i popularyzacja wiedzy o lokalnym dziedzictwie kulturowym	Popularyzacja ścieżek pieszych i rowerowych poświęconych dziedzictwu kulturowemu oraz uzupełnianie oferty w tym zakresie poprzez nowe propozycje tematyczne oraz inne formy (konne, wodne, samochodowe) – współpraca z innymi samorządami na poziomie regionalnym
	Opracowanie nowych, atrakcyjnych form poznawania dziedzictwa kulturowego gminy przy współpracy instytucji, stowarzyszeń, szkół itp.
	Inicjowanie i organizowanie obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa oraz innych wydarzeń dotyczących dziedzictwa kultury
	Współpraca z PWSZ na rzecz realizacji projektów z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego
	Wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego
Kształcenie i edukacja dzieci, młodzieży i ich rodziców na rzecz ochrony zabytków	Realizacja w przedszkolach i szkołach programów związanych z ochroną lokalnego dziedzictwa kulturowego (organizowanie i wspieranie zajęć)
	Organizowanie i wspieranie konkursów, wystaw i innych działań edukacji kulturowej, szczególnie realizowanych w przestrzeniach publicznych
	Organizacja pikników rodzinnych i innych form aktywności rodzinnej w ramach wydarzeń związanych z lokalną historią, ważnymi postaciami Nysy, wydarzeniami ogólnokrajowymi związanymi z dziedzictwem kulturowym

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Realizacja założeń programowych, określonych w rozdziale VII, powinna być prowadzona przy pomocy następującego instrumentarium:

- *instrumenty prawne* – wynikające z przepisów ustawowych, m.in.: uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, powołanie parku kulturowego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, działania na rzecz ustanawiania na terenie gminy społecznych opiekunów zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków, itp.;
- *instrumenty finansowe* – finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje na remonty obiektów wpisanych do rejestru

- zabytków nie będących własnością gminy, dla właścicieli i posiadaczy zabytków wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- *instrumenty koordynacji* - realizacja projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w gminnej strategii i innych dokumentach, współpraca w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami z innymi jednostkami samorządowymi w tym z powiatem i samorządem województwa, uczelniami w Nysie, organizacjami wyznaniowymi oraz bezpośrednio z właścicielami zabytków;
  - *instrumenty społeczne* m.in. system konsultacji i dyskusji publicznych, działania edukacyjne, promocyjne, współpraca z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, systemy szkoleń dla właścicieli obiektów zabytkowych, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami);
  - *instrumenty kontrolne* – aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego w skali gminy.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Wymóg prowadzenia kontroli realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Nysa wynika wprost z art. 87 ust. 5 i 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z tym dokumentem Burmistrz Nysy ma obowiązek sporządzić sprawozdanie z realizacji programu oraz przedstawić go radzie gminy. Sprawozdanie to przedstawia się wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków. Celem tych działań jest monitorowanie procesu wdrażania Programu co umożliwi ocenę skutków dla dziedzictwa realizowanych zadań Programu oraz wprowadzaniu ewentualnych korekt i propozycji zmian, tak, aby program najskuteczniej jak to możliwe, realizował cele ochrony dziedzictwa kulturowego gminy. Przyjęto, iż system monitoringu będzie analogiczny do obowiązującego programu, tak, aby możliwa była długofalowa ocena realizacji działań gminy w obszarze dziedzictwa kulturowego.

W ramach monitoringu stosowane będą następujące zasady oceny:

Priorytet 1

Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako elementu rozwoju społeczno – ekonomicznego gminy.

- Poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami w poszczególnych latach – udzielanie dotacji.
- Wartość finansowa wykonanych prac remontowo – konserwatorskich przy zabytkach będących w posiadaniu gminy.
- Liczba obiektów ujętych i zweryfikowanych w GEZ.

Priorytet 2

Integracja działań dotyczących dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazowego w celu realizacji spójnej i efektywnej strategii rozwoju gminy.

- Poziom objęcia (w %) terenu gminy mpzp (miasto i obszary wiejskie).
- Wdrożenie Kodeksu Krajobrazowego dla Nysy

- Liczba zrewitalizowanych obiektów/obszarów wchodzących w skład zespołów kulturowo – przyrodniczych.

Priorytet 3

Promocja i edukacja dziedzictwa kulturowego jako elementu budowania lokalnej tożsamości w celu tworzenia warunków dla skutecznej ochrony zabytków.

- Liczba utworzonych bądź uzupełnionych szlaków turystycznych, ścieżek edukacyjnych, ścieżek przyrodniczo – dydaktycznych
- Liczba zrealizowanych szkoleń, konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych związanych z ochroną i popularyzacją dziedzictwa kulturowego na terenie gminy
- Liczba zrealizowanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników, materiałów zamieszczonych na www) i innych form prezentujących tematykę dziedzictwa kulturowego.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Fundusze na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami oraz ochronę dziedzictwa kulturowego pochodzą ze środków publicznych (budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków, fundusze europejskie) oraz środków podmiotów prywatnych (osoby fizyczne, fundacje, osoby prawne, kościelne). Zasadniczo na właścicielu i użytkowniku spoczywa obowiązek właściwego zabezpieczenia i utrzymania obiektu zabytkowego oraz prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku.

Finansowanie odbywa się na zasadach dofinansowywania prac przy obiektach zabytkowych, w oparciu o zapisy Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Dysponentami środków wymienionymi w w/w ustawie są:

- Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków,
- organ stanowiący – gminy, powiatu, samorządu województwa.

Zadania te realizowane są głównie poprzez corocznie organizowane nabory wniosków. Dotacja udzielana jest osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków na podstawie art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami może obejmować nakłady konieczne na:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;

- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnienie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Z reguły dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych prac. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

Zgodnie z art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 710, 954) oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym.

Finansowanie prac w obiektach zabytkowych niebędących własnością gminy odbywa się systematycznie od wielu lat. Obecnie Gmina Nysa przyznaje dotacje na podstawie Uchwały Nr XV/245/19 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 30 października 2019 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowych z budżetu Gminy Nysa na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Przyznawanie dotacji odbywa się na podstawie odpowiednio złożonego wniosku do 30 września roku poprzedzającego rok złożenia dotacji. W roku 2018 udzielono 5 dotacji na kwotę 576 243 złotych, w roku 2019 na ten cel przeznaczono 400 000,00 w ramach ratowania kościoła w Hajdukach Nyskich po katastrofie budowlanej. W 2019 roku przyznano 6 dotacji na kwotę 430 000,00 zł, w 2020 roku również udzielono 6 dotacji na łączną kwotę 351 800,00 zł. Łącznie w latach 2018-2021 samorząd Gminy Nysa przeznaczył na zadania w obszarze ochrony zabytków kwotę: 1 758 043 zł. Dzięki dotacjom zostały wykonane prace zarówno przy zabytkach sakralnych, jak i należących do wspólnot mieszkaniowych.

Ambona w kościele parafialnym pw. Św. Mikołaja w Wierzbędicach po konserwacji. Dotacja Gminy Nysa w kwocie 47 000 zł (całkowity koszt 94 445zł), źródło: <https://www.facebook.com/Socletwo-Wierzbędice>.

Ochronie zabytków poświęcone są rządowe programy operacyjne uruchomione przez **Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego** (<https://www.gov.pl/web/kultura/programy-i-projekty>), pozwalające na uzyskanie dofinansowania na realizację zadań publicznych z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego:

1. Programy z zakresu dziedzictwa kulturowego z następującymi priorytetami:

- Ochrona zabytków, którego celem jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane przez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne,
- Kolekcje muzealne, którego celem jest wspieranie działalności muzeów poprzez tworzenie oraz systematyczne wzbogacanie zbiorów i kolekcji o randze narodowej i regionalnej,
- Wspieranie działań muzealnych,
- Kultura ludowa i tradycyjna,
- Ochrona zabytków archeologicznych,
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,
- Miejsca Pamięci Narodowej za granicą
- Badanie polskich start wojennych,
- Wspieranie samorządowych instytucji kultury – opiekunów miejsc pamięci,
- Wspieranie opieki nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami w kraju.

2. Program „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”, którego celem jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez zapewnienie środków na pokrycie tzw. wkładu własnego dla zadań, które ubiegają się o dofinansowanie w ramach programów europejskich,
3. Inne programy, w których mogą się mieścić cele związane z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego, jak program „Kultura cyfrowa” itd.

Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków (www.wuozopole.pl)

System finansowania zabytków został określony w Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art.71-83a). Przede wszystkim dotacje przyznawane przez urzędy konserwatorskie mogą być udzielane na prace planowane do wykonania lub jako refundacje poniesionych wcześniej nakładów. Wnioski do **wojewódzkiego konserwatora zabytków** na prace planowane składa się do 30 listopada roku poprzedzającego, w którym ma być udzielona dotacja. W przypadku refundacji – wniosek składa się do 30 czerwca – roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku. Ilość i wysokość udzielanych dotacji zależy od ilości zgłoszonych wniosków i wysokości środków posiadanych w budżecie przez WKZ na ten cel. Zwykle dotacje nie przekraczają 50 % wartości całości prac, choć istnieje możliwość dofinansowania prac do 100% wartości zadania, jednak pod ściśle określonymi warunkami, dotyczącymi przede wszystkim stanu zachowania zabytku i jego szczególnej wartości lub też skomplikowanych pod względem technologicznym prac lub robót.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (www.mswia.gov.pl):

- Program Razem bezpieczniej związany z dofinansowaniem zadań z zakresu poprawy bezpieczeństwa i zabezpieczenia obiektów zabytkowych (systemy przeciwpożarowe i przeciwwłamaniowe) adresowane do jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, kościołów i związków wyznaniowych
- Fundusz Kościelny przeznaczony m.in. na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej przeznaczony dla kościołów i związków wyznaniowych, tylko na podstawowe prace zabezpieczające sam obiekt – bez otoczenia, wystroju i obiektów towarzyszących.

Strony www.funduszeuropejskie.gov.pl i www.interreg-central.eu dostarczają aktualnych informacji na temat europejskich funduszy strukturalnych i działających w ich ramach programów. W perspektywie programowej 2014-2020 obowiązują programy operacyjne, wśród których szczególne znaczenie dla zachowania dziedzictwa mogą mieć:

Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027 (FEO).

Uchwałą nr 5575/2021 z dnia 27 września 2021 r. Zarząd Województwa Opolskiego skierował projekt programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko, do konsultacji społecznych, które prowadzone są w trybie art. 19a ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Zakres tematyczny polityki spójności na lata 2021-2027 obejmuje w szczególności 5 celów polityki, finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego+ (EFS+). Planowane jest skierowanie wsparcia na następujące obszary:

Cel Polityki 1 – Bardziej inteligentna Europa

Cel Polityki 2 – Bardziej przyjazna dla środowiska (w ramach tego celu między innymi realizowana będzie ochrona różnorodności biologicznej,

Cel Polityki 3 – Lepiej połączona Europa

Cel Polityki 4 – Europa o silniejszym wymiarze społecznym

Cel Polityki 5 – Europa bliżej obywateli

Działania związane z dziedzictwem kulturowym ujęte są bezpośrednio w ramach Celu Polityki 5 – Europa bliżej obywateli – wspieranie zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych:

– Dziedzictwo kulturowe i kultura, rozwój turystyki oraz rewitalizacja na obszarach miejskich,

– Europejska Inicjatywa Miejska,

– Dziedzictwo kulturowe i kultura, rozwój turystyki oraz rewitalizacja na pozostałych obszarach,

– Europejska Inicjatywa Sołecka.

W ramach funkcjonowania **Lokalnej Grupy Działania Nyskie Księstwo Jezior i Gór** możliwa jest realizacja działań ze środków **Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich**. Dziedzictwu kulturowemu w sposób szczególny dedykowane jest przedsięwzięcie:

2.2.1 Zachowanie materialnego dziedzictwa lokalnego. Cel ogólny 2: Zapewnienie nowoczesnych usług oraz atrakcyjnej oferty turystyczno-kulturalnej. Cel szczegółowy 2.2: Wykorzystanie materialnej i niematerialnej kultury lokalnej jako elementu rozwoju. Wśród operacji realizowanych w ramach tego przedsięwzięcia znajdują się m.in.:

- remont i konserwacja obiektów stanowiących dziedzictwo lokalne, w tym zabytków,
- konserwacja przedmiotów i urządzeń stanowiących dziedzictwo lokalne
- rewitalizacja obiektów małej architektury oraz budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką albo gminną ewidencją zabytków, użytkowanych na cele publiczne,
- odnawianie lub konserwacja lokalnych pomników historycznych i miejsc pamięci,
- odnawianie elewacji zewnętrznych i dachów w budynkach architektury sakralnej wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką i gminną ewidencją zabytków,
- odnawianie cmentarzy wpisanych do rejestru zabytków.

Więcej na stronie <http://ksiestwo.nysa.pl/>.

Oprócz europejskich funduszy strukturalnych, istnieje możliwość skorzystania z dotacji **Norweskiego Mechanizmu Finansowego** oraz **Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego** (informacje dostępne na stronie www.eog.gov.pl), które od lat aktywnie wspierają działania z zakresu ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz infrastruktury kultury.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – możliwe jest dofinansowanie prac konserwatorskich przy zabytkowych układach parkowych, parkowo-wodnych i ogrodowych w ramach programu *Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej*.

Beneficjenci to jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, parki krajobrazowe i ich zespoły, uczelnie wyższe; organizacje pozarządowe, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego i jednostki organizacyjne PGL Lasy Państwowe; podmioty będące właścicielem lub zarządcą zabytkowych parków i ogrodów.

Wspieranie finansowe właścicieli obiektów zabytkowych przy remontach i konserwacji obiektów jest jedną z form działalności samorządów w zakresie ochrony zabytków. Dotowanie prac w przypadku samorządów musi być zgodne z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 71-83a), a odbywa się poprzez uchwały radnych w sprawie określenia zasad udzielania dotacji z budżetu gminy (powiatu, województwa) na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz włączonym do gminnej ewidencji zabytków (art. 81).

Środki samorządowe z budżetu województwa opolskiego. Ze środków województwa mogą być udzielane dotacje celowe na realizację zadań związanych z pracami konserwatorskimi, restauratorskimi lub robotami budowlanymi przy zabytkach, znajdujących się na obszarze województwa opolskiego, posiadających istotne znaczenie kulturowe. Zarząd Województwa Opolskiego w corocznym ogłoszeniu podaje wysokość środków finansowych przeznaczonych na dotacje, terminy składania wniosków oraz ich rozpatrzenia.

Należy dodać, że wsparcie finansowe zadań z zakresu edukacji dziedzictwa kulturowego realizowane jest przez program Narodowego Instytutu Dziedzictwa pn. **„Wspólnie dla dziedzictwa”**. Jest to program adresowany do organizacji pozarządowych, a jego zadaniem jest wsparcie działań dotyczących identyfikacji, dokumentacji i szerokiego upowszechniania dziedzictwa kulturowego. Minimalna kwota dofinansowania w roku 2021 wynosiła 5 tysięcy złotych, zaś maksymalna kwota to 80.000 zł.

W ramach Programu wnioskodawcy mogą ubiegać się o dofinansowanie zadań adresowanych przede wszystkim do społeczności lokalnych, realizujących strategiczne cele Programu poprzez niżej wymienione działania:

1. działania przy identyfikowaniu, inwentaryzowaniu i dokumentowaniu dziedzictwa kulturowego (materialnego i niematerialnego), prowadzące do rozpoznania, utrwalenia oraz zachowania dziedzictwa kulturowego i jego wartości;
2. działania zmierzające do wzmocnienia praktyk społeczno-kulturowych, tradycji, w tym tradycji rękodzielniczych i związanych z przekazami ustnymi, upowszechniania umiejętności, w tym umiejętności związanych z rzemiosłem lub tradycyjnymi technikami budowlanymi, umożliwiające zachowanie zabytków i ich wartości;
3. działania edukacyjne oraz popularyzujące lokalne dziedzictwo kulturowe (materialne i niematerialne) i wiedzę na jego temat lub na temat jego wartości, prowadzące do zwiększenia świadomości społecznej wartości dziedzictwa oraz wzmocnienia społecznej woli zachowania dziedzictwa i korzystania z jego wartości;
4. działania edukacyjne mające na celu zwiększenie poziomu wiedzy na temat procedury zgodnego z obowiązującymi przepisami prawa poszukiwania zabytków i promocji dobrych praktyk w zakresie

poszukiwania zabytków przy użyciu urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania;

5. prace porządkowe i zabezpieczające przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub włączonych do gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz w ich otoczeniu, prowadzące do zabezpieczenia, utrwalenia, uczytelnienia oraz zachowania substancji i wartości zabytku.

Więcej informacji na stronie: <http://wolontariat.nid.pl>.

Źródłem finansowania opieki nad zabytkami mogą być również **środki pozyskane od firm, fundacji, stowarzyszeń lub osób prywatnych.**

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

W latach obowiązywania Programu Gmina Nysa realizować będzie zadania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, w postaci następujących działań:

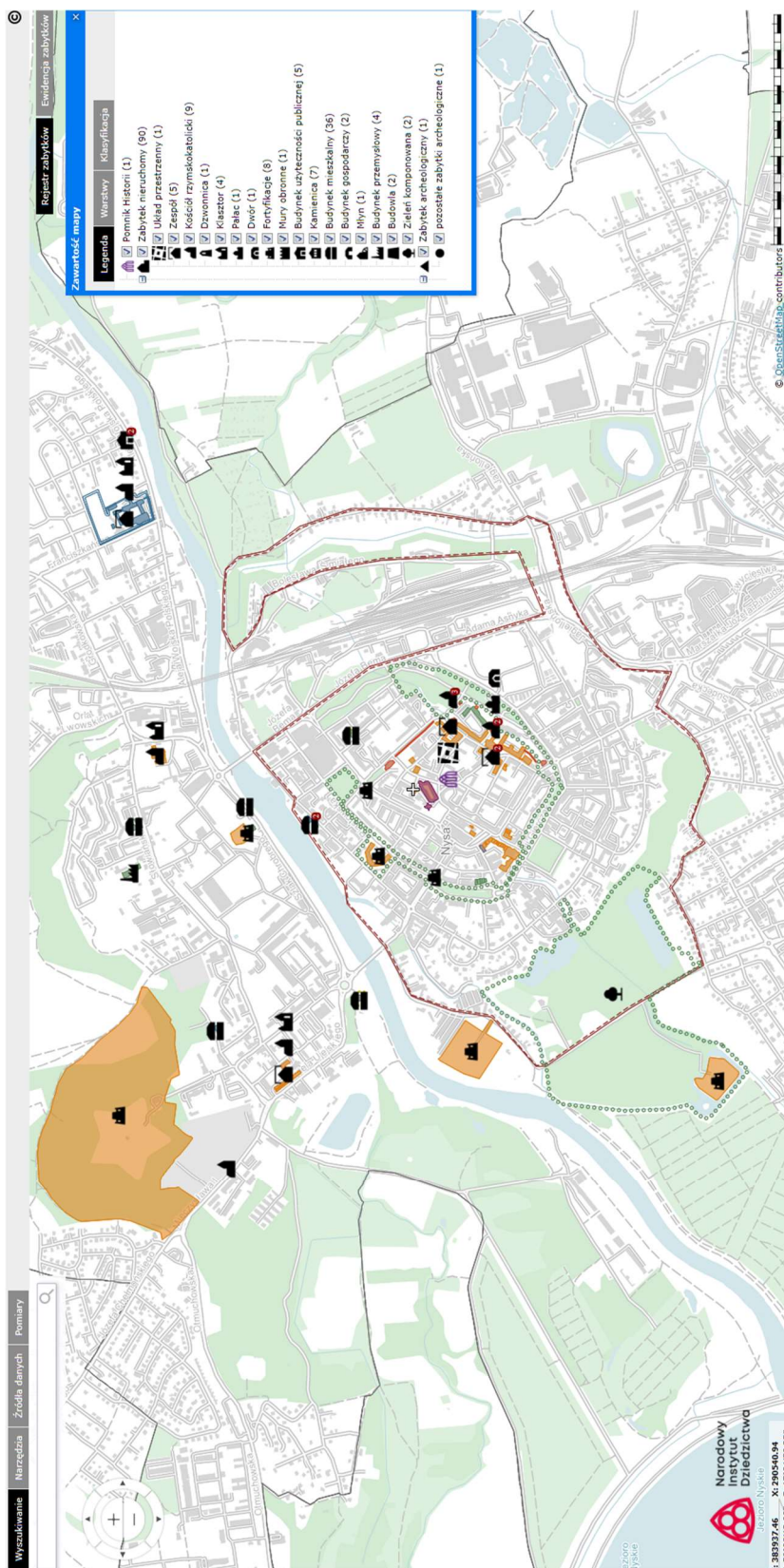
monitoringu „Programu Opieki nad Zabytkami” – w szczególności sporządzenie dwóch dokumentów podsumowujących ich realizację:

- udzielania dotacji celowych na realizację zadań związanych z pracami konserwatorskimi, restauratorskimi lub robotami budowlanymi przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- finansowania prac remontowych, konserwatorskich oraz dokumentacyjnych przy zabytkach będących własnością gminy, a także starania o pozyskiwanie środków zewnętrznych na te prace,
- finansowanie publikacji, folderów i informatorów promujących zabytki i turystykę, a także przygotowywanie materiałów do czasopism ogólnopolskich,
- dofinansowanie działalności stowarzyszeń i innych organizacji pożytku publicznego realizujących zadania z obszaru dziedzictwa kulturowego,
- współorganizację Europejskich Dni Dziedzictwa oraz innych imprez (kulturalnych, turystycznych) promujących ochronę dziedzictwa kulturowego gminy.

12.2. Określenie granic wpisu do rejestru zabytków obszaru miasta Nysy oraz dane statystyczne dotyczące zabytków wpisanych do rejestru zabytków – geoportal mapowy NID (<https://mapy.zabytek.gov.pl/nid/>):

13. Źródła i literatura

- 13.1. Gminny Program opieki nad zabytkami. Poradnik metodyczny, Kurier Konserwatorski Nr 3, 2009r.
- 13.2. I. Solisz, Rola samorządu w ochronie zabytków, mps, Kraków 2007
- 13.3. K. Dubiel, Nysa. Podróż po fortach, Nysa 2013
- 13.4. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Nysa na lata 2018-2021
- 13.5. Materiały promocyjne wydane przez Gminę Nysa
- 13.6. Strony internetowe www.nysa.eu, www.twierdznysa.com, <https://nysainfo.pl>, www.wuozopole.pl, www.mkidn.gov.pl, www.nid.pl, <http://www.muzeum.nysa.pl>
- 13.7. Strategie, plany, programy:
  - Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm., szczególnie art.5, art. 6 ust. 1 i art. 73 i 86).
  - Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity, Dz. U. z 2021 r. poz. 710 z późniejszymi zmianami).
  - Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-20122
  - Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2030 (Uchwała Nr XXXIV/355/2021 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 4 października 2021 roku)
  - Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego (Uchwała Nr VI/54/2019 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 24 kwietnia 2019 r. w sprawie uchwalenia zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego)
  - Program opieki nad zabytkami województwa opolskiego na lata 2020-2021 (Uchwała Nr XX/190/2020 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 lipca 2020 roku (Dz. Urz. Woj. Op. z 2020r., poz. 2185)
  - Strategia Rozwoju Gminy Nysa na lata 2014-2023 (Uchwała nr L/749/14 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 29 września 2014 r. w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Gminy Nysa na lata 2014-2023)
  - Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy (Uchwała Nr VI/67/19 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 27 lutego 2019 r. w sprawie uchwalenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nysa).
  - Gminny Program Rewitalizacji Gminy Nysa (Uchwała Nr XXXII/481/17 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 30 stycznia 2017 r. oraz Uchwała Nr XXXVI/603/21 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 31 marca 2021 r. w sprawie zmiany „Gminnego Programu Rewitalizacji Gminy Nysa”)
  - Uchwała Nr XLV/672/10 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 31 marca 2010r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru miejskiego gminy Nysa obejmującego śródmieście Nysy z terenami przyległymi
  - Kodeks Krajobrazowy dla Nysy (Uchwała Nr XLVI/676/17 Rady Miejskiej w Nysie z dnia 19 grudnia 2017 r. w sprawie ustalenia zasad i warunków sytuowania na terenie Gminy Nysa obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane)

14. Aneksy:

- 14.1. Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków
- 14.2. Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w ewidencji zabytków
- 14.3. Wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków
- 14.4. Wykaz zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków

14.5. Wykaz zabytków archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków

14.6. Wykaz obiektów, które powinny zostać włączone do gminnej ewidencji zabytków.

14.1. Wykaz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków

L.p.	MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT I ADRES OBECNY	DATA POWSTA- NIA	NR DECYZJI O WPISIE DO REJESTRU
1.	Biała Nyska	zamek – ruina	XVI, XIX	736/64 z 16.03.1964
2.	Biała Nyska	cmentarz parafialny	1890	264/90 z 31.07.1990
3.	Biała Nyska	park		70/83 z 1.08.1983
4.	Domaszkowice	kościół pw. św. Jerzego	XIV, XVII	397/58 z 1.07.1958
5.	Domaszkowice	cmentarz parafialny		266/90 z 31.07.1990
6.	Głębinów	kościół parafialny pw. św. Urbana		177/2011 z 17.11.2011
7.	Goświnowice	aleja główna na cmentarzu para- fialnym		270/90 z 13.09.1990
8.	Hajduki	kościół filialny pw. św. Jerzego	1300	919/64 z 30.05.1964
9.	Jędrzychów	zagroda nr 18: dom	I poł. XIX	1676/67 z 27.02.1967
10.	Jędrzychów	zagroda nr 18: mur z bramą i furtą	I poł. XIX	1676/67 z 27.02.1967
11.	Jędrzychów	zagroda nr 18: spichlerz	I poł. XIX	1676/67 z 27.02.1967
12.	Kępnica	kościół parafialny pw. Wniebowzię- cia NMP	XVIII, 1 poł. XIX	25/50 z 20.02.1950
13.	Kępnica	budynek nr 25 (dom Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety)	pocz. XX	2269/91 z 17.05.1991
14.	Koperniki	kościół pw. św. Mikołaja wraz z otoczeniem i ogrodzeniem		159/2011 z 7.06.2011
15.	Koperniki	cmentarz parafialny (kaplica, na- grobki)	1880	265/90 z 31.07.1990
16.	Kubice	kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP	XIX	1112/66 z 5.02.1966
17.	Lipowa	kościół parafialny pw. św. Kata- rzyny	1587, 1729	24/50 z 20.02.1950
18.	Lipowa	dom nr 40	1800	1022/65 z 20.05.1965
19.	Lipowa	cmentarz parafialny		267/90 z 7.08.1990

20.	Morów	dawny dwór, ob. spichlerz	1581, XIX	2008/74 z 2.09.1974
21.	Niwnica	kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża	XV, XVII, XVIII	1113/66 z 5.02.1966
22.	Niwnica	dawny dwór sołtysi	1618, 1868	737/64 z 16.03.1964
23.	Niwnica	dom nr 15		1696/66 z 27.09.1966
24.	Niwnica	zbiorowa mogiła ofiar hitlerowskich na cmentarzu rzymsko - katolickim		276/90 z 2.10.1990
25.	Nysa	stare miasto w ramach średnio-wiecznego założenia		154/49 z 5.03.1949 107/54 z 28.05.1954
26.	Nysa	kościół parafialny pw. św. Jakuba Starszego	XV - XIX, po 1945	172/55 z 28.09.1955 113/48 z 21.12.1948
27.	Nysa	dzwonnica przy kościele św. Jakuba		173/55 z 28.09.1955
28.	Nysa	zespół kościelny: kościół parafialny pw. św. Jana Chrzciciela, ul. Księdza Ściegiennego	1770	1926/67 z 31.10.1967
29.	Nysa	zespół kościelny: plebania	1770	1926/67 z 31.10.1967
30.	Nysa	zespół kościelny: dawna szkoła parafialna	1827	1926/67 z 31.10.1967
31.	Nysa	kościół filialny pw. Zwiastowania NMP, pl. Kostrzewy/ul. Celna	1372, XVIII, XIX	1925/67 z 31.10.1967
32.	Nysa	kościół cmentarny pw. św. Krzyża, tzw. Jerozolimski, ul. Mieczysława I	XVII	569/59 z 3.04.1959
33.	Nysa	kościół cmentarny pw. św. Rocha, ul. Wojska Polskiego	1637	1964/72 z 15.11.1972
34.	Nysa	kościół franciszkanów, ob. ewangelicki pw. św. Barbary ul. Rynek Garncarski	1428, XVIII, 1810	937/64 z 3.06.1964
35.	Nysa	zespół klasztorny o.o. franciszkanów, Al. Wojska Polskiego 31	1902-11	35/2004 z 10.12.2004
36.	Nysa	zespół d. konwentu bożogrobców: kościół pw. św. Piotra i Pawła	XVII	922/64 z 30.05.1964
37.	Nysa	zespół d. konwentu bożogrobców: klasztor	XVII, 1 poł. XVIII	922/64 z 30.05.1964
38.	Nysa	kościół parafialny pw. św. Dominika		187/56 z 20.02.1956

39.	Nysa	kościół w zespole klasztornym oo. Werbistów, ob. parafialny pw. MB Bolesnej, ul. Rodziewiczówny 3	1907	82/2009 z 16.02.2009
40.	Nysa	zespół klasztoru dominikańskiego, ob. ZS, III LO, ul. Ujejskiego 12	2 poł. XVIII, 1830	2397/2000 z 22.02.2000
41.	Nysa	kościół jezuicki pw. Wniebowzięcia NMP	1688-1692	174/55 z 28.09.1955
42.	Nysa	zespół d. klasztoru jezuitów przy placu Solnym: kolegium jezuickie „Carolinum”	1669-73	2004/73 z 26.11.1973
43.	Nysa	zespół d. klasztoru jezuitów przy placu Solnym: gimnazjum jezuickie	1722-5, XIX	2004/73 z 26.11.1973
44.	Nysa	zespół d. klasztoru jezuitów przy placu Solnym: brama	1725	2004/73 z 26.11.1973
45.	Nysa	kościół oo. kapucynów pw. św. Franciszka z Asyżu	XVII-XIX	22/50 z 2.05.1950
46.	Nysa	klasztor oo. Kapucynów	XVII-XIX	22/50 z 2.05.1950
47.	Nysa	planty miejskie	2 poł. XIX	300/95 z 10.07.1995
48.	Nysa	park miejski	1 poł. XIX	298/95 z 3.01.1995
49.	Nysa	mury miejskie	XIV-XVI	969/65 z 28.01.1965
50.	Nysa	baszta obronna, ul. Lompy	XV/VI	659/60 z 19.02.1960
51.	Nysa	wieża Wrocławska	XIV, XVI/XVII	170/55 z 12.09.1955
52.	Nysa	wieża Ziębicka	XIV, XVI/XVII	171/55 z 12.09.1955
53.	Nysa	reduta Kapucyńska, ul. Szlak Chrobrego 8	1741-58	2107/84 z 20.12.1984
54.	Nysa	fort II (Regulicki)		6/2001 z 27.12.2001
55.	Nysa	fort Blokhauz, tzw. Fort Wodny	1741, 1745, 1878-80	30/2004 z 25.08.2004
56.	Nysa	bastion św. Jadwigi, ul. Piastowska	1643, 1742- 58,	31/2004 z 16.09.2004
57.	Nysa	budynek dawnej Wagi Miejskiej, ul. Sukiennicza 2	1604, XIX, 1947-48	938/64 z 3.06.1964
58.	Nysa	dom, ul. Armii Krajowej 19	XX	2169/87 z 23.06.1987
59.	Nysa	dom, ul. Armii Krajowej 21	1905	2170/87 z 23.06.1987
60.	Nysa	pałac biskupi, ul. bpa Jarosława 11	1608-27, 1729, 1962	468/58 z 10.08.1958

61.	Nysa	kamienica, ul. bpa Jarosława 13	XVII	608/59 z 23.10.1959
62.	Nysa	dom, ul. Bracka 2	XVI/XVII, 1956	1356/66 z 25.04.1966
63.	Nysa	dom, ul. Bracka 4	XVI/XVII, 1956	1357/66 z 25.04.1966
64.	Nysa	dom, ul. Bracka 6	XVII, 1956	1358/66 z 25.04.1966
65.	Nysa	dom, ul. Bracka 8	XVII, 1956	1359/66 z 25.04.1966
66.	Nysa	dom, ul. Bracka 10	XVIII, 1956	1360/66 z 25.04.1966
67.	Nysa	dom, ul. Bracka 12	XVIII, 1956	1361/66 z 26.04.1966
68.	Nysa	dom, ul. Bracka 14	XVIII, 1956	1362/66 z 26.04.1966
69.	Nysa	dom, ul. Bracka 16	XVIII, 1956	1363/66 z 26.04.1966
70.	Nysa	kanonia, ul. Buczka 9	XVI, XVIII/XIX	967/65 z 28.01.1965
71.	Nysa	dom, ul. Celna 2/Bracka1		1353/66 z 25.04.1966
72.	Nysa	dom, ul. Celna 4	I poł. XVIII, 1956	1354/66 z 25.04.1966
73.	Nysa	dom, ul. Celna 6	I poł. XVIII, 1956	1355/66 z 25.04.1966
74.	Nysa	dom mieszkalny (kamienica), ul Chopina 16	k. XIX	2386/98 z 30.12.1998
75.	Nysa	dom mieszkalny (kamienica), ul Chopina 17	k. XIX	2387/98 z 30.12.1998
76.	Nysa	dom mieszkalny (kamienica), ul Chopina 18	k. XIX	2388/98 z 30.12.1998
77.	Nysa	budynek mieszkalny (kamienica), ul Chopina 19	k. XIX	2395/99 z 23.12.1999
78.	Nysa	budynek mieszkalny (kamienica) ul Chopina 20	k. XIX	2396/99 z 23.12.1999
79.	Nysa	budynek, ul. Górna 10		2177/87 z 29.06.1987
80.	Nysa	dom mieszkalny, ul Grodzka 3	XVIII, XIX, 1965	734/64 z 16.03.1964
81.	Nysa	dom mieszkalny, ul Grodzka 5	XVIII, XIX, 1965	735/64 z 16.03.1964
82.	Nysa	dom Komendanta, ul. Grodzka 19	XVII, po 1970	474/58 z 15.10.1958

83.	Nysa	klasztor felicjanek, dawniej dom sierot, ul. Kupiecka 3	1513, XVII, XIX	1208/66 z 15.03.1966
84.	Nysa	budynek, ul. Kilińskiego 1 (w decyzji 1a)		2273/91 z 11.06.1991
85.	Nysa	dom, ul Kramarska 22	XVI, XVIII, po 1963	1188/66 z 10.03.1966
86.	Nysa	dom, ul Kramarska 24	XVI, XVIII, po 1963	1189/66 z 10.03.1966
87.	Nysa	zespół dawnego dworu biskupiego, ul. Lompy (budynek główny, budynki gospodarcze, młyn, dziedzi- niec)	XVII-XIX, po 1950	429/58 z 15.10.1958
88.	Nysa	budynek, ul. Marcinkowskiego 1	II poł. XIX	2271/91 z 23.05.1991
89.	Nysa	Fort Prusy, ul. Obrońców Tobruku	1743 – 1745 1771 – 1776, 1864 – 1867, 1872, 1888	90/2009 z 25.06.2009
90.	Nysa	dom, Rynek 22		1348/66 z 25.04.1966
91.	Nysa	dom, Rynek 23		1349/66 z 25.04.1966
92.	Nysa	dom, Rynek 24		1350/66 z 25.04.1966
93.	Nysa	dom, Rynek 25	XVIII	1351/66 z 25.04.1966 609/59 z 23.10.1959
94.	Nysa	dom, Rynek 26		1352/66 z 25.04.1966
95.	Nysa	dom, Rynek 36	XVI	1186/66 z 9.03.1966
96.	Nysa	dom, Rynek 37	XVI	1187/66 z 10.03.1966
97.	Nysa	dom, Rynek 37a	XV/XVI	940/64 z 5.08.1964
98.	Nysa	dom, Rynek 38	XV/XVI, XIX	1094/65 z 6.08.1965
99.	Nysa	dom, Rynek 39	XV/XVI, XIX	1095/65 z 6.08.1965
100.	Nysa	Państwowa Szkoła Muzyczna, Pl. Solny 2	1614, XIX, po 1945	491/58 z 15.10.1958
101.	Nysa	budynek słodowni z suszarniami, ul. Słowiańska 18		72/2008 z 27.08.2008
102.	Nysa	dom klasztorny, ul. Słowiańska 25/27	k. XIX	2250/90 z 29.12.1990

103.	Nysa	budynek administracyjno-biurowy, ul. Szlak Chrobrego 6	XIX/XX	2108/84 z 20.12.1984
104.	Nysa	kamienica, ul. Tkacka 9		607/59 z 23.10.1959
105.	Nysa	kamienica, ul. Tkacka 13		606/59 z 23.10.1959
106.	Nysa	dom, ul. Wałowa 3/5, ob. Sąd Rejonowy	XVIII, 1 poł. XIX, 1958	1364/66 z 26.04.1966
107.	Nysa	dom, ul. Wojska Polskiego 62, ob. DPS „Caritas”	pocz. XX	2112/85 z 9.07.1985
108.	Nysa	Reduta Kardynalska wraz z otoczeniem w obrębie działki nr 9/15, ul. Wyspiańskiego	1743 - 1746	236/2015 z 20.08.2015
109.	Nysa	wieża ciśnień		16/2002
110.	Nysa	wodociągowa wieża ciśnień „Bismarckturn”	pocz. XX w.	37/2005 z 16.03.2005
111.	Przełęk	kościół filialny pw. św. Mikołaja	pocz. XVII- XIX	1118/66 z 8.02.1966
112.	Radzikowice	kościół parafialny pw. św. Bartłomieja	XIV, XVII	927/64 z 2.06.1964
113.	Radzikowice	cmentarz parafialny z ogrodzeniem i 2 bramkami		271/90 z 3.09.1990
114.	Radzikowice	dom nr 5	1 poł. XIX	1703/66 z 27.09.1966
115.	Rusocin	kościół parafialny pw. św. Klemensa	1897	38/2005 z 21.04.2005
116.	Sękowice	kaplica, ob. kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP		168/2011 z 23.09.2011
117.	Sięstrzechowice	pałac	XVI/XVIII	177/55 z 5.10.1955
118.	Sięstrzechowice	park	XIX/XX	86/83 z 1.10.1983
119.	Wierzbięcice	kościół parafialny pw. św. Mikołaja	poł. XIII, XVI, XVIII	930/64 z 2.06.1964
120.	Wierzbięcice	cmentarz parafialny z murem	poł. XIX	269/90 z 3.09.1990
121.	Wierzbięcice	plebania z budynkiem gospodarczym (wozownia)	XVIII/XIX	1712/66 z 28.09.1966
122.	Złotogłowice	kościół parafialny pw. św. Katarzyny	XV-XVI, 1904	1126/66 z 8.02.1966
123.	Złotogłowice	cmentarz parafialny z bramą i ogrodzeniem	2 poł. XIX	273/90 z 6.10.1990
124.	Złotogłowice	zagroda nr 6 i 7 (2 domy, ogrodzenie z bramą)	poł. XIX	1876/66 z 3.02.1967
125.	Złotogłowice	dom nr 178	XIX/XX w.	202/2013 z 22.02.2013r

14.2. Wykaz zabytków nieruchomości ujętych w ewidencji zabytków

Lp.	Obiekt, obszar zabytkowy	Adres, lokalizacja	Uwagi, w tym rejestr zabytków OWKZ
1	ZAMEK (RUINA)	BIAŁA NYSKA, UL. NYSKA	736/64 z 16.03.1964
2	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. JANA EWANGELISTY	BIAŁA NYSKA, UL. NYSKA	
3	MUR PRZYKOŚCIELNY	BIAŁA NYSKA, UL. NYSKA	
4	PARK KRAJOBRAZOWY	BIAŁA NYSKA, WEJŚCIE DO PARKU OD UL. NYSKIEJ	70/83 z 1.08.1983
4.1	CMENTARZ PARAFIALNY	BIAŁA NYSKA	264/90 z 31.07.1990
5	KOŚCIÓŁ p.w. ŚW. JERZEGO	DOMASZKOWICE, USYTUOWANY NA WZNIESIENIU PONAD WSIĄ	397/58 z 1.07.1958
5.1	CMENTAŻ PARAFIALNY	DOMASZKOWICE	266/90 z 31.07.1990
6	OGRODZENIE KOŚCIOŁA p.w. ŚW. JERZEGO	DOMASZKOWICE, OGRODZENIE KOŚCIOŁA p.w. ŚW. JERZEGO	
7	KAPLICZKA	DOMASZKOWICE, PRZY DRODZE DO KOŚCIOŁA	
8	KAPLICZKA	DOMASZKOWICE, KOŁO DOMU NR 37	
9	KAPLICZKA	DOMASZKOWICE, KOŁO DOMU NR 30	
10	KAPLICA ŚW. ANNY W LESIE	DOMASZKOWICE, ZLOKALIZOWANA W LESIE 1 KM NA TRASIE OD WSI (NA WSCHÓD OD KOŚCIOŁA)	
11	SPICHLERZ – OFICyna MIESZKALNA	DOMASZKOWICE, NR 25	
12	DOM MIESZKALNY	DOMASZKOWICE, NR 30	
13	DOM MIESZKALNY	DOMASZKOWICE, NR 37	
14	REMIZA STRAŻACKA	DOMASZKOWICE	
15	BUDYNEK	DOMASZKOWICE, NR 47	
16	DOM	DOMASZKOWICE, NR 40	
17	DOM	DOMASZKOWICE, NR 41	

18	DOM	DOMASZKOWICE, NR 43	
19	DOM	DOMASZKOWICE, NR 50	
20	DOM	DOMASZKOWICE, NR 115	
21	DOM	DOMASZKOWICE, NR 117	
21.1	UKŁAD RURALISTYCZNY WSI	DOMASZKOWICE	
22	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. URBANA	GŁĘBINÓW	177/2011 z 17.11.2011
23	WILLA	GOŚWINOWICE, UL. KOLEJOWA 1	
23.1	DOM MIESZKALNO-GOSPODARCZY	GOŚWINOWICE, UL. NYSKA 14	
24	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. NYSKA 19	
25	KAPLICZKA	GOŚWINOWICE, UL. NYSKA 23	
26	BUDYNEK WARSZTATU KAMIENIARSKIEGO	GOŚWINOWICE, UL. NYSKA 28	
27	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. NYSKA 36	
28	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. NAWIEDZENIA N. P. MARII	GOŚWINOWICE, UL. NYSKA	
29	DOM	GOŚWINOWICE, UL. POLNA 1	
30	BROWAR /SŁODOWNIA/	GOŚWINOWICE, UL. POLNA 2	
31	WARSZTAT NA TERENIE SŁODOWNI	GOŚWINOWICE, UL. POLNA 2	
32	WIEŻA CIŚNIEŃ W DAWNYM BROWARZE	GOŚWINOWICE, UL. POLNA 2	
33	DAWNA KUŹNIA	GOŚWINOWICE, UL. POLNA 2	
34	STODOŁA	GOŚWINOWICE, UL. POLNA 3	
35	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. POLNA 4	
36	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. RADZIKOWICKA 1	
37	KOTŁOWNIA W DAWNYM ZESPOLE DWORSKIM	GOŚWINOWICE, UL. RADZIKOWICKA 1A	
38	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. RADZIKOWICKA 8	

39	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. RADZIKOWICKA 13, 15	
40	DAWNY BUDYNEK SALI TANECZNEJ	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 1	
41	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 2	
42	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 3	
43	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 5	
44	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 7	
45	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 9	
46	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 11	
47	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 17	
48	DOM MIESZKALNY	GOŚWINOWICE, UL. SZKOLNA 28	
49	ALEJA GŁÓWNA (KASZTANOWCOWA) NA CMENTARZU PARAFIALNYM	GOŚWINOWICE, CMENTARZ	270/90 z 13.09.1990
50	KAPLICA NA CMENTARZU	GOŚWINOWICE, CMENTARZ	
51	KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. ŚW. JERZEGO	HAJDUKI NYSKIE	919/64 z 30.05.1964
52	DOM	HANUSZÓW, HANUSZÓW 6	
53	KAPLICA – DZWONNICA	HANUSZÓW, CENTRUM WSI	
53.1	KOŚCIÓŁ FILIALNY PW. ŚW. HELENY	IŁAWA	
54	DOM	JĘDRZYCHÓW, UL.CHEŁMOŃSKIEGO 38	
55	BUDYNEK SZKOŁY	JĘDRZYCHÓW, UL. WIŚNIOWA 1	W DAWNEJ GEZ 2
56	DOM	JĘDRZYCHÓW, UL. POLNA 40	W DAWNEJ GEZ 38
57	DOM	JĘDRZYCHÓW, UL. POLNA 2	
58	DOM	JĘDRZYCHÓW, UL. POLNA 8	
59	DOM	JĘDRZYCHÓW, UL. WIEJSKA 29	
60	DOM (+OBORA)	JĘDRZYCHÓW, UL. WIEJSKA 45	
61	DOM	JĘDRZYCHÓW, UL. WIEJSKA 7	

62	DOM	JĘDRZYCHÓW, UL. POLNA 20	
63	DOM	JĘDRZYCHÓW, UL. POLNA 30	
64	KOŚCIÓŁ FILIALNY PW. MATKI BOSKIEJ WIERNEJ I ŚW. ROCHA	JĘDRZYCHÓW, CENTRUM WSI	
64.1	UKŁAD RURALISTYCZNY WSI	JĘDRZYCHÓW	
65	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. WNIEBOWZIĘCIA N.P. MARIII WRAZ Z OTOCZENIEM, OGRODZENIEM	KĘPNICA	25/50 z 20.02.1950
66	DOM MIESZKALNY	KĘPNICA 24	
67	DOM ZGROMADZENIA SIÓSTR ŚW. ELŻBIETY	KĘPNICA 25	2269/91 z 17.05.1991
68	KAPLICZKA	KĘPNICA, PRZY DOMU NR 43	
69	KAPLICA P.W. ŚW. KONRADA	KONRADOWA	
70	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. MIKOŁAJA WRAZ Z OTOCZENIEM I OGRODZENIEM	KOPERNIKI, CENTRUM WSI	159/2011 z 7.06.2011
70.1	CMENTARZ PARAFIALNY (KAPLICA, NAGROBKI)	KOPERNIKI	265/90 z 31.07.1990
71	KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. WNIEBOWZIĘCIA N.P. MARIII	KUBICE	1112/66 z 5.02.1966
72	KAPLICZKA	KUBICE, PRZY DOMU NR 7	
73	DOM MIESZKALNY	KUBICE 54	
73A	STACJA KOLEJOWA	KUBICE	
73.2	DROGOWY PRZEPUST KAMIENNY	KUBICE	
74	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. KATARZYNY	LIPOWA	24/50 z 20.02.1950
75	PLEBANIA PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM	LIPOWA, PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM	
75.1	CMENTARZ PARAFIALNY	LIPOWA	267/90 z 7.08.1990
76	DOM D. DWOREK	LIPOWA 40	1022/65 z 20.05.1965
77	KAPLICZKA	LIPOWA, PRZY DOMU NR 41	
78	KAPLICZKA	LIPOWA, PRZY DOMU NR 43	
79	KAPLICZKA	LIPOWA, PRZY DOMU NR 47	

80	KAPLICZKA	LIPOWA, NA WZGÓRZU ZA KOŚCIOŁEM	
81	KAPLICA – DZWONNICA	MORÓW, CENTRUM WSI	
82	KAMIENICA	MORÓW, OBOK KAPLICY-DZWONNICY	
83	DAWNY DWÓR, OB. SPICHLERZ	MORÓW, CENTRUM WSI, W OBRĘBIE MAJĄTKU ROLNEGO	2008/74 z 2.09.1974
84	KOŚCIÓŁ P.W. PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĘTEGO	NIWNICA	1113/66 z 5.02.1966
85	DZWONNICA PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM	NIWNICA, PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM	
86	PLEBANIA PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM	NIWNICA, PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM	
87	SZTUCZNA GROTA PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM	NIWNICA, PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM	
88	DOM Z ZABUDOWANIAM I GOSPODARCZYMI	NIWNICA 7	
89	DOM MIESZKALNY	NIWNICA 15	1696/66 z 27.09.1966
90	KAPLICZKA	NIWNICA, PRZY DOMU NR 15	
91	DOM MIESZKALNY	NIWNICA 18	
92	SPICHLERZ I BRAMA W ZAGRODZIE	NIWNICA, PRZY DOMU NR 21	
93	KAPLICZKA	NIWNICA, PRZY DOMU NR 22	
94	DAWNY DWÓR SOŁTYSI	NIWNICA 23	737/64 z 16.03.1964
95	OFICyna PRZY DWORZE SOŁTYSIA	PRZY DOMU NR 23	
96	KAPLICZKA	NIWNICA, PRZY DOMU NR 32	
97	KAPLICZKA	NIWNICA, PRZY DOMU NR 35	
98	DOM MIESZKALNY	NIWNICA 35	
99	DOM MIESZKALNY	NIWNICA 37	
100	DOM MIESZKALNY	NIWNICA 92	
101	SPICHLERZ I OBORA W ZAGRODZIE	NIWNICA, PRZY DOMU NR 92	
102	DOM MIESZKALNY	NIWNICA 94	

103	DOM MIESZKALNY	NIWNICA 95	
104	BUDYNEK SALI TANECZNEJ, OBECNIE NIEUŻYTKOWANY	NIWNICA, PRZY DOMU NR 112	
105	KAPLICZKA	NIWNICA, PRZY DOMU NR 114	
105.1	MOGIŁA ZBIOROWA OFIAR HITLEROWSKICH NA CMENTARZU RZYMSKO-KATOLICKIM	NIWNICA	276/90 z 2.10.1990
106	BUDYNKI BLIŹNIACZE	NYSA, UL.22 STYCZNIA 5-6-7-8	
106.1	DOMY MIESZKALNE	NYSA, UL. 22 STYCZNIA 9-10-11-12-13	
106.2	DOM	NYSA, UL. 22 STYCZNIA 5	
106.3	DOM	NYSA, UL. 22 STYCZNIA 8	
107	MŁYN, OBECNIE NIEUŻYTKOWANY	NYSA, UL. 3 MAJA 34	
108	BUDYNEK MIESZKALNY W ZESPOLE DAWNEGO MŁYNA, OBECNIE NIEUŻYTKOWANY	NYSA, UL. 3 MAJA 34	
109	STAJNIA W ZESPOLE MŁYNA, OBECNIE DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. 3 MAJA 34	
110	STODOŁA W ZESPOLE MŁYNA	NYSA, UL. 3 MAJA 34	
111	DOM MIESZKALNY	NYSA, ul. ARMII KRAJOWEJ 1	
111.1	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	NYSA, UL. ARMII KRAJOWEJ 5	
111.2	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	NYSA, UL. ARMII KRAJOWEJ 10	
112	KOMENDA REJONOWA POLICJI	NYSA, ul. ARMII KRAJOWEJ 11	
113	KOMENDA REJONOWA POLICJI	NYSA, ul. ARMII KRAJOWEJ 13	
114	DOM MIESZKALNY	NYSA, ul. ARMII KRAJOWEJ 15	
114.1	DOM – kamienica czynszowa	NYSA, ul. ARMII KRAJOWEJ 17	
115	DOM, KASYNO POLICYJNE, OBECNIE BUDYNEK PWSZ	NYSA, ul. ARMII KRAJOWEJ 19	2169/87 z 23.06.1987
116	DOM, OBECNIE BUDYNEK PWSZ	NYSA, ul. ARMII KRAJOWEJ 21	2170/87 z 23.06.1987
117	ELEKTROWNIA WODNA	NYSA, UL. ARMII KRAJOWEJ 27	
117.1	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	NYSA, UL. ARMII KRAJOWEJ 28	

118	TZW. ROTUNDA PARKOWA, OBECNIE SKLEP MOTORYZACYJNY	NYSA, UL. A. ASNYKA	
119	DOM, OBECNIE LOKAL USŁUGOWY	NYSA, UL. BALIGRODZKA 2	
120	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BALIGRODZKA 40	
121	DOM MIESZKALNY	NYSA, ul. BATALIONÓW CHŁOPSKICH 1	
122	DOM MIESZKALNY	NYSA, ul. BATALIONÓW CHŁOPSKICH 2	
123	BUDYNEK ADMINISTRACYJNY RZEŻNI, OBECNIE NIEUŻYTKOWANY	NYSA, UL. GEN. JÓZEFA BEMA 1	
124	HALA PRODUKCYJNA W ZESPOLE RZEŻNI, OBECNIE NIEUŻYTKOWANY	NYSA, UL. GEN. JÓZEFA BEMA 1	
125	KOTŁOWNIA W ZESPOLE RZEŻNI, OBECNIE NIEUŻYTKOWANY	NYSA, UL. GEN. JÓZEFA BEMA 1	
125.1	ZESPÓŁ RZEŻNI – BUDYNEK ADMINISTRACYJNY	NYSA, UL. GEN. JÓZEFA BEMA 1	
125.2	ZESPÓŁ RZEŻNI – HALA PRODUKCYJNA	NYSA, UL. GEN. JÓZEFA BEMA 1	
125.3	PLANTY MIEJSKIE	NYSA, UL. BEMA/DRZYMAŁY	300/95 Z 10.07.1995
126	PAŁAC BISKUPI, OBECNIE MUZEUM	NYSA, ul. BISKUPA JAROSŁAWA 11	468/58 z 10.08.1958
127	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 1/3	
128	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 2	
129	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 4	
130	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 5	
130.1	DOM	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 6	
131	SZKOŁA PODSTAWOWA NR 1	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 7	
131.1	DOM	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 8	
132	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 10/12	
133.1	DOM	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 14	
133	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 13	
134	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 15	
135	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 16	

136	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 17	
137	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 18	
138	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 19	
139	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 21	
140	SZPITAL MIEJSKI	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 23	
141	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 25	
142	URZĄD STANU CYWILNEGO	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 27	
143	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 29	
144	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 30	
145	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 31	
146	DOM MIESZKALNY PROKURATURA REJONOWA	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 32	
146.1	DOM	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 34	
147	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 46	
148	DOM MIESZKALNY, OBECNIE PRZEDSZKOLE NR 1	NYSA, UL. BOHATERÓW WARSZAWY 48	
149	WIEŻA ZIĘBICKA	NYSA, ul. BOLESŁAWA KRZYWOUSTEGO	171/55 z 12.09.1955
150	GMACH POCZTY	NYSA, ul. BOLESŁAWA KRZYWOUSTEGO 26	
151	DOM MIESZKALNY, OBECNIE GMACH URZĘDU SKARBOWEGO	NYSA, ul. BOLESŁAWA KRZYWOUSTEGO 23	
152	DOM MIESZKALNY	NYSA, ul. BOLESŁAWA KRZYWOUSTEGO 25	
153	DOM MIESZKALNY	NYSA, ul. BOLESŁAWA KRZYWOUSTEGO 27	
154	DOM MIESZKALNY	NYSA, ul. BOLESŁAWA KRZYWOUSTEGO 28	
155	DOM MIESZKALNY	NYSA, ul. BOLESŁAWA KRZYWOUSTEGO 29	
156	DAWNA WARTOWNIA, OBECNIE CENTRUM KRAB	NYSA, UL. BOLESŁAWA ŚMIĄŁEGO 10	
157	OBWAROWANIA KOLEJOWE, OBECNIE NIEUŻYTKOWANY	NYSA, UL. BOLESŁAWA ŚMIĄŁEGO	

158	ZESPÓŁ D. KONWENTU BOŻOGROB-CÓW, KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. PIOTRA I PAWŁA	NYSA, ul. BRACKA	922/64 z 30.05.1964
159	KAMIENICA	NYSA, ul. BRACKA 2	1356/66 z 25.04.1966
160	KAMIENICA	NYSA, ul. BRACKA 4	1357/66 z 25.04.1966
161	KAMIENICA	NYSA, ul. BRACKA 6	1358/66 z 25.04.1966
162	KAMIENICA	NYSA, ul. BRACKA 8	1359/66 z 25.04.1966
163	KAMIENICA	NYSA, ul. BRACKA 10	1360/66 z 25.04.1966
164	KAMIENICA	NYSA, ul. BRACKA 12	1361/66 z 26.04.1966
165	KAMIENICA	NYSA, ul. BRACKA 14	1362/66 z 26.04.1966
166	KAMIENICA	NYSA, ul. BRACKA 16	1363/66 z 26.04.1966
167	KAMIENICA	NYSA, ul. BRACKA 18	
167.1	BIUROWIEC ZAKŁADU SIECI ELEK-TRYCZNYCH	NYSA, UL. BRAMY GRODKOW-SKIEJ 2	
168	OGRODZENIE Z BRAMĄ PRZY KLASZ-TORZE POKAPUCYŃSKIM	NYSA, UL. BRAMY GRODKOW-SKIEJ 5	
169	KOŚCIÓŁ OO. KAPUCYNÓW P.W. ŚW. FRANCISZKA Z ASYŻU, OBECNIE PARAFIALNY	NYSA, UL. BRAMY GRODKOW-SKIEJ 5	22/50 z 2.05.1950
170	KLASZTOR OO. KAPUCYNÓW	NYSA, UL. BRAMY GRODKOW-SKIEJ 5	22/50 z 2.05.1950
171	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. BRODZIŃSKIEGO 8,10	
172	KOŚCIÓŁ FILIALNY p.w. ZWIASTO-WANIA NMP	NYSA, UL.CELNA	1925/67 z 31.10.1967
173	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL.CELNA 2	1353/66 z 25.04.1966
174	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL.CELNA 4	1354/66 z 25.04.1966
175	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. CELNA 6	1355/66 z 25.04.1966
176	MURY MIEJSKIE	NYSA, UL. CHODOWIECKIEGO	969/65 z 28.01.1965
177	FRAGMENT KURTYNY BASTIONU ŚW. JAKUBA /NR2/	NYSA, UL. CHODOWIECKIEGO	
178	DAWNY MAGAZYN KOSZAROWY	NYSA, UL. CHODOWIECKIEGO 1	
179	KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. BARBARY, OBEC-NIE EWANGELICKI	NYSA, UL.CHODOWIECKIEGO 2	937/64 z 3.06.1964
180	SALA SPORTOWA	NYSA, ul. CHOPINA 4	

181	BUDYNEK KOMENDY STRAŻY PO- ŻARNEJ	NYSA, ul. CHOPINA 5	
182	KAMIENICA MIESZKALNA	NYSA, ul. CHOPINA 10	
183	KAMIENICA MIESZKALNA	NYSA, ul. CHOPINA 11	
184	KAMIENICA MIESZKALNA	NYSA, ul. CHOPINA 12	
185	KAMIENICA MIESZKALNA	NYSA, ul. CHOPINA 13	
185.1	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA MIESZCZAŃSKA)	NYSA, UL. SZOPENA 14 (CHO- PINA)	
186	KAMIENICA MIESZKALNA	NYSA, ul. CHOPINA 15	
187	KAMIENICA MIESZKALNA	NYSA, ul. CHOPINA 16	2386/98 z 30.12.1998
188	KAMIENICA MIESZKALNA	NYSA, ul. CHOPINA 17	2387/98 z 30.12.1998
189	KAMIENICA MIESZKALNA	NYSA, ul. CHOPINA 18	2388/98 z 30.12.1998
190	KAMIENICA MIESZKALNA	NYSA, ul. CHOPINA 19	2395/99 z 23.12.1999
191	KAMIENICA MIESZKALNA	NYSA, ul. CHOPINA 20	2396/99 z 23.12.1999
192	LICEUM ŚW. JADWIGI, OBECNIE ZE- SPÓŁ SZKÓŁ BUDOWLANYCH	NYSA, ul. CHOPINA 23-24	
193	KAMIENICA Z LOKALAMI MIESZKAL- NYMI	NYSA, ul. DĄBROWSKIEGO 2	
194	KAMIENICA Z LOKALAMI MIESZKAL- NYMI	NYSA, ul. DĄBROWSKIEGO 4	
195	KAMIENICA Z LOKALAMI MIESZKAL- NYMI	NYSA, ul. DĄBROWSKIEGO 6	
196	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. JANA DŁUGOSZA 7	
196.1	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	NYSA, UL. DRZYMAŁY 18	
197	KAMIENICA Z LOKALAMI MIESZKAL- NYMI	NYSA, DOM MIESZKALNY	
198	DOM, OBECNIE PUSTOSTAN, DAW- NIEJ ADMINISTRACJA WOJSKOWA	NYSA, UL. J. V. EICHENDORFFA 10	
198.1	TWIERDZA NYSA – FORT BOMBAR- DIERA	NYSA, UL. EICHENDORFA	
198.2	TWIERDZA NYSA – SCHRON PRO- CHOWNIA FORTU BOMBARDIER	NYSA, UL. EICHENDORFA	
199	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL.E.GIERCZAK 1	
199.1	SZKOŁA	NYSA, UL. E. GIERCZAK 2	
200	DOM MIESZKALN	NYSA, UL. E.GIERCZAK 3	

201	FRAGMENT MURÓW OBRONNYCH	NYSA, ul. EMILII GIERCZAK	969/65 z 28.01.1995
201.1	PLANTY MIEJSKIE	NYSA, UL. EMILII GIERCZAK	300/95 z 10.07.1995
202	WILLA	NYSA, UL. FAŁATA 2	
202.1	DOM	NYSA, UL. FAŁATA 4	
202.2	DOM	NYSA, UL. FAŁATA 8	
202.3	DOM	NYSA, UL. FAŁATA 10	
203	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL.GRODKOWSKA 1	
204	DOM	NYSA, UL.GRODKOWSKA 15	
205	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. GRODKOWSKA 17	
206	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. GRODZKA 1	
207	KAMIENICA MIIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. GRODZKA 3/5	734/64 z 16.03.1964 735/64 z 16.03.1964
208	KAMIENICA MIIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. GRODZKA 7	
209	BUDYNEK DWORU BISKUPIEGO	NYSA, UL. GRODZKA 2	
210	DOM KOMENDANTA	NYSA, UL. GRODZKA 2	
211	KOMENDANTURA, OGNISKO PLASTYCZNE, REKTORAT PWSZ	NYSA, UL. GRODZKA 19	474/58 z 15.10.1958
212	FRAGMENTY MURÓW OBRONNYCH	NYSA, UL. GRODZKA	969/65 z 28.01.1995
213	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL.KACZKOWSKIEGO 12	
214	STODOŁA OBECNIE NIEUŻYTKOWANA	NYSA, UL.KACZKOWSKIEGO 16	
215	STODOŁA OBECNIE NIEUŻYTKOWANA	NYSA, UL.KACZKOWSKIEGO 18	
216	~~STODOŁA OBECNIE NIEUŻYTKOWANA~~ Zarządzenie Burmistrza Nysy 537/2015 z 22.12.2015 r.	~~NYSA, UL.KACZKOWSKIEGO 22~~	
217	KAMIENICA	NYSA, UL.KADŁUBKA 1	
217.1	TWIERDZA NYSA – OBWAŁOWANIA WYSOKIE	NYSA, UL. KARUGI	

217.2	TWIERDZA NYSA – BLOKHAUZY PLACÓW BRONI W OBWAŁOWANIACH WYSOKICH	NYSA, UL. KARUGI	
217.3	TWIERDZA NYSA – WSCHODNIA BRAMA WOJENNA OBWAŁOWAŃ WYSOKICH	NYSA, UL. KARUGI	
217.4	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. KASPROWICZA 1	
217.5	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. KASPROWICZA 3	
217.6	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. KASPROWICZA 5	
218	KANONIA	NYSA, UL. KĄDZIOŁKI 9	
219	BUDYNEK	NYSA, UL. KILIŃSKIEGO 1	2273/91 z 11.06.1991 (w decyzji numer – 1a)
220	KAMIENICA SECESYJNA	NYSA, UL. KOLEJOWA	
~~221~~	~~ŁOKOMOTYWOWNIA – HALA I~~ Zarządzenie Burmistrza Nysy 489/2015 z 16.11.2015 r.	~~NYSA, UL. KOLEJOWA~~	
~~222~~	~~ŁOKOMOTYWOWNIA – HALA II~~ Zarządzenie Burmistrza Nysy 489/2015 z 16.11.2015 r.	~~NYSA, UL. KOLEJOWA~~	
~~223~~	~~ŁOKOMOTYWOWNIA – HALA III~~ Zarządzenie Burmistrza Nysy 489/2015 z 16.11.2015 r.	~~NYSA, UL. KOLEJOWA~~	
223.1	BUDYNEK URZĘDU KOLEJI	NYSA, UL. KOLEJOWA 2	
223.2	BUDYNEK ADMINISTRACYJNY – URZĄD MIEJSKI	NYSA, UL. KOLEJOWA 15	
223.3	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. KONOPNICKIEJ 1	
223.4	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. KONOPNICKIEJ 2	
223.5	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. KONOPNICKIEJ 3	
223.6	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. KONOPNICKIEJ 4	
223.7	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. KONOPNICKIEJ 12	
224	DAWNY DOM SIÓSTR DE NOTER DAME	NYSA, UL. KOŚCIUSZKI	
225	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. KOŚCIUSZKI 13	
226	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. KOŚCIUSZKI 14	
227	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. KOŚCIUSZKI 16	

228	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. KOŚCIUSZKI 17	
229	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. KOŚCIUSZKI 20	
230	FORT PRUSY	NYSA, UL. KOŚCIUSZKI	90/2009 z 25.06.2009
230.1	KOSZARY OB. GIMNAZJUM NR 3	NYSA, UL. KOŚCIUSZKI 10	
230.2	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	NYSA, UL. KOŚCIUSZKI 13	
230.3	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	NYSA, UL. KOŚCIUSZKI 14	
230.4	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	NYSA, UL. KOŚCIUSZKI 16	
230.5	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. KOŚCIUSZKI 17	
230.6	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	NYSA, UL. KOŚCIUSZKI 20	
231	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. KRAKOWSKA 1	
232	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. KRAKOWSKA 3	
233	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. KRAMARSKA 22	1188/66 z 10.03.1966
234	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. KRAMARSKA 24	1189/66 z 10.03.1966
234.1	CMENTARZ GARNIZONOWY	NYSA, UL. KRASICKIEGO	
235	PAŁAC OBECNIE LOKALE MIESZKALNE	NYSA, UL. KRASIŃSKIEGO 14	
236	OFICyna BIUROWA W ZESPOLE DWORSKIM OBECNIE	NYSA, UL. KRASIŃSKIEGO 14	
237	OFICyna MIESZKALNA W ZESPOLE DWORSKIM	NYSA, UL. KRASIŃSKIEGO 14	
238	PARK W ZESPOLE DWORSKIM	NYSA, UL. KRASIŃSKIEGO 14	
239	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. KRAWIECKA 7	
239.1	KAMIENICA	NYSA, UL. KRZYWOUSTEGO 18	
239.2	KAMIENICA	NYSA, UL. KRZYWOUSTEGO 20	
239.3	KAMIENICA	NYSA, UL. KRZYWOUSTEGO 22	
240	KLASZTOR FELICJANEK DAWNIEJ DOM SIEROT	NYSA, UL. KUPIECKA 3	1208/66 z 15.03.1966

241	BYŁY BUDYNEK Z WODOMIERZAMI	NYSA, UL. LELEWELA 7	
242	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. LIGONIA 2	
243	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. LIGONIA 3	
244	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. LIGONIA 4	
245	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. LIGONIA 7	
245.1	DOM	NYSA, UL. LIGONIA 8	
245.2	DOM	NYSA, UL. LIGONIA 9	
245.3	DOM	NYSA, UL. LIGONIA 10	
246	ZESPÓŁ D. DWORU BISKUPIEGO BASZTA WSCHODNIA	NYSA, UL. J.LOMPY	429/58 z 15.10.1958
247	ZESPÓŁ D. DWORU BISKUPIEGO OFI- CYNNA W ZESPOLE DWORU BISKU- PIEGO OBECNIE MAGAZYN	NYSA, UL. J.LOMPY	429/58 z 15.10.1958
248	POZOSTAŁOŚCI BASTEI PRZY BASZCIE PŁD	NYSA, UL. J.LOMPY	659/60 z 19.02.1960 R
249	WIEŻA ZEGAROWA – BASZTA POŁU- DNIOWA	NYSA, UL. J.LOMPY	659/60 z 19.02.1960
250	ZESPÓŁ D. DWORU BISKUPIEGO DOM – OBECNIE BIUROWIEC	NYSA, UL. J.LOMPY	429/58 z 15.10.1958
250.1	ZESPÓŁ D. DWORU BISKUPIEGO MŁYN	NYSA, UL. J. LOMPY 3	429/58 z 15.10.1958
251	DOM- SZKOŁA PODSTAWOWA	NYSA, UL. ŁĄKOWA 2	
252	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŁUKASIŃSKIEGO 2-4-6	
253	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARCINKOWSKIEGO 1	2271/91 z 23.05.1991
254	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARCINKOWSKIEGO 3	
255	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARCINKOWSKIEGO 5	
256	DOM METALOWCA	NYSA, UL. MARCINKOWSKIEGO 6	
257	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARCINKOWSKIEGO 7	
257.1	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARCINKOWSKIEGO 10-14	
257.2	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARCINKOWSKIEGO 16-22	
258	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MARIACKA 1A ,1B ,1C	

259	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARIACKA 2	
260	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARIACKA 4	
261	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MARIACKA 5,7	
262	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARIACKA 6,8	
263	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MARIACKA 9	
264	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MARIACKA 11	
265	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARIACKA 12	
266	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MARIACKA 13,15,17	
267	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARIACKA 14	
268	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARIACKA 16	
269	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARIACKA 18	
270	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MARIACKA 19,21	
271	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARIACKA 20	
272	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARIACKA 22	
273	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARIACKA 24	
274	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MARIACKA 25,27,29,31	
275	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MARIACKA 26,28,30,32	
276	DOM Z PAWILONEM HANDLOWYM TZW.„ OKRĄGLAK”	NYSA, UL. MARIACKA 33	
277	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MARIACKA 35,37,39	
277.1	BUDYNEK ADMINISTRACYJNY	NYSA, UL. MAZOWIECKA 1	
277.2	BUDYNEK ADMINISTRACYJNO WARSZTATOWY w zespole dworca kolejowego	NYSA, UL. MAZOWIECKA	
277.3	MOST KOLEJOWY NAD NYŚĄ KŁODZKĄ	NYSA, UL. MAZOWIECKA/WOJSKA POLSKIEGO	
277.4	DOM	NYSA, UL.MICKIEWICZA 2	
277.5	DOM	NYSA, UL.MICKIEWICZA 5	

277.5.1	DOM	NYSA, UL.MICKIEWICZA 4	
277.6	DOM	NYSA, UL.MICKIEWICZA 6	
277.7	DOM	NYSA, UL.MICKIEWICZA 9	
277.8	DOM	NYSA, UL.MICKIEWICZA 10	
277.9	DOM	NYSA, UL.MICKIEWICZA 11	
277.9.1	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL.MICKIEWICZA 12	
277.9.2	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL.MICKIEWICZA 15	
277.9.3	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL.MICKIEWICZA 17	
277.10	DOM	NYSA, UL.MICKIEWICZA 19	
277.11	DOM	NYSA, UL.MICKIEWICZA 20	
277.12	DOM	NYSA, UL.MICKIEWICZA 37	
277.13	DOM	NYSA, UL.MICKIEWICZA 39	
278	DOM GRABARZA OBECNIE DOM MIESZKALNY	NYSA, UL.MIECZYŚŁAWA I 2	
279	KOŚCIÓŁ PW. ŚW. KRZYŻA TZW. JE-ROZOLIMSKI	NYSA, UL.MIECZYŚŁAWA 1	569/59 z 31.10.1967
280	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MONIUSZKI 2	
281	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MONIUSZKI 3	
282	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MONIUSZKI 4	
283	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MONIUSZKI 5	
284	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MONIUSZKI 6	
285	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MONIUSZKI 7	
286	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MONIUSZKI 8	
287	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MONIUSZKI 9	
288	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. MONIUSZKI 10	
288.1	DOM	NYSA, UL. MONIUSZKI 11/UL. OR-KANA	

289	BUDYNKI PRODUKCYJNE MŁYNA	NYSA, UL. MOSTOWA 1	
290	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. NOWOWIEJSKA 51	
291	WIEŻA WODNA , W POBLIŻU FORTU PRUSY	NYSA, UL. OBROŃCÓW TOBRUKU	37/2005 z 16.03.2005
292	KASYNO OFICERSKIE , OBECNIE DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. OBROŃCÓW TOBRUKU 26	
293	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. OGRODOWA 2	
294	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. OGRODOWA 3	
294.1	TWIERDZA NYSA – FORT II	NYSA, UL. ORLĄT LWOWSKICH	6/2001 z 27.12.2001
294.2	TWIERDZA NYSA – SCHRON REMIZOWY TYP 1 FORTU II	NYSA, UL. ORLĄT LWOWSKICH	
294.3	TWIERDZA NYSA – SCHRON REMIZOWY TYP 2 FORTU II	NYSA, UL. ORLĄT LWOWSKICH	
294.4	TWIERDZA NYSA – FORT I	NYSA, UL. ORLĄT LWOWSKICH	
295	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. OŚWIĘCIMSKA 3	
295.1	TWIERDZA NYSA – REDUTA KRÓLICZA (KUTNOWSKA)	NYSA, UL. OMUCHOWSKA/BUKSZPANOWA	
296	FORT BLOKHAUS	NYSA, TEREN PARKU MIEJSKIEGO	30/2004 z 25.08.2004
297	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. PARKOWA 4	
298	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. PARKOWA 3	
299	WILLA	NYSA, UL .PARTYZANTÓW 1/3	
300	WILLA	NYSA, UL .PARTYZANTÓW 2	
301	WILLA	NYSA, UL. PARTYZANTÓW 4	
302	WILLA	NYSA, UL. PARTYZANTÓW 5 A	
303	WILLA	NYSA, UL. PARTYZANTÓW 6	
304	WILLA	NYSA , UL. PARTYZANTÓW 8	
305	WILLA	NYSA, UL. PARTYZANTÓW 10	
306	WILLA	NYSA, UL. PARTYZANTÓW 12	
307	DOM	NYSA, UL. JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO 27	

308	DOM	NYSA, UL. JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO 32	
309	DOM	NYSA, UL. JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO 37	
310	DOM	NYSA, UL. JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO 38	
311	DOM	NYSA, UL. JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO 41	
312	DOM	NYSA, UL. JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO 44	
313	DOM	NYSA, UL. JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO 46	
314	DOM	NYSA, UL. JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO 47	
315	DOM	NYSA, UL. JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO 48	
316	DOM	NYSA, UL. JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO 50	
317	DOM	NYSA, UL. JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO 51	
318	DOM	NYSA, UL. JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO 51 (OFICYNA)	
318.1	BUDYNEK PRODUKCYJNY	NYSA, UL. PIŁSUDSKIEGO 55	
318.2	BUDYNEK PRODUKCYJNY	NYSA, UL. PIŁSUDSKIEGO 55	
319	DOM	NYSA, UL. PIONIERÓW 1	
320	DOM	NYSA, UL. PIONIERÓW 3	
321	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. PIASTOWSKA 2	
322	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. PIASTOWSKA 4	
323	BASTION ŚW JADWIGI	NYSA, UL. PIASTOWSKA	31/2004 z 16.09.2004
324	DOM MIESZKALNY	NYSA , UL. PIASTOWSKA 31	
324.1	BUDYNEK – DAWNIEJ BANK	NYSA, UL. PIASTOWSKA 33	
325	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. PIASTOWSKA 41	
326	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. PIASTOWSKA 43	
327	DAWNY SZPITAL GARNIZONOWY	NYSA, PLAC J. V. EICHENDORFFA 1	
328	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P. W. ŚW. JA- KUBA	NYSA	172/55 z 28.09.1955, 113/48 z 21.12.1948

329	DZWONNICA KOŚCIOŁA P. W. ŚW JA-KUBA	NYSA	173/55 z 28.09.1955
330	KAPLICA ZMARŁYCH	NYSA	Baptysterium przy kościele św. Jakuba
331	DAWNY DOM DZWONNIKA	NYSA, PL. KATEDRALNY 7	
332.0	TEREN ZIELENI PARKOWEJ	NYSA, PLAC PADEREWSKIEGO	
332	INTERNAT GIMNAZJUM „CAROLINUM”	NYSA, PLAC KOŚCIELNY 6	
332.1	SZPITAL WOJSKOWY ob. Zespół Szkół Ekonomicznych	NYSA, PLAC SIKORSKIEGO 1	
333	DOM	NYSA, UL.PL. STAROMIEJSKI 1-2	
333.1	DOM	NYSA, UL. PL. STAROMIEJSKI 2	
334	DOM	NYSA, UL.PL. STAROMIEJSKI 3	
335	DOM	NYSA, UL.PL. STAROMIEJSKI 4-5	
336	DOM	NYSA, UL.PL. STAROMIEJSKI 6	
336.1	DOM	NYSA, UL. PL. STAROMIEJSKI 7	
336.2	DOM	NYSA, UL. PL. STAROMIEJSKI 8	
336.3	DOM	NYSA, UL. PL. STAROMIEJSKI 9	
336.4	DOM	NYSA, UL. PONIATOWSKIEGO 1	
337	DOM	NYSA, UL. PONIATOWSKIEGO 3	
337.1	BUDYNEK MAGAZYNOWY	NYSA, UL. PONIATOWSKIEGO 5A	
338	DOM	NYSA, UL. PONIATOWSKIEGO 9	
338.1	WAROWNIA, OBECNIE SKLEP	NYSA, UL. PONIATOWSKIEGO 11	
339	HALA	NYSA, UL. PONIATOWSKIEGO 13	
340	PARK MIEJSKI	NYSA, UL. POWSTAŃCÓW	298/95 z 3.01.1995
340.1	TWIERDZA NYSA – SCHRON TYPU 1 FORTU WODNEGO (BLOKHAUS)	NYSA, UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH	30/2004 z 25.08.2004
340.2	TWIERDZA NYSA – SCHRON TYPU 2 FORTU WODNEGO (BLOKHAUS)	NYSA, UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH	
340.3	DOM	NYSA, UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 31	
340.4	DOM	NYSA, UL. POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH 37	

341	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. POZNAŃSKA 6	
342	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. POZNAŃSKA 5	
343	KAMIENICA	NYSA, UL. PRUDNICKA 1	
344	KAMIENICA	NYSA, UL. PRUDNICKA 10	
345	KAMIENICA	NYSA, UL. PRUDNICKA 3	
346	KAMIENICA	NYSA, UL. PRUDNICKA 5	
347	KAMIENICA	NYSA, UL. PRUDNICKA 8	
347.1	DOM	NYSA, UL. PRUDNICKA 9	
347.2	DOM	NYSA, UL. PRUDNICKA 11	
347.3	DOM	NYSA, UL. PRUDNICKA 13	
347.4	DOM	NYSA, UL. PRUDNICKA 14	
347.5	DOM	NYSA, UL. PRUDNICKA 15	
347.6	PAWILON	NYSA, UL. PRUDNICKA 19	
347.7	DOM	NYSA, UL. PRUDNICKA 20	
347.8	DOM	NYSA, UL. PRUDNICKA 22	
347.9	DOM	NYSA, UL. PRUDNICKA 24	
348	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. PRUSA 3	
348.1	ŻURAW WODNY W ZESPOLE DWORCA KOLEJOWEGO	NYSA, UL. RACŁAWICKA	
348.2	WIEŻA CIŚNIEŃ W ZESPOLE DWORCA KOLEJOWEGO	NYSA, UL. RACŁAWICKA	
348.3	WIATY PERONOWE W ZESPOLE DWORCA KOLEJOWEGO	NYSA, UL. RACŁAWICKA	
348.4	~~BUDYNEK WAGI WOZOWEJ W ZESPOLE DWORCA KOLEJOWEGO~~ Zarządzenie Burmistrza Nysy 898/2021 z 19.01.2021	~~NYSA, UL. RACŁAWICKA~~	
348.5	NASTAWNIA W ZESPOLE DWORCA KOLEJOWEGO	NYSA, UL. RACŁAWICKA	
348.6	MAGAZYN W ZESPOLE DWORCA KOLEJOWEGO	NYSA, UL. RACŁAWICKA 3	

349	DOM	NYSA, UL. PUŁASKIEGO 13	
350	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. MATKI BOSKIEJ BOLESNEJ	NYSA, UL. RODZIEWICZÓWNY	82/2009 z 16.02.2009
350.1	KOŚCIÓŁ I KLASZTOR OO. WERBI-STÓW	NYSA, UL. RODZIEWICZÓWNY 1	82/2009 z 16.02.2009
351	FORTYFIKACJE GÓRNE. OBWAŁOWANIA RADOSZYŃSKIE	NYSA, UL. W OBRĘBIE DZIELNICY RADOSZYN	
352	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, RYNEK 22	1348/66 z 25.04.1966
353	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, RYNEK 23	1349/66 z 25.04.1966
354	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, RYNEK 24	1350/66 z 25.04.1966
355	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, RYNEK 25	1351/66 z 25.04.1966 609/59 z 23.10.1959
356	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, RYNEK 26	1352/66 z 25.04.1966
357	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, RYNEK 38	1094/65 z 6.08.1965
358	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, RYNEK 39	1095/65 z 6.08.1965
359	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, RYNEK 37	1187/66 z 10.03.1966
360	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, RYNEK 36	1186/66 z 9.03.1966
361	KOŚCIÓŁ POJEZUICKI P.W. WNIĘBOWZIĘCIA NMP	NYSA RYNEK SOLNY	174/55 z 28.09.1955
362	SEMINARIUM ŚW ANNY	NYSA, RYNEK SOLNY 4	491/58 z 15.10.1958
363	SEMINARIUM ŚW. ANNY – SKRZYDŁO ZACHODNIE	NYSA, RYNEK SOLNY 4	
364	~~JAZ ELEKTROWNI WODNEJ~~ Zarządzenie Burmistrza Nysy 898/2021 z 19.01.2021	~~NYSA, RZĘKA NYSA-KŁODZKA~~	
365	DOM	NYSA, UL. GRZEGORZA Z SANOKA 1-3	
366	WILLA	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 3	
366.1	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 4	
367	WILLA	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 5	
367.1	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 6	
367.2	DOM MIESZKALNY (ob. hospicjum)	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 7b	
368	DOM – SEGMENT SZEREGOWCA	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 9	

368.1	DOM	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 10	
368.2	DOM	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 11	
368.2.1	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 12	
368.3	DOM	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 13	
369	WILLA	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 14	
369.1	DOM	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 15	
369.1.1	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 16	
369.2	DOM	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 17	
369.2.1	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 19-21	
370	DOM – SZEREGOWIEC	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 18-20- 22-24	
370.0	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 23-25	
370.1	DOM	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 26-28	
370.1.1	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 27-29	
371	DOM BLIŹNIACZY	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 30-32	
371.1	DOM	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 34-36	
371.1.1	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SIENKIEWICZA 38	
372	DOM	NYSA, UL. M. C. SKŁODOWSKIEJ 1	
373	DOM	NYSA, UL. M. C. SKŁODOWSKIEJ 2	
373.1	DOM	NYSA, UL. SŁOWACKIEGO 2	
373.1.1	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SŁOWACKIEGO 3	
373.2	DOM	NYSA, UL. SŁOWACKIEGO 4-6	
373.2.1	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SŁOWACKIEGO 7	
374	DOM	NYSA, UL. SŁOWACKIEGO 8	
374.1	DOM	NYSA, UL. SŁOWACKIEGO 9	

375	WILLA	NYSA, UL.SŁOWACKIEGO 12	
375.1	DOM	NYSA, UL.SŁOWACKIEGO 16	
375.1.1	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL.SŁOWACKIEGO 18	
376	DOM MIESZKALNY, DAWNY MAGAZYN FORTECZNY	NYSA, UL. SŁOWIAŃSKA 3	
377	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SŁOWIAŃSKA 4	
378	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SŁOWIAŃSKA 9	
379	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SŁOWIAŃSKA 10	
380	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SŁOWIAŃSKA 12	
381	BUDYNEK SŁODOWNI	NYSA, UL. SŁOWIAŃSKA	Słowiańska 18 dec.72/2008
382	DOM ZGROMADZENIA SIÓSTR ŚW. ELŻBIETY	NYSA, UL. SŁOWIAŃSKA 16	2250/90 z 29.12.1990
383	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SŁOWIAŃSKA 19	
384	SZKOŁA SIÓSTR ELŻBIETANEK	NYSA, UL. SŁOWIAŃSKA 25	
385	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SŁOWIAŃSKA 31	
386	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SŁOWIAŃSKA 44	
387	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. SŁOWIAŃSKA 47	
388	KLASZTOR – DOM MACIERZYSTY ZGROMADZENIA SIÓSTR ŚW. ELŻBIETY	NYSA, UL. SOBIESKIEGO 7	
389	KOLEGIUM JEZUICKIE	NYSA, UL. SOBIESKIEGO	2004/73 z 26.11.1973
390	GIMNAZJUM JEZUICKIE	NYSA, UL. SOBIESKIEGO	2004/73 z 26.11.1973
391	BRAMA PRZY BYŁYM ZESPOLE KLASZTORNYM JEZUITÓW	NYSA, UL. SOBIESKIEGO	2004/73 z 26.11.1973
392	ZESPÓŁ FORTYFIKACJI „FORT DOLNY” – FORT III	NYSA, UL. S. STASZICA	
393	DOM	NYSA, UL. STRZELCÓW BYTOMSKICH 6	
393.1	DOM	NYSA, UL. W. STWOSZA 2	
393.2	DOM	NYSA, UL. W. STWOSZA 4	
393.3	DOM	NYSA, UL. W. STWOSZA 6	

393.4	DOM	NYSA, UL. W. STWOSZA 8	
393.5	DOM	NYSA, UL. W. STWOSZA 12	
393.6	DOM	NYSA, UL. W. STWOSZA 14	
393.7	DOM	NYSA, UL. W. STWOSZA 16	
393.8	DOM	NYSA, UL. W. STWOSZA 18	
393.9	DOM	NYSA, UL. W. STWOSZA 20	
393.10	DOM MIESZKALNY (KAMIENICA)	NYSA, UL. SUCHARSKIEGO 1	
394	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. SUCHARSKIEGO 4	
395	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. SUCHARSKIEGO 6	
396	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MJR. HENRYKA SUCHARSKIEGO 8	
397	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MJR. HENRYKA SUCHARSKIEGO 10, 12	
398	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MJR. HENRYKA SUCHARSKIEGO 14	
399	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA, UL. MJR. HENRYKA SUCHARSKIEGO 11	
400	DOM WAGI MIEJSKIEJ	NYSA, UL. SUKIENNICZA 2	938/64 z 3.06.1964
401	~~DOM — BIURA DAWNEGO DEWOO~~ FSO Zarządzenie Burmistrza Nysy 872/2016 z 11.10.2016r.	~~NYSA UL. SZLAK CHROBREGO 6~~	
402	REDUTA KAPUCYŃSKA	NYSA UL. SZLAK CHROBREGO 8	2107/84 z 20.12.1984
403	DOM MIESZKALNY	NYSA UL. SZLAK CHROBREGO 10	2108/84 z 20.12.1984
404	DAWNY ARSENAŁ	NYSA UL. SZLAK CHROBREGO 12	
405	KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. JANA CHRZCIELA	NYSA UL. KS. P. ŚCIEGIENNEGO	1926/67 z 31.10.1967
406	DOM MIESZKALNY-DAWNA SZKOŁA PARAFIALNA	NYSA UL. KS. P. ŚCIEGIENNEGO 3	1926/67 z 31.10.1967
407	PLEBANIA	NYSA UL. KS. P. ŚCIEGIENNEGO 5	1926/67 z 31.10.1967
408	KAMIENICA MIESZKALNA	NYSA UL. ŚW. PIOTRA 1	

409	DAWNY KLASZTOR BOŻOGROBCÓW	NYSA UL. ŚW. PIOTRA	922/64 z 30.05.1964
410	DOM MIESZKALNY	NYSA UL. ŚWIĘTOJAŃSKA 4	
411	DOM POMOCY SPOŁECZNEJ	NYSA UL. ŚWIĘTOJAŃSKA 6	
412	DOM POMOCY SPOŁECZNEJ	NYSA UL. ŚWIĘTOJAŃSKA 6	
413	DOK MIESZKALNY	NYSA UL. ŚWIĘTOJAŃSKA 8	
414	POZOSTAŁOŚCI SŁONICZOŁA	NYSA UL. TORUŃSKA	
415	REDUTA JEROZOLIMSKA	NYSA UL. K. UJEJSKIEGO	
416	KLASZTOR PODOMINIKAŃSKI – COL- LEGIUM MEDICUM PWSZ	NYSA UL. K. UJEJSKIEGO 12	2397/2000 z 22.02.2000
417	KOŚCIÓŁ PODOMINIKAŃSKI P.W. ŚW. DOMINIKA	NYSA UL. K. UJEJSKIEGO	187/56 z 20.02.1956
417.1	TWIERDZA NYSA – WYSOKA BATERIA OBWAŁOWAŃ JEROZOLIMSKICH	NYSA UL. K. UJEJSKIEGO	
418	KAMIENICA MIESZCZAŃSKA	NYSA UL. WAŁOWA 3/5	1364/66 z 26.04.1966
418.1	CMENTARZ WIELOWYZNANIOWY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO	
419	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 8	
419.1	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. WOJSKA POLSKIEGO 10	
420	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 12	
421	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 14, 14a, 14b	
422	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 20	
423	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 22, 24	
424	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 23	
425	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 25	
426	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 27	
427	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 29	
428	KAPLICZKA ŚW. ROCHA	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO	

429	ZESPÓŁ KLASZTORNY O.O. FRANCISZKANÓW	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 31	35/2004 z 10.12.2004
430	KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. ELŻBIETY TURYSKIEJ	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 31	35/2004 z 10.12.2004
431	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 32	
432	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 34	
433	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 35	
434	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 36	
435	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 37	
436	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 39	
437	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 41	
437.1	DOM MIESZKALNY	NYSA, OB. WOJSKA POLSKIEGO 43B	
438	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 45	
439	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 49	
440	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 51	
441	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 55	
442	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 62	2112/85 z 9.07.1985
443	DOM ZGROMADZENIA SIÓSTR MARIII NIEPOKALANEJ	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 79	
444	OFICyna MIESZKALNA W ZESPOLE KLASZTORNYM ZGROMADZENIA SIÓSTR MARIII NIEPOKALANEJ	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 79	
445	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 83	
446	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 85	
447	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 87	
448	DOM MIESZKALNY	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO 105	
449	KOŚCIÓŁ CMENTARNY P.W. ŚW. ROCHA	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO	1964/72 z 15.11.1972

450	EWANGELICKA KAPLICA CMENTARNA	NYSA OB. WOJSKA POLSKIEGO	
451	WIEŻA BRAMNA – WROCŁAWSKA	NYSA UL. WROCŁAWSKA	170/55 z 12.09.1955
452	REDUTA KARDYNALSKA	NYSA UL. S. WYSPIAŃSKIEGO	236/2015 z 20.08.2015
453	PRZYCZÓŁKI FORTECZNEJ ŚLUZY NR 1	NYSA UL. S. WYSPIAŃSKIEGO	
453.1	DOM	NYSA, UL. WYSPIAŃSKIEGO 3	
454	DOM MIESZKALNY – HOTEL „WILLA NAWIGATOR”	NYSA UL. S. WYSPIAŃSKIEGO 11	
455	BUDYNEK GOSPODARCZY – LOKALE USŁUGOWE	NYSA UL. S. WYSPIAŃSKIEGO 27	
456	DOM – LOKAL USŁUGOWY	NYSA UL. S. WYSPIAŃSKIEGO 7	
457	DOM MIESZKALNY	NYSA UL. ZJEDNOCZENIA 1	
457.1	DOM	NYSA, UL. ZJEDNOCZENIA 2	
458	DOM MIESZKALNY	NYSA UL. ZJEDNOCZENIA 3	
458.1	DOM	NYSA, UL. ZJEDNOCZENIA 4	
459	DOM MIESZKALNY	NYSA UL. ZJEDNOCZENIA 5	
459.1	DOM	NYSA, UL. ZJEDNOCZENIA 6	
460	DOM MIESZKALNY	NYSA UL. ZJEDNOCZENIA 7	
460.1	DOM	NYSA, UL. ZJEDNOCZENIA 8	
461	DOM MIESZKALNY	NYSA UL. ZJEDNOCZENIA 9	
462	DOM MIESZKALNY	NYSA UL. ZJEDNOCZENIA 10	
463	DOM MIESZKALNY	NYSA UL. ZJEDNOCZENIA 11	
464	DOM MIESZKALNY	NYSA UL. ZJEDNOCZENIA 13	
465	DOM MIESZKALNY	NYSA UL. ZJEDNOCZENIA 15	
465.1	DOM	NYSA, UL. ZJEDNOCZENIA 29	
465.1.1	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 1	
465.1.2	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 1a	

465.1.3	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 3	
465.1.4	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 5	
465.1.5	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 11	
465.1.6	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 13	
465.1.7	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 15	
465.1.8	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 17	
465.1.9	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 19	
465.1.10	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 20	
465.1.10 .1	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 21	
465.1.11	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 23	
465.1.12	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 24	
465.1.13	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 25	
465.1.14	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 26	
465.1.15	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 27	
465.1.16	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 28	
465.1.7	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 29	
465.1.8	DOM MIESZKALNY	NYSA, UL. ŻEROMSKIEGO 30	
466	DOM MIESZKALNY	NYSA UL. ŻWIRKI i WIGURY 1	
467	DOM MIESZKALNY	NYSA UL. ŻWIRKI i WIGURY 3	
468	DOM MIESZKALNY	NYSA UL. ŻWIRKI i WIGURY 6	
469	DOM MIESZKALNY BLIŹNIACZY	NYSA UL. ŻWIRKI i WIGURY 9A, 11	
470	DOM MIESZKALNY SZEREGOWY	NYSA UL. ŻWIRKI i WIGURY 10, 12, 14, 16, 18	
471	DOM MIESZKALNY BLIŹNIACZY	NYSA UL. ŻWIRKI i WIGURY 15, 17	
472	DOM MIESZKALNY SZEREGOWY	NYSA UL. ŻWIRKI i WIGURY 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36	
473	DOM MIESZKALNY	NYSA UL. ŻWIRKI i WIGURY 23	

474	DOM MIESZKALNY	NYSA UL. ŻWIRKI i WIGURY 25	
475	DOM MIESZKALNY SZEREGOWY	NYSA UL. ŻWIRKI i WIGURY 46÷60	
475.1	STARE MIASTO W RAMACH ŚREDNIOWIECZNEGO ZAŁOŻENIA	NYSA	154/49 z 5.03.1949, 107/54 z 28.05.1954
476	BRAMKA W MURZE PRZYKOŚCIELNYM	PRZEŁĘK	
477	KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. ŚW. MIKOŁAJA	PRZEŁĘK	1118/66 z 8.02.1966
478	DOM MIESZKALNY PRZY MŁYNIEM	PRZEŁĘK 46	
479	MŁYN	PRZEŁĘK 46	
480	KAPLICZKA	RADZIKOWICE – PRZY DOMU NR 46	
481	KAPLICZKA	RADZIKOWICE – PRZY DOMU NR 66	
482	KAPLICZKA	RADZIKOWICE – PRZY DOMU NR 36	
483	KAPLICZKA	RADZIKOWICE – PRZY DOMU NR 10	
484	KAPLICZKA	RADZIKOWICE – PRZY DOMU NR 16	
485	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. BARTŁOMIEJA	RADZIKOWICE 72	927/64 z 2.06.1964
486	DWÓR – DOM MIESZKALNY	REGULICE 36	
487	KAPLICA – DZWONNICA	REGULICE	
488	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. KLEMENSA	RUSOCIN	38/2005 z 21.04.2005
489	KAPLICZKA	RUSOCIN – NAPRZECIW PLEBANI	
490	SZKOŁA PODSTAWOWA	RUSOCIN 64	
491	KAPLICA	SĘKOWICE	168/2011 z 23.09.2011
491.1	UKŁAD RURALISTYCZNY WSI	SĘKOWICE	
492	DOM MIESZKALNY PRZY MŁYNIEM – PUSTOSTAN	SIESTRZECHOWICE 26	
493	MŁYN	SIESTRZECHOWICE 26	

494	PAŁAC – PUSTOSTAN	SIESTRZECHOWICE – NAPRZECIW NR 26	177/55 z 5.10.1955
495	PARK KRAJOBRAZOWY	SIESTRZECHOWICE –PRZY PAŁACU	86/83 z 1.10.1983
496	POZOSTAŁOŚCI FORTYFIKACJI I FOS	SIESTRZECHOWICE – PRZY PAŁACU	
497	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. MIKOŁAJA	WIERZBIĘCICE	930/64 z 2.06.1964
498	PLEBANIA	WIERZBIĘCICE – PRZY KOŚCIELE	1712/66 z 28.09.1966
499	BUDYNEK GOSPODARCZY (WOZOWNIA)	WIERZBIĘCICE – PRZY KOŚCIELE	1712/66 z 28.09.1966
500	KAPLICA P.W. ŚW. JERZEGO	WYSZKÓW ŚLĄSKI	
501	SPICHLERZ – BUDYNEK GOSPODARCZY	WYSZKÓW ŚLĄSKI – PRZY DOMU NR 10	
502	SPICHLERZ – BUDYNEK GOSPODARCZY	WYSZKÓW ŚLĄSKI – PRZY DOMU NR 13	
503	SPICHLERZ – BUDYNEK GOSPODARCZY	WYSZKÓW ŚLĄSKI – PRZY DOMU NR 29	
504	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P. W. ŚW. KATARZYNY	ZŁOTOGŁOWICE	1126/66 z 8.02.1966
505	BRAMA WEJŚCIOWA PRZY KOŚCIELE PARAFIALNYM	ZŁOTOGŁOWICE	
506	DWÓR – DOM MIESZKALNY	ZŁOTOGŁOWICE 53	
507	KAPLICZKA	ZŁOTOGŁOWICE – PRZY DOMU NR 174	
508	KAPLICZKA	ZŁOTOGŁOWICE – PRZY DOMU NR 185	
509	DOM MIESZKALNY	ZŁOTOGŁOWICE 174	
510	KAPLICZKA	ZŁOTOGŁOWICE	
520	KAPLICZKA	ZŁOTOGŁOWICE	
521	KAPLICZKA	ZŁOTOGŁOWICE	
522	KAPLICZKA	ZŁOTOGŁOWICE	
523	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 1	

524	ZAGRODA	ZŁOTOGŁOWICE 6-7	1876/66 z 3.02.1967
525	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 14	
526	ZAGRODA	ZŁOTOGŁOWICE 19	
527	ZAGRODA	ZŁOTOGŁOWICE 20-21	
528	STODOŁA	ZŁOTOGŁOWICE 22	
529	PIWNICZKA	ZŁOTOGŁOWICE 42	
530	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 45	
531	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 51	
532	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 53	
533	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 57	
534	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 58	
535	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 59	
536	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 62	
537	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 65	
538	ZAGRODA	ZŁOTOGŁOWICE 69-70	
539	SPICHLERZ W ZAGRODZIE	ZŁOTOGŁOWICE 69-70	
540	GOSPODA, restauracja, ob. sklep	ZŁOTOGŁOWICE 71	
541	PIEKARNIA	ZŁOTOGŁOWICE 72	
542	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 73	
543	STODOŁA W ZAGRODZIE	ZŁOTOGŁOWICE 73	
544	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 77	
545	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 80	
546	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 84	
547	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 94	
548	ZAGRODA	ZŁOTOGŁOWICE 108-109	

549	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 108	
550	STODOŁA I STAJNIA	ZŁOTOGŁOWICE 108	
551	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 112	
552	ZAGRODA	ZŁOTOGŁOWICE 131	
553	STODOŁA I STAJNIA w zagrodzie	ZŁOTOGŁOWICE 131	
554	DOM, ob. Kółko Rolnicze	ZŁOTOGŁOWICE 132	
555	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 134	
556	SPICHLERZ w zagrodzie	ZŁOTOGŁOWICE 149	
557	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 150	
558	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 156	
559	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 160	
560	STODOŁA w zagrodzie	ZŁOTOGŁOWICE 160	
561	STODOŁA w zagrodzie	ZŁOTOGŁOWICE 161	
562	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 163	
563	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 165	
564	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 166	
565	ZAGRODA	ZŁOTOGŁOWICE 167-168	
566	SPICHLERZ w zagrodzie	ZŁOTOGŁOWICE 167-168	
567	SZKOŁA PODSTAWOWA	ZŁOTOGŁOWICE 169	
568	KUŹNIA I REMIZA ob. budynek gospodarczy szkoły podstawowej	ZŁOTOGŁOWICE 169	
569	SKLEP ob. dom mieszkalny	ZŁOTOGŁOWICE 172	
570	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 174	
571	STODOŁA w zagrodzie	ZŁOTOGŁOWICE 174	
572	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 175	

573	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 176	
574	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 178	202/2013 z 22.02.2013
575	BRAMA przy zagrodzie	ZŁOTOGŁOWICE 183 – 184	
576	STODOŁA w zagrodzie	ZŁOTOGŁOWICE 191	
577	ZAGRODA	ZŁOTOGŁOWICE 192	
578	ZAGRODA	ZŁOTOGŁOWICE 205	
579	ZAGRODA	ZŁOTOGŁOWICE 206-207	
580	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 210	
581	DOM	ZŁOTOGŁOWICE 212	
582	STODOŁA	ZŁOTOGŁOWICE 215	
583	PRZEPUST – mostek w ciągu drogi	ZŁOTOGŁOWICE przy domu nr 134	
584	CMENTARZ PARAFIALNY Z BRAMĄ I OGRODZENIEM	ZŁOTOGŁOWICE	273/90 z 6.10.1990
585	UKŁAD RURALISTYCZNY	ZŁOTOGŁOWICE	

14.3. Wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków

L.p.	Nazwa miejscowości	Obiekt/obiekty zabytkowe	Nr rejestru OWKZ
1.	Biała Nyska	Krzyż pokutny, na terenie cmentarza przy kościele parafialnym p.w. św. Jana Ewangelisty	Ks.B.t.V-883/92 06.04.1992 r.
2.	Domaszkowice	Wyposażenie w kościele parafialnym pw. Św. Jerzego	Ks.B.t.I-14/57 08.09.1957 r.
3.	Domaszkowice	j.w.	Ks.B.t.II-538/71 06.12.1971 r.
4.	Domaszkowice	Krzyż pokutny przy murze cmentarza przykościelnego	Ks.B.t.V-793/89 23.10.1989 r.
5.	Domaszkowice	Rzeźba św. Jan Nepomucen, przy drodze polnej	Ks.B.t.V-838/90 28.09.1990 r.
6.	Głębinów	Kapliczka, działka nr 403/1	Ks.B.t.II-143/08 04.11.2008 r.
7.	Goświnowice	Krzyż pokutny przy kościele parafialnym	Ks.B.t.V-788/89 14.09.1989 r.
8.	Hajduki Nyskie	Wyposażenie kościoła filialnego pw. Św. Jerzego	Ks.B.t.I-15/57 21.09.1957 r.
9.	Hajduki Nyskie	j.w.	Ks.B.t.V-780/89

			25.08.1989 r.
10.	Hajduki Nyskie	Prospekt organowy wraz z instrumentem	Ks.B.t.III-246/11 21.11.2011 r.
11.	Jędrzychów	Dwa krzyże pokutne, przy skrzyżowaniu dróg Nysa – Stary Jędrzychów	Ks.B.t.V-774/1-2/89 12.06.1989 r.
12.	Kępnica	Wyposażenie z kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP	ks.B.t.I-16/57 23.09.1957 r.
13.	Kępnica	j.w.	ks.B.t.I-17/57 23.09.1957 r.
14.	Kępnica	j.w.	ks.B.t.I-322/67 30.08.1967 r.
15.	Kępnica	j.w.	ks.B.t.I-588/1-8/72 30.06.1972 r.
16.	Kępnica	Prospekt organowy wraz z instrumentem	Ks.B.t.III-247/11 07.11.2011 r.
17.	Konradowa	Ołtarz główny z kościoła filialnego pw. Św. Konrada	Ks.B.t.II-109/07 11.10.2007 r.
18.	Koperniki	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Św. Mikołaja i plebanii	ks.B.t.V-785/1-19/89 01.08.1989 r.
19.	Koperniki	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Św. Mikołaja	Ks.B.t.III-206/1-32/10 08.12.2010 r.
20.	Koperniki	Wyposażenie plebanii	Ks.B.t.III-207/1-5/10 08.12.2010 r.
21.	Lipowa	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Św. Katarzyny Aleksandryjskiej	ks.B.t.VI-953/1-23/96 15.11.1996 r.
22.	Lipowa	j.w.	Ks.B.t.II-149/08 30.12.2008 r.
23.	Lipowa	Ołtarz z obrazem – MB Częstochowska, z kapliczki przydrożnej (Lipowa 41)	Ks.B.t.III-248/11 08.11.2011 r.
24.	Niwnica	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Podwyższenia Krzyża Św.	Ks.B.t.VI-921/1-9/93 24.12.1993 r.
25.	Niwnica	j.w.	Ks.B.t.II-102/1-14/07 25.06.2007 r.
26.	Niwnica	Figury przydrożne (2) usytuowane poza zabudową wsi, przy drodze do młyna	Ks.B.t.V-827/90 31.05.1990 r.
27.	Nysa	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Św. Jakuba.	Ks.B.t.I-94/57 03.01.1957 r.
28.	Nysa	j.w.	Ks.B.t.I-95/57 03.01.1957 r.
29.	Nysa	j.w.	Ks.B.t.I-96/57 03.01.1957 r.
30.	Nysa	j.w.	Ks.B.t.I-136/58 20.10.1958 r.
31.	Nysa	j.w.	Ks.B.t.I-274/63 07.02.1963 r.
32.	Nysa	j.w.	Ks.B.t.III-556/1-88/72 10.01.1972 r.
33.	Nysa	j.w.	Ks.B.t.VI-967/1-3/99 21.12.1999 r.
34.	Nysa	j.w.	Ks.B.t.II-89/1-35/07 25.01.2007 r.

35.	Nysa	Zespół ławek w bazylice św. Jakuba St. i św. Agnieszki	Ks.B.t.IV-399/2020 14.05.2020 r.
36.	Nysa	Organy w bazylice św. Jakuba St. i św. Agnieszki	Ks.B.t.IV-401/2020 29.06.2020 r.
37.	Nysa	(z d. kościoła filialnego pw. Zwiastowania NMP w Nysie)	Ks.B.t.III-239/1-7/11 18.08.2011 r.
38.	Nysa	Wystrój dzwonnicy przy kościele parafialnym pw. Św. Jakuba.	Ks.B.t.III-554/1-5/71 29.11.1971 r.
39.	Nysa	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP (pojezuicki)	Ks.B.t.I.II-417/1-53/67 30.11.1967 r.
40.	Nysa	j.w.	Ks.B.t.III-555/1-3/71 29.12.1971 r.
41.	Nysa	Zespół zabytków ruchomych z dawnego kolegium jezuickiego	Ks.B.t.III-553/1-3/71 29.12.1971 r.
42.	Nysa	Malowidło ściennie na suficie biblioteki	Ks.B.t.IV-293/14 25.04.2014 r.
43.	Nysa	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Śś. Piotra i Pawła (d. seminaryjny)	Ks.B.t.II-543/1-19/71 18.12.1971 r.
44.	Nysa	j.w.	Ks.B.t.IV-677/1-148/77 19.04.1977 r.
45.	Nysa	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Św. Dominika (podominikański)	Ks.B.t.IV-696/1-56/77 15.09.1977 r.
46.	Nysa	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Św. Franciszka z Asyżu (pokapucyński)	Ks.B.t.V-791/1-7/89 09.10.1989 r.
47.	Nysa	Zespół zabytków ruchomych z klasztoru pokapucyńskiego	Ks.B.t.V-790/1-4/89 04.10.1989 r.
48.	Nysa	Prospekt organowy wraz z instrumentem w kościele parafialnym pw. MB Bolesnej	Ks.B.t.IV-414/2021 16.07.2021 r.
49.	Nysa	Rzeźba – św. Jan Nepomucen, usytuowana na dziedzińcu kościoła parafialnego pw. Św. Franciszka z Asyżu	Ks.B.t.III-201/10 14.09.2010 r.
50.	Nysa	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Św. Jana Chrzciciela	Ks.B.t.VI-906/1-30/93 06.03.1993 r.
51.	Nysa	Wyposażenie z budynku Zgromadzenia Sióstr Felicjanek	Ks.B.t.IV-700/1-4/78 20.02.1978 r.
52.	Nysa	Rzeźby śś. Elżbiety i Franciszka na fasadzie kościoła i klasztoru OO. Franciszkanów	Ks.B.t.I-2/1-2/02 28.02.2002 r.
53.	Nysa	Polichromia na ścianie kaplicy szpitalnej, ul. Boh. Warszawy 23	Ks.B.t.I-16/03 08.10.2003 r.
54.	Nysa	Rzeźba św. Jana Nepomucena, przy kościele parafialnym pw. Śś. Piotra i Pawła	Ks.B.t.I-177/59 28.10.1959 r.
55.	Nysa	Rzeźba św. Jana Nepomucena, Pl. Katedralny	Ks.B.t.I-73/57 20.12.1957 r.
56.	Nysa	j.w.	Ks.B.t.I-179/59 28.10.1959 r.
57.	Nysa	Rzeźba św. Jana Nepomucena, ul. Ściegienego	Ks.B.t.V-779/89 10.07.1989 r.
58.	Nysa	Fontanna Trytona	Ks.B.t.I-176/59 28.10.1959 r.
59.	Nysa	Rzeźba św. Piotra, Rynek nr 26	Ks.B.t.I-275/63

			07.02.1963 r.
60.	Nysa	Rzeźba – alegoria sprawiedliwości, Dom Wagi	Ks.B.t.IV-699/78 17.02.1978 r.
61.	Nysa	Studnia „Piękna”	Ks.B.t.II-438/67 28.08.1967 r.
62.	Nysa	Szkic Jana Matejki (wł. St. Dziewiszka)	Ks.B.t.V-729/81 20.11.1981 r.
63.	Nysa	Rzeźba – Chrystus niosący krzyż, cmentarz komunalny ul. Mieczysława I	Ks.B.t.I-71/05 28.04.2005 r.
64.	Nysa	Rzeźba – Chrystus Salvator Mundi, budynek ul. Rynek 22	Ks.B.t.II-176/10 07.01.2010 r.
65.	Nysa	Parowóz Ty2-140 przechowywany na stacji PKP (tender przechowywany na stacji PKP w Nowym Świątowie)	Ks.B.t.III-193/10 17.05.2010 r.
66.	Nysa	Parowóz Ty2-1176 przechowywany na stacji PKP	Ks.B.t.III-194/10 17.05.2010 r.
67.	Przetęk	Wyposażenie kościoła filialnego pw. Św. Mikołaja	Ks.B.t.V-865/91 13.08.1991 r.
68.	Radzikowice	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Św. Bartłomieja	Ks.B.t.I-246/63 26.01.1963 r.
69.	Radzikowice	j.w.	Ks.B.t.III-632/1-22/75 23.07.1975 r.
70.	Radzikowice	Krzyż pokutny przy ścianie prezbiterium kościoła	Ks.B.t.V-788/89 14.09.1989 r.
71.	Regulice	Rzeźba św. Jana Nepomucena	Ks.B.t.V-839/90 28.09.1990 r.
72.	Regulice	Rzeźba Maria Immaculata (przeniesiona do Opoła)	Ks.B.t.I-15/03 22.10.2003 r.
73.	Rościszów	Zwieńczenie figury przydrożnej – przy wjeździe do d. leśnictwa (położone na terenie zalanym przez Jezioro Nyskie – brak informacji o translokacji)	Ks.B.t.II-430/67 06.06.1967 r.
74.	Rusocin	Rzeźba – św. Jana Nepomucena przed kościołem parafialnym pw. Św. Klemensa	Ks.B.t.V-844/90 29.10.1990 r.
75.	Siestrzechowice	Polichromia w kaplicy zamkowej	Ks.B.t.II-539/71 06.12.1971 r.
76.	Siestrzechowice	kartusz herbowy biskupa wrocławskiego Franciszka Ludwika von Pfalz-Neuburg w pałacu	Ks.B.t.IV-385/2019 04.03.2019 r.
77.	Siestrzechowice	Rzeźba św. Jana Nepomucena	Ks.B.t.V-823/90 28.05.1990 r.
78.	Wierzbęćce	Wyposażenie z kościoła parafialnego pw. Św. Mikołaja	Ks.B.t.II-540/71 06.12.1971 r.
79.	Wierzbęćce	j.w.	Ks.B.t.VI-954/1-16/96 21.11.1996 r.
80.	Wierzbęćce	Rzeźba św. Jana Nepomucena na terenie cmentarza przy kościele parafialnym pw. Św. Mikołaja	Ks.B.t.VI-955/96 21.11.1996 r.
81.	Wierzbęćce	Krzyż pokutny	Ks.B.t.V-775/89 12.06.1989 r.

82.	Złotogłowice	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. Św. Katarzyny	Ks.B.t.III-586/1-18/72 07.06.1972 r.
83.	Złotogłowice	j.w.	Ks.B.t.II-95/1-38/07 05.04.2007 r.
84.	Złotogłowice	Figura MB z Dzieciątkiem z kaplicy cmentarnej	Ks.B.t.V-842/90 17.10.1990 r.

14.4. Wykaz zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Kultura	Chronologia	Nr rejestru zabytków
1	Biała Nyska	94-31	2	osada	przeworska	faza C3-D	A-46/2005
				osada	-	IX-X w.	A-46/2005
2	Głębinów	93-31	13	grodzisko	-	XIV-XV w.	A-53/66
				punkt osadniczy	-	XIV-XV w.	A-53/66
3	Goświnowice	92-30	6	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia	A-1049/97
				osada	przeworska	faza C	A-1049/97
				punkt osadniczy	-	pradzieje	A-1049/97
				śląd osadnictwa	-	VIII-IX w.	A-1049/97
				punkt osadniczy	-	późne średniowiecze	A-1049/97
4	Goświnowice	92-30	7	punkt osadniczy	pucharów lej-kowatych	neolit	A-1050/97
				osada	łużycka	V okres epoki brązu / okres halsztacki	A-1050/97
				punkt osadniczy	-	pradzieje	A-1050/97
				punkt osadniczy	-	późne średniowiecze	A-1050/97
5	Goświnowice	92-30	8	punkt osadniczy	łużycka	-	A-1051/97
				punkt osadniczy	-	pradzieje	A-1051/97
6	Goświnowice	92-30	9	punkt osadniczy	unietycka	-	A-1052/97
				osada	przeworska	faza D	A-1052/97
				punkt osadniczy	-	pradzieje	A-1052/97
				śląd osadnictwa	-	późne średniowiecze	A-1052/97
7	Goświnowice	93-30	12	śląd osadnictwa	-	pradzieje	A-539/80
				grodzisko	-	XI-XII w.	A-539/80
				śląd osadnictwa	-	XIV w.	A-539/80
8	Łława	95-31	8	osada	przeworska	późny okres wpływów rzymskich	A-47/2005
9	Konradowa	93-32	2	osada	przeworska	faza D	A-942/92
				punkt osadniczy	-	XIII-XIV w.	A-942/92

10	Nysa	93-31	1	stare miasto	-	późne średnio-wieczne – okres nowożytny	A-6/65
11	Radzikowice	93-31	12	punkt osadniczy	-	pradzieje	A-349/72
				punkt osadniczy	łużycka	epoka brązu	A-349/72
				punkt osadniczy	-	późne średnio-wieczne	A-349/72
12	Radzikowice	92-30	37	śląd osadnictwa	pucharów lej-kowatych	neolit	A-1058/97
				osada	przeworska	późny okres wpływów rzymskich	A-1058/97
				punkt osadniczy	-	pradzieje	A-1058/97
				punkt osadniczy	-	późne średnio-wieczne	A-1058/97
13	Radzikowice	92-30	38	punkt osadniczy	przeworska	późny okres wpływów rzymskich	A-1059/97
				punkt osadniczy	-	późne średnio-wieczne	A-1059/97
14	Regulice	92-31	3	osada	przeworska	późny okres wpływów rzymskich	A-967/94
				śląd osadnictwa	-	późne średnio-wieczne	A-967/94
15	Rusocin	93-32	12	osada – pracownia hutnicza	przeworska	faza C1-C2	A-941/92
				punkt osadniczy	-	XI- XII w.	A-941/92
16	Wyszków	93-32	2	śląd osadnictwa	-	neolit	A-940/92
				osada	przeworska	późny okres wpływów rzymskich	A-940/92
				punkt osadniczy	-	X-XI w.	A-940/92
				punkt osadniczy	-	2 poł. XIII-XIV w.	A-940/92
17	Złotogłowice	93-32	10	punkt osadniczy	-	X-XI w.	A-939/92
				punkt osadniczy	-	XIV-XV w.	A-939/92
18	Złotogłowice	93-32	24	grodzisko	-	XIII-XV w.	A-391/75

14.5. Wykaz zabytków archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE GMINY NYSA		
Lp.	nazwa obiektu	LOKALIZACJA
1.	- grodzisko - zamek	STANOWISKO NR 1 W BIAŁEJ NYSKIEJ, NR 17 NA OBSZARZE 94-31 AZP

2.	- osada kultury przeworskiej, - osada wczesnośredniowieczna	STANOWISKO NR 2 W BIAŁEJ NYSKIEJ, NR 18 NA OBSZARZE 94-31 AZP
3.	- punkt osadniczy wczesnośrednio- wieczny, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 3 W BIAŁEJ NYSKIEJ, NR 19 NA OBSZARZE 94-31 AZP
4.	- ślad osadnictwa pradziejowego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 4 W BIAŁEJ NYSKIEJ, NR 20 NA OBSZARZE 94-31 AZP
5.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 5 W BIAŁEJ NYSKIEJ, NR 21 NA OBSZARZE 94-31 AZP
6.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 6 W BIAŁEJ NYSKIEJ, NR 22 NA OBSZARZE 94-31 AZP
7.	- ślad osadnictwa kultury ceramiki wstęgo- wej rytej	STANOWISKO NR 7 W BIAŁEJ NYSKIEJ, NR 23 NA OBSZARZE 94-31 AZP
8.	- paleolityczny punkt osadniczy, - mezolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 1 W DOMASZKOWICACH, NR 1 NA OBSZARZE 94-32 AZP
9.	- paleolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 2 W DOMASZKOWICACH, NR 2 NA OBSZARZE 94-32 AZP
10.	- punkt osadniczy wczesnośrednio- wieczny, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 3 W DOMASZKOWICACH, NR 3 NA OBSZARZE 94-32 AZP
11.	- paleolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 4 W DOMASZKOWICACH, NR 4 NA OBSZARZE 94-32 AZP
12.	- mezolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 5 W DOMASZKOWICACH, NR 51 NA OBSZARZE 94-32 AZP
13.	- paleolityczny punkt osadniczy, - mezolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 6 W DOMASZKOWICACH, NR 6 NA OBSZARZE 94-32 AZP
14.	- mezolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 7 W DOMASZKOWICACH, NR 7 NA OBSZARZE 94-32 AZP
15.	- mezolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 8 W DOMASZKOWICACH, NR 8 NA OBSZARZE 94-32 AZP
16.	- neolityczny ślad osadniczy	STANOWISKO NR 9 W DOMASZKOWICACH, NR 9 NA OBSZARZE 94-32 AZP
17.	- neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 10 W DOMASZKOWICACH, NR 10 NA OBSZARZE 94-32 AZP
18.	- mezolityczny punkt osadniczy,	STANOWISKO NR 11 W DOMASZKOWICACH, NR 11 NA OBSZARZE 94-32 AZP
19.	- mezolityczny punkt osadniczy, - neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 12 W DOMASZKOWICACH, NR 12 NA OBSZARZE 94-32 AZP
20.	- mezolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 13 W DOMASZKOWICACH, NR 13 NA OBSZARZE 94-32 AZP
21.	- paleolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 14 W DOMASZKOWICACH, NR 14 NA OBSZARZE 94-32 AZP
22.	- paleolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 15 W DOMASZKOWICACH, NR 15 NA OBSZARZE 94-32 AZP
23.	- paleolityczny punkt osadniczy, - mezolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 61 W DOMASZKOWICACH, NR 16 NA OBSZARZE 94-32 AZP
24.	- paleolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 17 W DOMASZKOWICACH, NR 17 NA OBSZARZE 94-32 AZP

25.	- paleolityczny punkt osadniczy, - mezolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 18 W DOMASZKOWICACH, NR 18 NA OBSZARZE 94-32 AZP
26.	- paleolityczny punkt osadniczy, - mezolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy, - późnośredniowieczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 19 W DOMASZKOWICACH, NR 19 NA OBSZARZE 94-32 AZP
27.	- punkt osadniczy z epoki kamienia, - punkt osadniczy kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 20 W DOMASZKOWICACH, NR 20 NA OBSZARZE 94-32 AZP
28.	- neolityczny punkt osadniczy, - wczesnośredniowieczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 21 W DOMASZKOWICACH, NR 21 NA OBSZARZE 94-32 AZP
29.	- mezolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 22 W DOMASZKOWICACH, NR 22 NA OBSZARZE 94-32 AZP
30.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	STANOWISKO NR 23 W DOMASZKOWICACH, NR 23 NA OBSZARZE 94-32 AZP
31.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	STANOWISKO NR 24 W DOMASZKOWICACH, NR 24 NA OBSZARZE 94-32 AZP
32.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	STANOWISKO NR 25 W DOMASZKOWICACH, NR 25 NA OBSZARZE 94-32 AZP
33.	- mezolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 26 W DOMASZKOWICACH, NR 261 NA OBSZARZE 94-32 AZP
34.	- neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 27 W DOMASZKOWICACH, NR 27 NA OBSZARZE 94-32 AZP
35.	- neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 28 W DOMASZKOWICACH, NR 28 NA OBSZARZE 94-32 AZP
36.	- neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 29 W DOMASZKOWICACH, NR 29 NA OBSZARZE 94-32 AZP
37.	- paleolityczny punkt osadniczy, - mezolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 30 W DOMASZKOWICACH, NR 30 NA OBSZARZE 94-32 AZP
38.	- mezolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy - punkt osadniczy kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 31 W DOMASZKOWICACH, NR 31 NA OBSZARZE 94-32 AZP
39.	- paleolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy, - średniowieczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 32 W DOMASZKOWICACH, NR 32 NA OBSZARZE 94-32 AZP
40.	- mezolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy, - średniowieczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 33 W DOMASZKOWICACH, NR 33 NA OBSZARZE 94-32 AZP
41.	- paleolityczny punkt osadniczy, - neolityczny punkt osadniczy, - osada kultury przeworskiej, - osada wczesnośredniowieczna	STANOWISKO NR 34 W DOMASZKOWICACH, NR 34 NA OBSZARZE 94-32 AZP
42.	- punkt osadniczy z epoki kamienia, - neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 35 W DOMASZKOWICACH, NR 35 NA OBSZARZE 94-32 AZP
43.	- paleolityczny ślad osadnictwa, - neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 36 W DOMASZKOWICACH, NR 36 NA OBSZARZE 94-32 AZP
44.	- neolityczny punkt osadniczy, - punkt osadniczy kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 37 W DOMASZKOWICACH, NR 37 NA OBSZARZE 94-32 AZP
45.	- ślad osadnictwa paleolitycznego, - neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 38 W DOMASZKOWICACH, NR 38 NA OBSZARZE 94-32 AZP

46.	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 39 W DOMASZKOWICACH, NR 39 NA OBSZARZE 94-32 AZP
47.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	STANOWISKO NR 40 W DOMASZKOWICACH, NR 40 NA OBSZARZE 94-32 AZP
48.	- mezolityczny punkt osadniczy - neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 41 W DOMASZKOWICACH, NR 41 NA OBSZARZE 94-32 AZP
49.	- mezolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 42 W DOMASZKOWICACH, NR 42 NA OBSZARZE 94-32 AZP
50.	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 43 W DOMASZKOWICACH, NR 43 NA OBSZARZE 94-32 AZP
51.	- grodzisko	STANOWISKO NR 44 W DOMASZKOWICACH, NR 44 NA OBSZARZE 94-32 AZP
52.	- paleolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 1 W GŁĘBINOWIE, NR 143 NA OBSZARZE 93-30 AZP
53.	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 2 W GŁĘBINOWIE, NR 144 NA OBSZARZE 93-30 AZP
54.	- punkt osadniczy neolityczny, - ślad osadnictwa kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 3 W GŁĘBINOWIE, NR 69 NA OBSZARZE 94-30 AZP
55.	- paleolityczny ślad osadnictwa - neolityczny punkt osadniczy - ślad osadnictwa kultury przeworskiej - ślad osadnictwa średniowiecznego	STANOWISKO NR 4 W GŁĘBINOWIE, NR 5 NA OBSZARZE 94-31 AZP
56.	- ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 5 W GŁĘBINOWIE, NR 6 NA OBSZARZE 94-31 AZP
57.	- ślad osadnictwa pradziejowego, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 6 W GŁĘBINOWIE, NR 7 NA OBSZARZE 94-31 AZP
58.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 7 W GŁĘBINOWIE, NR 8 NA OBSZARZE 94-31 AZP
59.	- ślad osadnictwa pradziejowego	STANOWISKO NR 8 W GŁĘBINOWIE, NR 9 NA OBSZARZE 94-31 AZP
60.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	STANOWISKO NR 9 W GŁĘBINOWIE, NR 10 NA OBSZARZE 94-31 AZP
61.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 10 W GŁĘBINOWIE, NR 11 NA OBSZARZE 94-31 AZP
62.	- grodzisko ?	STANOWISKO NR 11 W GŁĘBINOWIE, NR 12 NA OBSZARZE 94-31 AZP
63.	- ślad osadnictwa neolitycznego - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego - ślad osadnictwa z XVI w.	STANOWISKO NR 12 W GŁĘBINOWIE, NR 13 NA OBSZARZE 94-31 AZP
64.	- grodzisko stożkowate	STANOWISKO NR 13 W GŁĘBINOWIE, NR 54 NA OBSZARZE 93-31 AZP
65.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 14 W GŁĘBINOWIE, NR 55 NA OBSZARZE 93-31 AZP
66.	- osada kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 15 W GŁĘBINOWIE, NR 56 NA OBSZARZE 93-31 AZP
67.	- osada kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 16 W GŁĘBINOWIE, NR 57 NA OBSZARZE 93-31 AZP
68.	- punkt osadniczy neolityczny	STANOWISKO NR 1 W GOŚWINOWICACH, NR 121 NA OBSZARZE 93-30 AZP

69.	- osada kultury pucharów lejkowatych, - cmentarzysko ? kultury łużyckiej, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 2 W GOŚWINOWICACH, NR 122 NA OBSZARZE 93-30 AZP
70.	- ślad osadnictwa neolitycznego, - punkt osadniczy kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 3 W GOŚWINOWICACH NR 47 NA OBSZARZE 93-31 AZP
71.	- ślad osadnictwa neolitycznego, - punkt osadniczy kultury łużyckiej	STANOWISKO NR 4 W GOŚWINOWICACH, NR 48 NA OBSZARZE 93-31 AZP
72.	- ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 5 W GOŚWINOWICACH, NR 123 NA OBSZARZE 93-30 AZP
73.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia, - osada kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 6 W GOŚWINOWICACH, NR 153 NA OBSZARZE 92-30 AZP
74.	- punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, - osada kultury łużyckiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 7 W GOŚWINOWICACH, NR 154 NA OBSZARZE 92-30 AZP
75.	- punkt osadniczy kultury łużyckiej	STANOWISKO NR 8 W GOŚWINOWICACH, NR 155 NA OBSZARZE 92-30 AZP
76.	- punkt osadniczy kultury unietyckiej, - osada kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 9 W GOŚWINOWICACH, NR 156 NA OBSZARZE 92-30 AZP
77.	- ślad osadnictwa pradziejowego	STANOWISKO NR 10 W GOŚWINOWICACH, NR 157 NA OBSZARZE 92-30 AZP
78.	- ślad osadnictwa pradziejowego, punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 11 W GOŚWINOWICACH, NR 124 NA OBSZARZE 93-30 AZP
79.	- ślad osadnictwa pradziejowego, - grodzisko wczesnośredniowieczne, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 12 W GOŚWINOWICACH, NR 125 NA OBSZARZE 93-30 AZP
80.	- punkt osadniczy neolityczny, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 13 W GOŚWINOWICACH, NR 126 NA OBSZARZE 93-30 AZP
81.	- punkt osadniczy neolityczny, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 14 W GOŚWINOWICACH, NR 127 NA OBSZARZE 93-30 AZP
82.	- punkt osadniczy kultury łużyckiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 15 W GOŚWINOWICACH, NR 128 NA OBSZARZE 93-30 AZP
83.	- ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 16 W GOŚWINOWICACH, NR 129 NA OBSZARZE 93-30 AZP
84.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 17 W GOŚWINOWICACH, NR 130 NA OBSZARZE 93-30 AZP
85.	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 18 W GOŚWINOWICACH, NR 131 NA OBSZARZE 93-30 AZP
86.	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 19 W GOŚWINOWICACH, NR 132 NA OBSZARZE 93-30 AZP
87.	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 20 W GOŚWINOWICACH, NR 133 NA OBSZARZE 93-30 AZP
88.	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - osada późnośredniowieczna	STANOWISKO NR 21 W GOŚWINOWICACH, NR 134 NA OBSZARZE 93-30 AZP

89.	- ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 22 W GOŚWINOWICACH, NR 135 NA OBSZARZE 93-30 AZP
90.	- osada kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 23 W GOŚWINOWICACH, NR 136 NA OBSZARZE 93-30 AZP
91.	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 24 W GOŚWINOWICACH, NR 137 NA OBSZARZE 93-30 AZP
92.	- punkt osadniczy kultury pucharów lej- kowatych, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 25 W GOŚWINOWICACH, NR 138 NA OBSZARZE 93-30 AZP
93.	- osada kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 26 W GOŚWINOWICACH, NR 139 NA OBSZARZE 93-30 AZP
94.	- ślad osadnictwa neolitycznego, - osada kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 27 W GOŚWINOWICACH, NR 140 NA OBSZARZE 93-30 AZP
95.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 28 W GOŚWINOWICACH, NR 141 NA OBSZARZE 93-30 AZP
96.	- punkt osadniczy epoki kamienia - osada kultury tużyckiej - punkt osadniczy późnośredniowieczny - osada pracownia hutnicza	STANOWISKO NR 29 W GOŚWINOWICACH, NR 142 NA OBSZARZE 93-30 AZP
97.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 1 W HAJDUKACH NYSKICH, NR 29 NA OBSZARZE 94-31 AZP
98.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 2 W HAJDUKACH NYSKICH, NR 30 NA OBSZARZE 94-31 AZP
99.	- osada kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 3 W HAJDUKACH NYSKICH, NR 69 NA OBSZARZE 95-31 AZP
100.	- osada wczesnośredniowieczna, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 4 W HAJDUKACH NYSKICH, NR 70 NA OBSZARZE 95-31 AZP
101.	- ślad osadnictwa wczesnośredniowiecz- nego	STANOWISKO NR 5 W HAJDUKACH NYSKICH, NR 31 NA OBSZARZE 94-31 AZP
102.	- pradziejowy punkt osadniczy, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 6 W HAJDUKACH NYSKICH, NR 32 NA OBSZARZE 94-31 AZP
103.	- osada kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 7 W HAJDUKACH NYSKICH, NR 33 NA OBSZARZE 94-31 AZP
104.	- osada kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 8 W HAJDUKACH NYSKICH, NR 34 NA OBSZARZE 94-31 AZP
105.	- ślad osadnictwa wczesnośredniowiecz- nego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 9 W HAJDUKACH NYSKICH, NR 35 NA OBSZARZE 94-31 AZP
106.	- punkt osadniczy kręgu kultur naddunaj- skich	STANOWISKO NR 10 W HAJDUKACH NYSKICH, NR 36 NA OBSZARZE 94-31 AZP
107.	- ślad osadnictwa kultury pucharów lej- kowatych	STANOWISKO NR 11 W HAJDUKACH NYSKICH, NR 37 NA OBSZARZE 94-31 AZP
108.	- punkt osadniczy kultury lendzielskiej, - punkt osadniczy kultury pucharów lej- kowatych, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 1 W HANUSZOWIE, NR 87 NA OBSZARZE 93-31 AZP
109.	- ślad osadnictwa neolitycznego, osada kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 1 W IŁAWIE, NR 1 NA OBSZARZE 95-31 AZP
110.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 2 W IŁAWIE, NR 2 NA OBSZARZE 95-31 AZP

111.	- ślad osadnictwa pradziejowego, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 3 W IŁAWIE, NR 3 NA OBSZARZE 95-31 AZP
112.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 4 W IŁAWIE, NR 4 NA OBSZARZE 95-31 AZP
113.	- ślad osadnictwa pradziejowego, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 5 W IŁAWIE, NR 5 NA OBSZARZE 95-31 AZP
114.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 6 W IŁAWIE, NR 6G NA OBSZARZE 95-31 AZP
115.	- osada kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 7 W IŁAWIE, NR 7 NA OBSZARZE 95-31 AZP
116.	- osada kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 8 W IŁAWIE, NR 8 NA OBSZARZE 95-31 AZP
117.	- ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 9 W IŁAWIE, NR 9 NA OBSZARZE 95-31 AZP
118.	- pradziejowy punkt osadniczy, - ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 10 W IŁAWIE, NR 10 NA OBSZARZE 95-31 AZP
119.	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 11 W IŁAWIE, NR 11 NA OBSZARZE 95-31 AZP
120.	- pradziejowy punkt osadniczy, - późnośredniowieczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 12 W IŁAWIE, NR 12 NA OBSZARZE 95-31 AZP
121.	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 13 W IŁAWIE, NR 13 NA OBSZARZE 95-31 AZP
122.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	STANOWISKO NR 14 W IŁAWIE, NR 14 NA OBSZARZE 95-31 AZP
123.	- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 15 W IŁAWIE, NR 15 NA OBSZARZE 95-31 AZP
124.	- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 1 W JĘDRZYCHOWIE, NR 49 NA OBSZARZE 93-31 AZP
125.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	STANOWISKO NR 2 W JĘDRZYCHOWIE, NR 50 NA OBSZARZE 93-31 AZP
126.	- ślad osadnictwa nowożytnego	STANOWISKO NR 3 W JĘDRZYCHOWIE, NR 51 NA OBSZARZE 93-31 AZP
127.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 4 W JĘDRZYCHOWIE, NR 52 NA OBSZARZE 93-31 AZP
128.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	STANOWISKO NR 5 W JĘDRZYCHOWIE, NR 53 NA OBSZARZE 93-31 AZP
129.	- punkt osadniczy z epoki brązu	STANOWISKO NR 1 W KĘPNICY, NR 45 NA OBSZARZE 94-32 AZP
130.	- punkt osadniczy z okresu wpływów rzymskich	STANOWISKO NR 2 W KĘPNICY, NR 46 NA OBSZARZE 94-32 AZP
131.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 3 W KĘPNICY, NR 47 NA OBSZARZE 94-32 AZP
132.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 4 W KĘPNICY, NR 48 NA OBSZARZE 94-32 AZP
133.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 5 W KĘPNICY, NR 49 NA OBSZARZE 94-32 AZP
134.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 6 W KĘPNICY, NR 50 NA OBSZARZE 94-32 AZP

135.	- grodzisko	STANOWISKO NR 7 W KĘPNICY, NR 51 NA OBSZARZE 94-32 AZP
136.	- neolityczny punkt osadniczy - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 8 W KĘPNICY, NR 52 NA OBSZARZE 94-32 AZP
137.	- punkt osadniczy kultury ceramiki wstępnej kłutej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 8 W KĘPNICY, NR 52 NA OBSZARZE 94-32 AZP
138.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	STANOWISKO NR 9 W KĘPNICY, NR 53 NA OBSZARZE 94-32 AZP
139.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 1 W KONRADOWEJ, NR 73 NA OBSZARZE 93-31 AZP
140.	- osada kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 2 W KONRADOWEJ, NR 2 NA OBSZARZE 93-32 AZP
141.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 3 W KONRADOWEJ, NR 74 NA OBSZARZE 93-31 AZP
142.	- skarb kultury łużyckiej	STANOWISKO NR 1 W KOPERNIKACH, NR 14 NA OBSZARZE 94-31 AZP
143.	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 2 W KOPERNIKACH, NR 16 NA OBSZARZE 95-30 AZP
144.	- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 3 W KOPERNIKACH, NR 17 NA OBSZARZE 95-30 AZP
145.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	STANOWISKO NR 4 W KOPERNIKACH, NR 18 NA OBSZARZE 95-30 AZP
146.	- ślad osadnictwa pradziejowego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 5 W KOPERNIKACH, NR 19 NA OBSZARZE 95-30 AZP
147.	- ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 6 W KOPERNIKACH, NR 20 NA OBSZARZE 95-30 AZP
148.	- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 7 W KOPERNIKACH, NR 21 NA OBSZARZE 95-30 AZP
149.	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 8 W KOPERNIKACH, NR 22 NA OBSZARZE 95-30 AZP
150.	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 9 W KOPERNIKACH, NR 23 NA OBSZARZE 95-30 AZP
151.	- pradziejowy punkt osadniczy, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 10 W KOPERNIKACH, NR 24 NA OBSZARZE 95-30 AZP
152.	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 11 W KOPERNIKACH, NR 25 NA OBSZARZE 95-30 AZP
153.	- ślad osadnictwa pradziejowego, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 12 W KOPERNIKACH, NR 26 NA OBSZARZE 95-30 AZP
154.	- cmentarzysko kultury łużyckiej	STANOWISKO NR 13 W KOPERNIKACH, NR 22 NA OBSZARZE 95-31 AZP
155.	- ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 14 W KOPERNIKACH, NR 23 NA OBSZARZE 95-31 AZP
156.	- ślad osadnictwa pradziejowego, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 15 W KOPERNIKACH, NR 24 NA OBSZARZE 95-31 AZP
157.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 16 W KOPERNIKACH NR 25 NA OBSZARZE 95-31 AZP
158.	- punkt osadniczy kultury pucharów lej- kowlanych, - późnośredniowieczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 17 W KOPERNIKACH, NR 26 NA OBSZARZE 95-31 AZP

159.	- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 18 W KOPERNIKACH, NR 27 NA OBSZARZE 95-31 AZP
160.	- osada kultury pucharów lejkowatych, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 19 W KOPERNIKACH, NR 28 NA OBSZARZE 95-31 AZP
161.	- osada kultury pucharów lejkowatych, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 20 W KOPERNIKACH, NR 29 NA OBSZARZE 95-31 AZP
162.	- ślad osadnictwa neolitycznego, - osada kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 21 W KOPERNIKACH, NR 30 NA OBSZARZE 95-31 AZP
163.	- pradziejowy ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 22 W KOPERNIKACH, NR 31 NA OBSZARZE 95-31 AZP
164.	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 23 W KOPERNIKACH, NR 32 NA OBSZARZE 95-31 AZP
165.	- ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 24 W KOPERNIKACH NR 33 NA OBSZARZE 95-31 AZP
166.	- osada wczesnośredniowieczna, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 1 W KUBICACH, NR 1 NA OBSZARZE 93-32 AZP
167.	- punkt osadniczy z epoki kamienia	STANOWISKO NR 1 W LIPOWEJ, NR 1 NA OBSZARZE 95-32 AZP
168.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 2 W LIPOWEJ, NR 2 NA OBSZARZE 95-32 AZP
169.	- mezolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 3 W LIPOWEJ, NR 3 NA OBSZARZE 95-32 AZP
170.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 4 W LIPOWEJ, NR 4 NA OBSZARZE 95-32 AZP
171.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 5 W LIPOWEJ, NR 5 NA OBSZARZE 95-32 AZP
172.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 6 W LIPOWEJ, NR 6 NA OBSZARZE 95-32 AZP
173.	- grodzisko	STANOWISKO NR 1 W MOROWIE, NR 16 NA OBSZARZE 95-31 AZP
174.	- pradziejowy punkt osadniczy, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 2 W MOROWIE, NR 17 NA OBSZARZE 95-31 AZP
175.	- pradziejowy ślad osadnictwa, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 3 W MOROWIE, NR 18 NA OBSZARZE 95-31 AZP
176.	- ślad osadnictwa kultury pucharów lejkowatych, - ślad osadnictwa nowożytnego	STANOWISKO NR 4 W MOROWIE, NR 19 NA OBSZARZE 95-31 AZP
177.	- ślad osadnictwa pradziejowego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 5 W MOROWIE, NR 20 NA OBSZARZE 95-31 AZP
178.	- punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, - punkt osadniczy z wczesnego okresu epoki brązu,	STANOWISKO NR 6 W MOROWIE, NR 21 NA OBSZARZE 95-31 AZP
179.	- osada – pracownia hutnicza późnośredniowieczna	STANOWISKO NR 7 W MOROWIE, NR 15 NA OBSZARZE 94-31 AZP
180.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 8 W MOROWIE, NR 16 NA OBSZARZE 94-31 AZP

181.	- ślad osadnictwa paleolitu górnego - neolityczny punkt osadniczy - ślad osadnictwa z okresu wpływów rzymskich i z wczesnego średniowiecza	STANOWISKO NR 1 W NIWNICY, NR 54 NA OBSZARZE 94-32 AZP
182.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 2 W NIWNICY, NR 55 NA OBSZARZE 94-32 AZP
183.	- punkt osadniczy średniowieczny	STANOWISKO NR 3 W NIWNICY, NR 56 NA OBSZARZE 94-32 AZP
184.	- punkt osadniczy z epoki kamienia - punkt osadniczy średniowieczny	STANOWISKO NR 4 W NIWNICY, NR 57 NA OBSZARZE 94-32 AZP
185.	- punkt osadniczy z epoki kamienia	STANOWISKO NR 5 W NIWNICY, NR 58 NA OBSZARZE 94-32 AZP
186.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 6 W NIWNICY, NR 59 NA OBSZARZE 94-32 AZP
187.	- skarb – okres wpływów rzymskich	STANOWISKO NR 7 W NIWNICY, NR 60 NA OBSZARZE 94-32 AZP
188.	- stare miasto w granicach średniowiecznych murów obronnych i nowożytnych fortyfikacji miejskich	STANOWISKO NR 1 W NYSIE, NR 58 NA OBSZARZE 93-31 AZP
189.	- pradziejowy ślad osadnictwa, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 2 W NYSIE, NR 59 NA OBSZARZE 93-31 AZP
190.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 3 W NYSIE, NR 24 NA OBSZARZE 94-31 AZP
191.	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 4 W NYSIE, NR 25 NA OBSZARZE 94-31 AZP
192.	- ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 5 W NYSIE, NR 26 NA OBSZARZE 94-31 AZP POSESJA PRZY ul. K. PULASKIEGO 24
193.	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 6 W NYSIE, NR 27 NA OBSZARZE 94-31 AZP
194.	- ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 7 W NYSIE, NR 28 NA OBSZARZE 94-31 AZP
195.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 8 W NYSIE, NR 60 NA OBSZARZE 93-31 AZP, NYSIA, ul. ORLAŃ LWOWSKICH 6
196.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 9 W NYSIE, NR 61 NA OBSZARZE 93-31 AZP
197.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 10 W NYSIE, NR 62 NA OBSZARZE 93-31 AZP
198.	- pradziejowy ślad osadnictwa - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 11 W NYSIE, NR 63 NA OBSZARZE 93-31 AZP
199.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 12 W NYSIE, NR 64 NA OBSZARZE 93-31 AZP
200.	- ślad osadnictwa neolitycznego, - punkt osadniczy kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 13 W NYSIE, NR 65 NA OBSZARZE 93-31 AZP
201.	- osada – pracownia hutnicza kultury przeworskiej, - późnośredniowieczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 14 W NYSIE, NR 66 NA OBSZARZE 93-31 AZP
202.	- osada kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 15 W NYSIE, NR 67 NA OBSZARZE 93-31 AZP
203.	- pradziejowy ślad osadnictwa, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 16 W NYSIE, NR 68 NA OBSZARZE 93-31 AZP

204.	- punkt osadniczy paleolitu schyłkowego	STANOWISKO NR 17 W NYSIE, NR 69 NA OBSZARZE 93-31 AZP
205.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 18 W NYSIE, NR 70 NA OBSZARZE 93-31 AZP
206.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 19 W NYSIE, NR 71 NA OBSZARZE 93-31 AZP
207.	- ślad osadnictwa neolitycznego	STANOWISKO NR 20 W NYSIE, NR 72 NA OBSZARZE 93-31 AZP
208.	- punkt osadniczy z epoki kamienia, - punkt osadniczy kultury łużyckiej, - osada kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 1 W PRZEŁĘKU, NR 65 NA OBSZARZE 95-31 AZP
209.	- osada kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 2 W PRZEŁĘKU, NR 66 NA OBSZARZE 95-31 AZP
210.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 3 W PRZEŁĘKU, NR 67 NA OBSZARZE 95-31 AZP
211.	- osada – pracownia hutnicza kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 4 W PRZEŁĘKU, NR 68 NA OBSZARZE 95-31 AZP
212.	- ślad osadnictwa pradziejowego	STANOWISKO NR 5 W PRZEŁĘKU, NR 38 NA OBSZARZE 94-31 AZP
213.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia, - pradziejowy punkt osadniczy, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 6 W PRZEŁĘKU, NR 39 NA OBSZARZE 94-31 AZP
214.	- pradziejowy punkt osadniczy, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 7 W PRZEŁĘKU, NR 40 NA OBSZARZE 94-31 AZP
215.	- osada kultury łużyckiej - punkt osadniczy kultury przeworskiej - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 1 W RADZIKOWICACH, NR 1 NA OBSZARZE 93-31 AZP
216.	- osada kultury pucharów lejkowatych, - cmentarzysko kultury łużyckiej, - osada kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 2 W RADZIKOWICACH, NR 2 NA OBSZARZE 93-31 AZP
217.	- osada kultury łużyckiej, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 1 W RADZIKOWICACH, NR 1 NA OBSZARZE 93-31 AZP
218.	- punkt osadniczy z okresu neolitu, - punkt osadniczy kultury łużyckiej, - osada kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 3 W RADZIKOWICACH, NR 3 NA OBSZARZE 93-31 AZP
219.	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 4 W RADZIKOWICACH, NR 4 NA OBSZARZE 93-31 AZP
220.	- punkt osadniczy neolityczny, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 5 W RADZIKOWICACH, NR 5 NA OBSZARZE 93-31 AZP
221.	- ślad osadnictwa kultury ceramiki wstęgowej rytej, - punkt osadniczy kultury lendzielskiej, - punkt osadniczy kultury pucharów lejkowatych, - osada kultury łużyckiej, punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 6 W RADZIKOWICACH, NR 6 NA OBSZARZE 93-31 AZP

222.	- osada neolityczna, - cmentarzysko kultury ceramiki wstęgowej klutej, - punkt osadniczy kultury łużyckiej, - osada kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 7 W RADZIKOWICACH, NR 7 NA OBSZARZE 93-31 AZP
223.	- pradziejowy punkt osadniczy, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 8 W RADZIKOWICACH, NR 8 NA OBSZARZE 93-31 AZP
224.	- punkt osadniczy kultury łużyckiej, - punkt osadniczy kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 9 W RADZIKOWICACH, NR 9 NA OBSZARZE 93-31 AZP
225.	- punkt osadniczy kultury łużyckiej, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 10 W RADZIKOWICACH, NR 10 NA OBSZARZE 93-31 AZP
226.	- punkt osadniczy kultury łużyckiej, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 11 W RADZIKOWICACH, NR 11 NA OBSZARZE 93-31 AZP
227.	- punkt osadniczy kultury łużyckiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 12 W RADZIKOWICACH, NR 12 NA OBSZARZE 93-31 AZP
228.	- punkt osadniczy neolityczny - ślad osadniczy kultury łużyckiej, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy z XIII w.	STANOWISKO NR 13 W RADZIKOWICACH, NR 13 NA OBSZARZE 93-31 AZP
229.	- punkt osadniczy kultury ceramiki wstęgowej rytej, - punkt osadniczy kultury ceramiki sznurowej, - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 14 W RADZIKOWICACH, NR 14 NA OBSZARZE 93-31 AZP
230.	- punkt osadniczy epoki kamienia - punkt osadniczy neolityczny - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - osada wczesnośredniowieczna	STANOWISKO NR 15 W RADZIKOWICACH, NR 15 NA OBSZARZE 93-31 AZP
231.	- punkt osadniczy kultury pucharów lej-kowatych, - cmentarzysko kultury łużyckiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 16 W RADZIKOWICACH, NR 16 NA OBSZARZE 93-31 AZP
232.	- punkt osadniczy neolityczny - punkt osadniczy kultury łużyckiej - punkt osadniczy kultury przeworskiej - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 17 W RADZIKOWICACH, NR 17 NA OBSZARZE 93-31 AZP
233.	- punkt osadniczy kultury łużyckiej - punkt osadniczy kultury przeworskiej - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 18 W RADZIKOWICACH, NR 18 NA OBSZARZE 93-31 AZP
234.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 19 W RADZIKOWICACH, NR 19 NA OBSZARZE 93-31 AZP
235.	- punkt osadniczy kultury pucharów lej-kowatych,	STANOWISKO NR 20 W RADZIKOWICACH, NR 20 NA OBSZARZE 93-31 AZP

	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	
236.	- ślad osadnictwa neolityczny - punkt osadniczy kultury łużyckiej	STANOWISKO NR 21 W RADZIKOWICACH, NR 21 NA OBSZARZE 93-31 AZP
237.	- punkt osadniczy neolityczny	STANOWISKO NR 22 W RADZIKOWICACH, NR 22 NA OBSZARZE 93-31 AZP
238.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 23 W RADZIKOWICACH, NR 23 NA OBSZARZE 93-31 AZP
239.	- ślad osadnictwa epoki kamienia - ślad osadnictwa wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 24 W RADZIKOWICACH, NR 24 NA OBSZARZE 93-31 AZP
240.	- ślad osadnictwa kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 25 W RADZIKOWICACH, NR 25 NA OBSZARZE 93-31 AZP
241.	- ślad osadnictwa kultury łużyckiej	STANOWISKO NR 26 W RADZIKOWICACH, NR 26 NA OBSZARZE 93-31 AZP
242.	- punkt osadniczy neolityczny - punkt osadniczy kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 27 W RADZIKOWICACH, NR 27 NA OBSZARZE 93-31 AZP
243.	- grodzisko	STANOWISKO NR 28 W RADZIKOWICACH, NR 28 NA OBSZARZE 93-31 AZP
244.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia, - punkt osadniczy neolityczny, - ślad osadnictwa kultury łużyckiej	STANOWISKO NR 29 W RADZIKOWICACH, NR 29 NA OBSZARZE 93-31 AZP
245.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 30 W RADZIKOWICACH, NR 30 NA OBSZARZE 93-31 AZP
246.	- ślad osadnictwa kultury łużyckiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny,	STANOWISKO NR 31 W RADZIKOWICACH, NR 31 NA OBSZARZE 93-31 AZP
247.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośrednio- wieczny, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 32 W RADZIKOWICACH, NR 32 NA OBSZARZE 93-31 AZP
248.	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 33 W RADZIKOWICACH, NR 34 NA OBSZARZE 93-31 AZP
249.	- ślad osadnictwa kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 34 W RADZIKOWICACH, NR 34 NA OBSZARZE 93-31 AZP
250.	- pradziejowy ślad osadnictwa, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 35 W RADZIKOWICACH, NR 54 NA OBSZARZE 92-31 AZP
251.	- neolityczny punkt osadniczy, - punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośrednio- wieczny, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 36 W RADZIKOWICACH, NR 55 NA OBSZARZE 92-31 AZP
252.	- ślad osadnictwa kultury pucharów lej- kowatych, - osada kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 37 W RADZIKOWICACH, NR 158 NA OBSZARZE 92-30 AZP
253.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 38 W RADZIKOWICACH, NR 159 NA OBSZARZE 92-30 AZP
254.	- punkt osadniczy kultury łużyckiej	STANOWISKO NR 39 W RADZIKOWICACH, NR 35 NA OBSZARZE 93-31 AZP
255.	- punkt osadniczy kultury pucharów lej- kowatych, - ślad osadnictwa późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 40 W RADZIKOWICACH, NR 36 NA OBSZARZE 93-31 AZP
256.	- pradziejowy ślad osadnictwa, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 41 W RADZIKOWICACH, NR 37 NA OBSZARZE 93-31 AZP

257.	- ślad osadnictwa pradziejowego, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 42 W RADZIKOWICACH, NR 38 NA OBSZARZE 93-31 AZP
258.	- ślad osadnictwa pradziejowego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 43 W RADZIKOWICACH NR 39 NA OBSZARZE 93-31 AZP
259.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia, - ślad osadnictwa nowożytnego	STANOWISKO NR 44 W RADZIKOWICACH, NR 40 NA OBSZARZE 93-31 AZP
260.	- skarb 1224 srebrnych monet w 2 naczyńiach glinianych	STANOWISKO NR 45 W RADZIKOWICACH NR 45 NA OBSZARZE 93-31 AZP
261.	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 46 W RADZIKOWICACH NR 42 NA OBSZARZE 93-31 AZP
262.	- ślad osadnictwa neolityczny	STANOWISKO NR 47 W RADZIKOWICACH NR 43 NA OBSZARZE 93-31 AZP
263.	- ślad osadnictwa neolityczny	STANOWISKO NR 48 W RADZIKOWICACH NR 44 NA OBSZARZE 93-31 AZP
264.	- ślad osadnictwa neolityczny	STANOWISKO NR 49 W RADZIKOWICACH NR 45 NA OBSZARZE 93-31 AZP
265.	- punkt osadniczy z epoki kamienia,	STANOWISKO NR 50 W RADZIKOWICACH NR 46 NA OBSZARZE 93-31 AZP
266.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 1 W REGULICACH, NR 101 NA OBSZARZE 92-31 AZP
267.	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 2 W REGULICACH, NR 102 NA OBSZARZE 92-31 AZP
268.	- osada kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 3 W REGULICACH, NR 103 NA OBSZARZE 92-31 AZP
269.	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 4 W REGULICACH, NR 104 NA OBSZARZE 92-31 AZP
270.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 5 W REGULICACH, NR 88 NA OBSZARZE 93-31 AZP
271.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 6 W REGULICACH, NR 89 NA OBSZARZE 93-31 AZP
272.	- punkt osadniczy kultury amfor kulistych	STANOWISKO NR 7 W REGULICACH, NR 90 NA OBSZARZE 93-31 AZP
273.	- ślad osadnictwa pradziejowego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 8 W REGULICACH, NR 91 NA OBSZARZE 93-31 AZP
274.	- ślad osadnictwa kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 9 W REGULICACH, NR 92 NA OBSZARZE 93-31 AZP
275.	- ślad osadnictwa neolityczny	STANOWISKO NR 9 W REGULICACH, NR 92 NA OBSZARZE 93-31 AZP
276.	- punkt osadniczy z epoki kamienia, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 3 W RUSOCINIE, NR 3 NA OBSZARZE 93-32 AZP
277.	- neolityczny punkt osadniczy, - ślad osadnictwa średniowiecznego	STANOWISKO NR 4 W RUSOCINIE, NR 4 NA OBSZARZE 93-32 AZP
278.	- punkt osadniczy z epoki kamienia	STANOWISKO NR 5 W RUSOCINIE, NR 5 NA OBSZARZE 93-32 AZP
279.	- punkt osadniczy z epoki kamienia, - punkt osadniczy średniowieczny	STANOWISKO NR 6 W RUSOCINIE, NR 6 NA OBSZARZE 93-32 AZP
280.	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 7 W RUSOCINIE, NR 7 NA OBSZARZE 93-32 AZP
281.	- ślad osadnictwa neolitycznego,	STANOWISKO NR 8 W RUSOCINIE,

	- osada – pracownia hutnicza kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	NR 8 NA OBSZARZE 93-32 AZP
282.	- ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 9 W RUSOCINIE, NR 9 NA OBSZARZE 93-32 AZP
283.	- punkt osadniczy z epoki kamienia, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 10 W RUSOCINIE, NR 10 NA OBSZARZE 93-32 AZP
284.	- ślad osadnictwa neolitycznego, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 11 W RUSOCINIE, NR 11 NA OBSZARZE 93-32 AZP
285.	- osada – pracownia hutnicza kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 12 W RUSOCINIE, NR 12 NA OBSZARZE 93-32 AZP
286.	- punkt osadniczy	STANOWISKO NR 13 W RUSOCINIE, NR 13 NA OBSZARZE 93-32 AZP
287.	- neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 14 W RUSOCINIE, NR 14 NA OBSZARZE 93-32 AZP
288.	- paleolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 15 W RUSOCINIE, NR 15 NA OBSZARZE 93-32 AZP
289.	- pradziejowy punkt osadniczy, - ślad osadnictwa średniowiecznego	STANOWISKO NR 16 W RUSOCINIE, NR 16 NA OBSZARZE 93-32 AZP
290.	- grodzisko	STANOWISKO NR 17 W RUSOCINIE, NR 17 NA OBSZARZE 93-32 AZP
291.	- punkt osadniczy z epoki kamienia	STANOWISKO NR 1 W SĘKOWICACH, NR 94 NA OBSZARZE 93-31 AZP
292.	- pradziejowy punkt osadniczy, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 2 W SĘKOWICACH, NR 50 NA OBSZARZE 92-31 AZP
293.	- punkt osadniczy kultury łużyckiej	STANOWISKO NR 3 W SĘKOWICACH NR 51 NA OBSZARZE 92-31 AZP
294.	- pradziejowy punkt osadniczy, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 4 W SĘKOWICACH, NR 52 NA OBSZARZE 92-31 AZP
295.	- grodzisko	STANOWISKO NR 5 W SĘKOWICACH, NR 53 NA OBSZARZE 92-31 AZP
296.	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 6 W SĘKOWICACH, NR 95 NA OBSZARZE 93-31 AZP
297.	- punkt osadniczy kultury łużyckiej	STANOWISKO NR 7 W SĘKOWICACH, NR 96 NA OBSZARZE 93-31 AZP
298.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 8 W SĘKOWICACH, NR 97 NA OBSZARZE 93-31 AZP
299.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 9 W SĘKOWICACH, NR 98 NA OBSZARZE 93-31 AZP
300.	- pradziejowy punkt osadniczy	STANOWISKO NR 10 W SĘKOWICACH, NR 99 NA OBSZARZE 93-31 AZP
301.	- punkt osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 11 W SĘKOWICACH, NR 100 NA OBSZARZE 93-31 AZP
302.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia, - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 12 W SĘKOWICACH, NR 101 NA OBSZARZE 93-31 AZP
303.	- ślad osadnictwa kultury pucharów lej- kowatych, - ślad osadnictwa kultury amfor kuli- stych,	STANOWISKO NR 13 W SĘKOWICACH, NR 102 NA OBSZARZE 93-31 AZP

	- ślad osadnictwa kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	
304.	- ślad osadnictwa neolitycznego, - ślad osadnictwa kultury łużyckiej, - ślad osadnictwa kultury przeworskiej, - ślad osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 14 W SĘKOWICACH, NR 103 NA OBSZARZE 93-31 AZP
305.	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 15 W SĘKOWICACH, NR 104 NA OBSZARZE 93-31 AZP
306.	- grodzisko	STANOWISKO NR 1 W SIETRZECHOWICACH, NR 1 NA OBSZARZE 94-31 AZP
307.	- ślad osadnictwa kultury ceramiki wstępnej	STANOWISKO NR 2 W SIETRZECHOWICACH, NR 2 NA OBSZARZE 94-31 AZP
308.	- osada – pracownia hutnicza kultury przeworskiej, - późnośredniowieczna pracownia kuźnicza miedzi	STANOWISKO NR 3 W SIETRZECHOWICACH, NR 3 NA OBSZARZE 94-31 AZP
309.	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 4 W SIETRZECHOWICACH NR 4 NA OBSZARZE 94-31 AZP
310.	- cmentarzysko ciepłopalne kultury łużyckiej	STANOWISKO NR 1 W WIERZBIĘCACH, NR 62 NA OBSZARZE 94-32 AZP
311.	- ślad osadnictwa okresu halsztackiego	STANOWISKO NR 2 W WIERZBIĘCACH, NR 68 NA OBSZARZE 94-32 AZP
312.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 3 W WIERZBIĘCACH, NR 68 NA OBSZARZE 94-32 AZP
313.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 4 W WIERZBIĘCACH, NR 65 NA OBSZARZE 94-32 AZP
314.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 5 W WIERZBIĘCACH, NR 66 NA OBSZARZE 94-32 AZP
315.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 6 W WIERZBIĘCACH, NR 67 NA OBSZARZE 94-32 AZP
316.	- ślad osadnictwa kultury pucharów lejokształtnych	STANOWISKO NR 1 W WYSZKOWIE, NR 68 NA OBSZARZE 94-32 AZP
317.	- ślad osadnictwa neolitycznego, - osada kultury przeworskiej, - punkt osadniczy wczesnośredniowieczny - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 2 W WYSZKOWIE, NR 39 NA OBSZARZE 93-32 AZP
318.	- ślad osadnictwa wczesnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 3 W WYSZKOWIE, NR 40 NA OBSZARZE 93-32 AZP
319.	- punkt osadnictwa późnośredniowiecznego	STANOWISKO NR 4 W WYSZKOWIE, NR 41 NA OBSZARZE 93-32 AZP
320.	- punkt osadniczy	STANOWISKO NR 4 W WYSZKOWIE, NR 42 NA OBSZARZE 93-32 AZP
321.	- neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 1 W ŻŁOTOGŁOWICACH, NR 28 NA OBSZARZE 93-32 AZP
322.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia - punkt osadniczy pradziejowy - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 2 W ŻŁOTOGŁOWICACH, NR 75 NA OBSZARZE 93-31 AZP
323.	- neolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 3 W ŻŁOTOGŁOWICACH, NR 76 NA OBSZARZE 93-31 AZP
324.	- punkt osadniczy z epoki kamienia - neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 4 W ŻŁOTOGŁOWICACH, NR 77 NA OBSZARZE 93-31 AZP
325.	- ślad osadnictwa kultury łużyckiej	STANOWISKO NR 5 W ŻŁOTOGŁOWICACH, NR 78 NA OBSZARZE 93-31 AZP

326.	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 6 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 29 NA OBSZARZE 93-32 AZP
327.	- mezolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 7 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 79 NA OBSZARZE 93-31 AZP
328.	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny	STANOWISKO NR 8 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 80 NA OBSZARZE 93-31 AZP
329.	- ślad osadnictwa z epoki kamienia	STANOWISKO NR 9 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 81 NA OBSZARZE 93-31 AZP
330.	- punkt osadniczy wczesnośredniowieczny - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 10 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 30 NA OBSZARZE 93-32 AZP
331.	- ślad osadnictwa pradziejowego - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 11 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 31 NA OBSZARZE 93-32 AZP
332.	- punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 12 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 32 NA OBSZARZE 93-32 AZP
333.	- punkt osadniczy XII w. – 1 poł. XIII w.	STANOWISKO NR 13 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 33 NA OBSZARZE 93-32 AZP
334.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej - ślad osadnictwa XIV-XV w.	STANOWISKO NR 14 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 34 NA OBSZARZE 93-32 AZP
335.	- punkt osadniczy kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 15 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 35 NA OBSZARZE 93-32 AZP
336.	- ślad osadnictwa kultury przeworskiej	STANOWISKO NR 16 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 36 NA OBSZARZE 93-32 AZP
337.	- punkt osadniczy z epoki kamienia	STANOWISKO NR 17 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 37 NA OBSZARZE 93-32 AZP
338.	- neolityczny punkt osadniczy - mezolityczny punkt osadniczy	STANOWISKO NR 18 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 38 NA OBSZARZE 93-32 AZP
339.	- pradziejowy ślad osadnictwa - punkt osadniczy późnośredniowieczny	STANOWISKO NR 19 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 82 NA OBSZARZE 93-31 AZP
340.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 20 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 83 NA OBSZARZE 93-31 AZP
341.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 21 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 84 NA OBSZARZE 93-31 AZP
342.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 22 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 85 NA OBSZARZE 93-31 AZP
343.	- neolityczny ślad osadnictwa	STANOWISKO NR 23 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 86 NA OBSZARZE 93-31 AZP
344.	- grodzisko późnośredniowieczne	STANOWISKO NR 24 W ZŁOTOGŁOWICACH, NR 8 NA OBSZARZE 92-32 AZP

14.6. Wykaz obiektów, które wskazuje się do włączenia do gminnej ewidencji zabytków:

L.p. – wg GEZ	Obiekt, obszar zabytkowy	Adres, lokalizacja	Uwagi, w tym rejestr zabytków OWKZ
21.2	MOST DROGOWY	DOMASZKOWICE	
22.1	CMENTARZ	GŁĘBINÓW	
50.1	CMENTARZ	GOŚWINOWICE	
51.1	MOST DROGOWY	HAJDUKI NYSKIE	
51.2	MOST DROGOWY	HAJDUKI NYSKIE	

58.1	ZAGRODA (DOM, BRAMA, SPICHLERZ)	JĘDRZYCHÓW, UL. WIEJSKA 26	1676/67 z 27.02.1967,
71.1	CMENTARZ	KUBICE	
83.1	WIADUKT DROGOWY	MORÓW	
83.2	MOST KOLEJOWY	MORÓW	
83.3	PRZEPUST KOLEJOWY	MORÓW	
126.1	DOM	NYSA, UL. BISKUPA JAROSŁAWA 13	608/59 Z 23.10.1959
158.1	ZESPÓŁ D. KONWENTU BOŻOGROB- CÓW KLASZTOR	NYSA, UL. BRACKA	922/64 Z 30.05.1964
212.1	PRZEPUST DROGOWY	NYSA UL. JAGIEŁŁY	
216.1	CMENTARZ ŻYDOWSKI	NYSA UL. KACZKOWSKIEGO	
279.1	CMENTARZ	NYSA UL. MIECZYŚŁAWA	
350.2	CMENTARZ	NYSA UL. RODZIEWICZÓWNY	
400.1	CMENTARZ	NYSA UL. SZCZECIŃSKA	
407.1	CMENTARZ	NYSA, UL. ŚCIEGIENNEGO	
485.1	CMENTARZ PARAFIALNY Z OGRODZE- NIEM I 2 BRAMKAMI	RADZIKOWICE	271/90 z 3.09.1990
485.2	DOM	RADZIKOWICE 5	1703/66 z 27.09.1966
499.1	CMENTARZ PARAFIALNY Z MUREM	WIERZBIĘCICE	269/90 z 3.09.1990